

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах
рукопису

П'ЯТНИЦЬКИЙ АНДРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

Прим. № _____
УДК 342.95 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ
ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

12.00.07 — адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право
(081 — Право)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших
авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник —
Музичук Олександр Миколайович,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

П'ятницький А. В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 — Право). — Науково-дослідний інститут публічного права; Сумський державний університет. — Суми, 2018.

Дисертацію присвячено аналізу адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні.

У роботі надано авторське визначення поняття «адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні», під яким запропоновано розуміти врегульовану нормами адміністративного права діяльність держави в особі державних органів щодо забезпечення ефективного функціонування уповноважених суб'єктів з метою забезпечення належної реалізації ними заходів примусового виконання судових рішень.

Виокремлено шість основних етапів становлення та розвитку правових засад реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні.

Розкривається поняття заходів примусового виконання судових рішень в Україні. Під примусовим виконанням судових рішень пропонується розуміти цілеспрямовану діяльність уповноважених суб'єктів, які у порядку та межах, визначених законодавством, за допомогою використання специфічних інструментів сприяють належній реалізації прийнятих судом за результатами розгляду справи мір з метою захисту та (або) відновлення прав і законних інтересів осіб. Окреслюються види заходів примусового виконання судових рішень в Україні, особливості їх реалізації.

Узагальнюються принципи реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. Означені принципи пропонується розподілити на

дві групи: загальні (верховенство права, законність, пріоритетність прав та свобод людини, відповідальність, економічність та ефективність) та спеціальні (незалежність, справедливість, неупередженість, об'єктивність, рівність, диспозитивність, розумність строків, співмірність, можливість оскарження).

З'ясовується сутність механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. Визначено поняття «механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні» як систему організаційно-управлінських та правових засобів, заходів, інструментів, через які забезпечується належний порядок, а також інші важливі умови, необхідні для ефективною та якісною реалізації процесу примусового виконання судових рішень

Встановлюється роль та значення початкової стадії виконавчого провадження. Обґрунтовується, що початок виконавчого провадження є вкрай важливою стадією, яка забезпечує у подальшому правомірність застосування заходів примусового виконання судового рішення, а, отже, на зазначеному етапі важливою умовою є дотримання норм чинного законодавства при оформленні всіх необхідних документів, адже будь-яка помилка може стати перепорою для відкриття відповідного провадження.

Виокремлюються особливості правового регулювання проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень залежно від виду заходів примусового виконання судових рішень.

Виявляються підстави та порядок зупинення вчинення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень. Пропонується визначити чіткий перелік випадків, за яких може бути зупинено виконавче провадження щодо примусового виконання судового рішення, що дозволить: по-перше, знизити корупційний ризик у діяльності суду; по-друге, стане дієвим способом захисту права стягувача від неправомірних дій боржника.

Окреслюються такі підстави закінчення виконавчого провадження

щодо примусового виконання судових рішень: 1) визнання судом відмови стягувача від примусового виконання судового рішення; 2) затвердження (визнання) судом мирової угоди, укладеної сторонами у процесі виконання рішення; 3) припинення юридичної особи — сторони виконавчого провадження, якщо виконання її обов'язків чи вимог у виконавчому провадженні не допускає правонаступництва, смерті, оголошення померлим або визнання безвісти відсутнім стягувача чи боржника; 4) скасування рішення, на підставі якого виданий виконавчий документ, або визнання судом виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню; 5) письмова відмова стягувача від одержання предметів, вилучених у боржника під час виконання рішення про передачу їх стягувачу, або знищення речі, що має бути передана стягувачу в натурі або оплатно вилучена; 6) визнання боржника банкрутом; 7) фактичне виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом.

Наводяться особливості примусового виконання судових рішень окремих судів.

Розробляються рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. Пропонується: а) п. 5 ч. 3 статті 18 Закону України «Про виконавче провадження» викласти у наступній редакції: «виконавець має право безперешкодно входити на земельні ділянки, до приміщень, сховищ, іншого володіння боржника — юридичної особи, проводити їх огляд, примусово відкривати та опечатувати їх в присутності працівника поліції та/або інших представників органів державної влади»; б) розмежувати в Законі України «Про виконавче провадження» права державних та приватних виконавців з урахуванням специфіки їх правового статусу; в) закріпити обов'язок державного та приватного виконавця повідомляти стягувача про надходження грошових коштів від боржника, що, по-перше, забезпечить більш ефективну реалізацію прав стягувача, адже кінцевою метою примусового стягнення є не лише забезпечення виконання судового

рішення, а й захист та відновлення прав стягувача; по-друге, сприятиме підвищенню довіри населення до виконавчої служби та судової системи; г) розробити та прийняти Дисциплінарний статут державної виконавчої служби, в якому з урахуванням специфіки діяльності державних виконавців необхідно визначити порядок їх притягнення до відповідальності та види дисциплінарних стягнень.

З метою вдосконалення взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень пропонується розробити Інструкцію «Про порядок взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень», в якій чітко окреслити права та обов'язки суб'єктів такої взаємодії, межі її повноважень та компетенції.

Надаються рекомендації щодо розвитку адміністративно-правових форм та методів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. Під адміністративно-правовими формами реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні пропонується розуміти зовнішній прояв діяльності державних та приватних виконавців, що виражається у конкретних діях, які вони виконують з метою реалізації заходів примусового виконання судових рішень. Під адміністративно-правовими методами реалізації заходів примусового виконання судових рішень пропонується розуміти закріплені в нормах адміністративного права способи та прийоми, які використовують виконавці для досягнення кінцевої мети виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень.

Узагальнюється зарубіжний досвід правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень та окреслюються можливості його використання в Україні. Зокрема, звернено увагу на необхідність адаптації зарубіжного досвіду в частині підвищення престижності роботи виконавця, як державного, так і приватного, вдосконалення оплати праці державних виконавців (Франція), запровадження системи страхування (США), певного розширення повноважень виконавців щодо можливості

самостійно в он-лайн режимі списувати кошти з боржника задля погашення його заборгованості перед стягувачем (досвід Грузії) та ін.

Ключові слова: правові засади, адміністративно-правове забезпечення, виконавче провадження, судові рішення, примусове виконання, заходи примусового виконання, механізм адміністративно-правового забезпечення, адміністративно-правовий статус, форми та методи, взаємодія, удосконалення.

SUMMARY

Piatnytskyi A. V. Administrative and Legal Provision of Implementing the Measures of Compulsory Execution of the Judgments in Ukraine. — Qualifying scientific work as the manuscript.

The thesis for a candidate's degree (PhD) by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law (081 – Jurisprudence). – Research Institute of Public Law; Sumy State University. – Sumy, 2018.

The dissertation is focused on the analysis of administrative and legal provision of implementing the measures of compulsory execution of the judgments in Ukraine.

The author of this paper has provided own definition of “administrative and legal provision of implementing the measures of compulsory execution of the judgments in Ukraine”, which he has suggested to understand as the activities of the state on behalf of public authorities regulated by the norms of administrative law for ensuring the effective functioning of authorized subjects aiming at providing their proper implementation of the measures of compulsory execution of the judgments.

Six main stages of the formation and development of legal principles of implementing the measures of compulsory execution of the judgments in Ukraine have been distinguished.

The concept of the measures of compulsory execution of the judgments in Ukraine has been revealed. The author has suggested to understand compulsory execution of the judgments as purposeful activity of the authorized subjects that

facilitate the proper implementation of the adopted measures by the court after hearing in order to protect and (or) restore the rights and legal interests of persons in the manner and within the limits defined by the law, by using specific tools. The types of measures of compulsory execution of the judgments in Ukraine, especially their implementation, have been outlined.

The principles of implementing the measures of compulsory execution of the judgments in Ukraine have been generalized. The author has offered to divide the mentioned principles into two groups: general (rule of law, legality, priority of human rights and freedoms, liability, efficiency and effectiveness) and special (independence, fairness, impartiality, objectivity, equality, optionality, the reasonableness of the terms, proportionality, possibility to appeal).

The essence of the mechanism of administrative and legal provision of implementing the measures of compulsory execution of the judgments in Ukraine has been clarified. The author has determined the concept of “mechanism of administrative and legal provision of implementing the measures of compulsory execution of the judgments in Ukraine” as the system of organizational, administrative and legal means, measures and tools, through which we ensure proper procedure, and other important conditions necessary for effective and quality implementation of the process of compulsory execution of the judgments.

The role and significance of the initial stage of executive proceedings have been determined. The author has substantiated that the beginning of executive proceedings is an extremely important stage, which provides further legitimacy of the application of the measures of compulsory execution of a judgment, therefore, an important condition at that stage is compliance with the current legislation while executing all necessary documents, because any mistake can become an obstacle to the initiation of the proceedings.

The peculiarities of the legal regulation of conducting executive actions concerning the compulsory execution of the judgments depending on the type of measures of compulsory execution of the judgments have been singled out.

The grounds and procedure for the termination of executive actions

concerning the compulsory execution of the judgments have been revealed. The author has suggested to specify a clear list of cases, when we can terminate the executive proceedings in regard to the compulsory execution of the judgments, which will allow: first, to reduce the corruption risk in the court activities; and secondly, it will become an effective way to protect the rights of the plaintiff against unlawful actions of the debtor.

The author has outlined the following grounds for the termination of executive proceedings concerning the compulsory execution of the judgments: 1) recognition by the court of the plaintiff's refusal from compulsory execution of a judgment; 2) approval (recognition) by the court of an amicable agreement concluded by the parties in the course of executing a judgment; 3) termination of a legal entity – a party to executive proceedings, if the fulfillment of its duties or requirements within executive proceedings does not allow succession, death, declaration of the deceased or invalidation of the absent of a plaintiff or a debtor; 4) the abolition of the judgment on the basis of which the executive document was issued or recognition by the court of the executive document as non-enforceable; 5) a written refusal of the plaintiff from the receipt of items seized from the debtor during the execution of the judgment to transfer them to the plaintiff, or the destruction of things to be transferred to the plaintiff in kind or paid for removal; 6) recognition of the debtor as bankrupt; 7) the actual full execution of the judgment in accordance with the executive document.

The peculiarities of compulsory execution of the judgments of certain courts have been provided.

Recommendations to improve the administrative and legal status of the subjects of implementing the measures of compulsory execution of the judgments in Ukraine have been developed. The author has suggested: a) p. 5 of the c. 3 of the Art. 18 of the Law of Ukraine “On Executive Proceedings” to read as follows: “An executive has the right to enter freely into land spots, premises, repositories, other possession of a debtor – a legal entity, to conduct their search, forcibly open and seal them in the presence of a police officer and / or other representatives of state

authorities”; b) to differentiate the rights of public and private executives in the Law of Ukraine “On Executive Proceedings”, taking into account the specifics of their legal status; c) to consolidate the duty of the state and private executives to inform the plaintiff about the receipt of funds from the debtor, which, first, will ensure more efficient implementation of the rights of a plaintiff, since the ultimate purpose of compulsory collection is not only to ensure the execution of a judgment, but also protection and restoration of the rights of a plaintiff; secondly, will increase the trust of the population to the executive service and the judicial system; d) to develop and adopt the Disciplinary Statute of the State Executive Service, which, taking into account the specifics of the activities of state executives, should determine the procedure for their prosecution and the types of disciplinary penalties.

In order to improve the interaction between the participants in the implementation of the measures of compulsory execution of the judgments, it has been offered to develop the Regulations “On the Procedure for Interaction between the Participants in the Implementation of the Measures of Compulsory Execution of the Judgments”, which should clearly outline the rights and obligations of the subjects of such an interaction, the limits of its powers and competences.

Recommendations on the development of administrative and legal forms and methods of implementing the measures of compulsory execution of the judgments in Ukraine have been provided. Under administrative and legal forms of implementing the measures of compulsory execution of the judgments in Ukraine, it has been offered to understand the external manifestation of the activities of state and private executives, which is expressed in concrete actions that they perform in order to implement the measures of compulsory execution of the judgments. Under administrative and legal methods of implementing the measures of compulsory execution of the judgments, it has been offered to understand the methods and techniques stipulated in the norms of administrative law, which are used by the executives to achieve the ultimate goal of executive proceedings concerning the compulsory execution of the judgments.

The author has generalized international experience of legal provision for implementing the measures of compulsory execution of the judgments and has outlined the possibilities of its application in Ukraine. In particular, special attention has been paid to the need for adaptation of international experience in terms of increasing the prestige of the work of executives, both public and private, improving the payment of state executives (France), the implementation of the insurance system (USA), a certain extension of the powers of executives on the possibility of writing off the costs from the debtor in the on-line mode to repay his debts to the plaintiff (the experience of Georgia), etc.

Key words: legal principles, administrative and legal provision, executive proceedings, judgments, compulsory execution, measures of compulsory execution, mechanism of administrative and legal provision, administrative and legal status, forms and methods, interaction, improvement.

Список публікацій здобувача:

1. Пятницький А. В. Сущность взаимодействия между участниками реализации мер принудительного исполнения судебных решений в Украине. *Право и Политика*. 2016. № 4. С. 61–66.
2. П'ятницький А. В. Механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. *Форум права: електрон. наук. фахове вид.* 2017. № 5. С. 284–290. URL:http://nbuv.gov.ua/jdf/FP_index.htm_2017_5_45.pdf DOI:<http://doi.org/10.5281/zenodo.1203932>
3. П'ятницький А. В. Досвід країн Європи щодо правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень та можливості його використання в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4. С. 129–132.
4. Пятницький А. В. Принципы реализации мер принудительного исполнения судебных решений в Украине. *Право и Закон*. 2017. № 2. С. 250–255.
5. П'ятницький А. В. Особливості початку здійснення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення. *Право і Безпека*. 2017. № 4. С. 122–127.
6. П'ятницький А. В. Становлення правових засад реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. *Право UA*. 2018. № 1. С. 46–52.
7. П'ятницький А. В. Поняття та види заходів примусового виконання судових рішень в Україні, особливості їх реалізації. *Верховенство права*. 2018. № 1. С. 73–78.
8. П'ятницький А. В. Досвід Франції щодо правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень та можливості його використання в Україні. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 берез. 2015 р.)*. Х.: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2015. С. 12–14.

9. П'ятницький А. В. Адміністративно-правові методи реалізації заходів примусового виконання судових рішень. *Права та обов'язки людини у сучасному світі*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, Україна, 13–14 листоп. 2015 р.) О.: ГО «Причорноморська фундація права», 2015. С. 127–129.

10. П'ятницький А. В. Характеристика спеціальних принципів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 16–17 верес. 2016 р.). Львів, 2016. С. 52–57.

11. П'ятницький А. В. Елементи механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. *Стан та перспективи розвитку юридичної науки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 1–2 верес. 2017 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2017. С. 65–68.

ЗМІСТ

ВСТУП	15
<p style="text-align: center;">РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ.....</p>	
25	25
1.1. Розвиток та становлення правових засад реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні	25
1.2. Поняття та види заходів примусового виконання судових рішень в Україні, особливості їх реалізації.....	39
1.3. Принципи реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні	50
1.4. Механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні	62
Висновки до розділу 1	73
<p style="text-align: center;">РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ НА ОКРЕМИХ СТАДІЯХ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....</p>	
79	79
2.1. Початок примусового виконання судового рішення.....	79
2.2. Проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень.....	89
2.3. Підстави та порядок зупинення вчинення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень.....	98
2.4. Закінчення виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень	108
2.5. Особливості примусового виконання судових рішень окремих судів.....	118
Висновки до розділу 2	127

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ.....	132
3.1. Вдосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні.....	132
3.2. Вдосконалення взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні.....	147
3.3. Розвиток адміністративно-правових форм та методів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні	159
3.4. Зарубіжний досвід правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень та можливості його використання в Україні.....	169
Висновки до розділу 3	182
ВИСНОВКИ.....	187
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	194
ДОДАТКИ.....	216

ВСТУП

Актуальність теми. Судова влада посідає особливе місце в системі державної влади, адже її діяльність спрямована на здійснення судочинства та відправлення правосуддя. Із набуттям статусу незалежної держави в Україні розпочався процес реформування судової системи, який триває і донині. Головною метою проведення реформи стало створення такої судової системи, яка б забезпечила здійснення об'єктивного та неупередженого правосуддя, спрямованого, в першу чергу, на захист прав і свобод людини та громадянина. Однак створення всіх необхідних умов для здійснення чесного та неупередженого правосуддя, на жаль, ще не гарантує того, що права людини будуть захищені та відновлені належним чином. Адже, незважаючи на те, що судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання, на практиці це не завжди гарантує їх виконання у повному обсязі.

За таких умов особливого значення набуває інститут примусового виконання судових рішень, відсутність ефективного функціонування якого може негативним чином позначитися на впевненості громадян у правовій системі, підірвати їх довіру до судової системи зокрема та держави взагалі. А відтак без належного примусового виконання судових рішень побудова правової європейської держави є неможливою. У зв'язку із цим на державу покладається обов'язок щодо створення, зміцнення та розбудови дієвої системи примусового виконання рішень, у тому числі шляхом імплементації європейських норм та стандартів у національне законодавство України.

Саме тому законодавцем було прийнято два надзвичайно важливі закони: Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та Закон України «Про виконавче провадження», що набрали чинність 5 жовтня 2016 року. Дані законодавчі акти об'єднали в собі досвід багатьох розвинених країн Європи

та світу в зазначеній сфері та ознаменували створення нового інституту – приватних виконавців.

Загальним питанням адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень присвятили наукові праці: Ч. Н. Азімов, С. С. Алексеєва, Г. О. Андрощук, С. М. Братусь, Л. Є. Виноградова, М. Ю. Віхляєв, В. М. Гаращук, Ю. В. Гаруст, А. П. Гель, Б. В. Деревянко, А. В. Долинний, А. В. Кірмач, В. В. Коваленко, Л. П. Коваленко, С. Г. Ковальова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. В. Константий, Ю. А. Копитов, Т. М. Кравцова, Р. О. Куйбіда, О. В. Кузьменко, А. М. Куліш, В. І. Курило, Є. В. Курінний, В. А. Ліпкан, П. С. Лютіков, І. Є. Марочкін, П. В. Мельник, О. М. Музичук, В. В. Пахомов, Д. М. Притика, А. В. Руденко, О. Д. Святоцький, В. І. Серебровський, І. В. Спасібо-Фатеев, М. В. Старинський, В. В. Сухонос, К. А. Флейшиць та багато інших. Однак, незважаючи на існування великої кількості наукових праць із зазначених питань, адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень на рівні дисертаційної роботи не вивчалось, а у наявних дослідженнях розглядалося фрагментарно. Крім того, прийняття кардинально нових законодавчих актів у зазначеній сфері по-новому актуалізує дослідження, присвячені вказаній проблематиці.

Таким чином, необхідність удосконалення та системного оновлення заходів примусового виконання судових рішень в Україні, з одного боку, та відсутність комплексних наукових досліджень цієї проблематики – з іншого, обумовлюють актуальність і вказують на необхідність комплексного дослідження особливостей адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до основних положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Стратегії реформування судоустрою,

судочинства та суміжних правових інститутів на 2015 – 2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016 – 2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі аналізу існуючих наукових підходів учених-юристів, а також чинного законодавства України і практики його реалізації визначити сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, а також шляхи його удосконалення.

Для досягнення зазначеної мети в дисертаційному дослідженні необхідно було вирішити такі основні *задачі*:

- охарактеризувати основні етапи становлення та розвитку правових засад реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні;
- розкрити поняття та окреслити види заходів примусового виконання судових рішень в Україні, особливості їх реалізації;
- узагальнити принципи реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні;
- визначити сутність та елементи механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні;
- встановити роль та значення початкової стадії виконавчого провадження;
- виокремити особливості правового регулювання проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень залежно від

виду заходів примусового виконання судових рішень;

- виявити підстави та порядок зупинення вчинення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень;

- окреслити підстави та порядок закінчення виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень;

- опрацювати особливості примусового виконання судових рішень окремих судів;

- розробити рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні;

- запропонувати напрямки вдосконалення взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні;

- надати рекомендації щодо розвитку адміністративно-правових форм та методів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні;

- узагальнити зарубіжний досвід правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень та окреслити можливості його використання в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час виконавчого провадження в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні.

Методи дослідження. В основу роботи над дисертаційним дослідженням покладено сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. За допомогою історико-правового методу охарактеризовано основні етапи становлення та розвитку правових засад реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні (підрозділ 1.1). Використання гносеологічного методу дозволило розкрити поняття заходів примусового виконання судових рішень в Україні та окреслити

особливості їх реалізації (підрозділ 1.3). Порівняльно-правовий метод використовувався під час аналізу особливостей реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні на окремих стадіях виконавчого провадження (розділ 2), а також з метою узагальнення зарубіжного досвіду правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень та окреслення можливостей його використання в Україні (підрозділ 3.4). Аналітичний метод надав можливість узагальнити принципи реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні та з'ясувати сутність механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні (підрозділи 1.4, 2.1). Формально-юридичний метод використано під час аналізу нормативно-правових актів, що закріплюють правові засади початку, проведення, припинення та закінчення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень (підрозділи 2.2 – 2.4). Структурно-функціональний метод дозволив узагальнити форми та методи реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні та розкрити особливості взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні (підрозділи 3.2, 3.3). Використання індуктивного методу дозволило запропонувати зміни та доповнення до Закону України «Про виконавче провадження» (розділи 1 – 3).

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дослідження становлять праці вчених у галузі філософії, соціології, теорії держави і права, адміністративного права, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, закони та підзаконні нормативно-правові акти, що визначають правові засади реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, а також законодавство деяких зарубіжних країн, досвід яких може бути використаний в Україні. Інформаційну та емпіричну основу дисертаційного дослідження становлять узагальнення практики реалізації

заходів примусового виконання судових рішень в Україні, довідкові видання, статистичні матеріали. У ході підготовки дисертації автором використано власний досвід роботи.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що подане дисертаційне дослідження є однією з перших спроб після прийняття законів України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та «Про виконавче провадження», що набрали чинність 5 жовтня 2016 року, комплексно, з використанням сучасних методів наукового пізнання визначити сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні та запропонувати авторське бачення шляхів їх удосконалення. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– надано авторське визначення категорії «адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні», під яким запропоновано розуміти врегульовану нормами адміністративного права діяльність держави в особі державних органів щодо забезпечення ефективного функціонування уповноважених суб'єктів з метою забезпечення належної реалізації ними заходів примусового виконання судових рішень;

– запропоновано в Законі України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» закріпити визначення поняття приватного виконавця як особи, яка володіє спеціальними вміннями та навичками, а також відповідно до законодавства України наділена всіма необхідними повноваженнями для того, щоб забезпечити ефективне та своєчасне виконання судових рішень; узагальнено завдання та функції приватного виконавця;

– визначено поняття та структурні елементи механізму

адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, які об'єднано в такі блоки:

- 1) нормативно-правовий, що представлений сукупністю адміністративних нормативно-правових актів, які визначають правові засади реалізації заходів примусового виконання судових рішень;
- 2) інституційно-організаційний (передбачає існування відповідних суб'єктів, а також організацію їх діяльності);
- 3) процедурний, котрий визначає алгоритм діяльності уповноважених суб'єктів під час реалізації заходів примусового виконання судових рішень;

– запропоновано перелік принципів діяльності органів державної виконавчої служби та приватних виконавців, який міститься в Законі України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», доповнити такими принципами: рівності, пріоритетності прав та свобод людини, юридичної відповідальності, економічності, оскарження дій виконавця; розкрито їх сутність та форми реалізації;

удосконалено:

– періодизацію становлення та розвитку примусового виконання судових рішень в Україні;

– визначення поняття принципів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, під якими пропонується розуміти: по-перше, основоположні засади (ідеї), які лежать в основі діяльності уповноважених суб'єктів, які відповідно до законодавства України наділені повноваженнями щодо реалізації вказаних заходів; по-друге, ключові вимоги, які пред'являються до цих суб'єктів під час реалізації ними своїх завдань і функцій у зазначеній сфері; по-третє, об'єктивне відображення найважливіших аспектів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні;

– класифікацію принципів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, які об'єднано у дві групи: загальні та спеціальні;

– роль та значення початкової стадії виконавчого провадження, яка у подальшому забезпечує правомірність застосування заходів примусового виконання судового рішення;

– характеристику здійснення виконавчих дій, що дозволило обґрунтувати, що така стадія є основною стадією виконавчого провадження стосовно примусового виконання судового рішення, адже від того, наскільки якісно, своєчасно та ефективно вчинено виконавчі дії, прямо залежать реалізація судового рішення, а також захист прав та інтересів інших учасників відповідного провадження;

– характеристику таких основних елементів адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні: 1) суб'єктивні права та юридичні обов'язки виконавців; 2) компетенція; 3) гарантії діяльності виконавців (соціальні, економічні); 4) юридична відповідальність;

– розуміння взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, під якою запропоновано розуміти узгоджену, спільну діяльність суб'єктів, що беруть участь у конкретному виконавчому провадженні щодо примусового виконання судового рішення;

– визначення переліку основних завдань взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, якими є: а) забезпечення зв'язку між учасниками виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень; б) забезпечення обміну всією необхідною інформацією між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень; в) створення всіх необхідних умов для реалізації учасниками своїх прав та обов'язків; г) забезпечення здійснення взаємного контролю між учасниками конкретного виконавчого провадження;

дістали подальшого розвитку:

– характеристика форм та методів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. Під адміністративно-правовими

формами реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні запропоновано розуміти зовнішній прояв діяльності державних та приватних виконавців, що виражається у конкретних діях, які вони виконують з метою реалізації заходів примусового виконання судових рішень. Під адміністративно-правовими методами реалізації заходів примусового виконання судових рішень запропоновано розуміти закріплені в нормах адміністративного права способи та прийоми, які використовують виконавці для досягнення кінцевої мети виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень;

- розуміння процедури реалізації заходів примусового виконання судових рішень, під якою запропоновано розуміти встановлений нормами чинного законодавства України порядок вчинення учасниками виконавчого провадження відповідних юридично значущих дій;

- пропозиція на законодавчому рівні закріпити, що у кожному конкретному випадку зупинення виконавчого провадження суд повинен встановити: 1) чи дійсно затримка виконавчого провадження є необхідною, а обставини, через які вона виникла, дійсно є особливими і непереборними обставинами; 2) чи передбачене додатково відшкодування стягувачу в разі тривалого зупинення провадження (наприклад, чи буде враховано рівень інфляції); 3) чи дійсно період зупинення виконавчого провадження відповідає обставинам; 4) чи дотримано справедливий баланс інтересів стягувача та боржника.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у:

- науково-дослідній сфері – як основа для подальшого вивчення особливостей реалізації заходів примусового виконання судових рішень (*акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 17.01.2018 р.*);

- правотворчості – під час опрацювання змін і доповнень до нормативно-правових актів, якими врегульовано діяльність щодо

примусового виконання судових рішень (*акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 15.01.2018 р.*);

– правозастосовній діяльності – з метою підвищення ефективності діяльності щодо примусового виконання судових рішень (*акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в практичну діяльність Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Дніпропетровській області від 10.01.2018 р.*);

– освітньому процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право» й «Судові та правоохоронні органи»; вони вже використовуються в ході проведення занять із зазначених дисциплін у Сумському державному університеті. Їх враховано також у навчально-методичних розробках, підготовлених за участю автора (*акт впровадження Сумського державного університету від 18.01.2018 р.*).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема: «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (м. Харків, 2015); «Права та обов'язки людини у сучасному світі» (м. Одеса, 2015); «Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи» (м. Львів, 2016); «Стан та перспективи розвитку юридичної науки» (м. Дніпро, 2017).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у семи статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, та чотирьох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 225 сторінок. Список використаних джерел включає 229 найменувань та розміщений на 22 сторінках, додатки розташовано на 10 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

1.1 Розвиток та становлення правових засад реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні

Протягом майже всієї історії існування незалежної держави України інститут примусового виконання судових рішень постійно удосконалювався та розвивався. Однак, наразі не можна говорити про те, що процес розвитку вказаного нами інституту вже є завершеним. Більш того, аналіз чинного законодавства, що регулює правовідносини у зазначеній сфері, дає змогу стверджувати що воно (законодавство) має велику кількість прогалин та недоліків, що, безумовно, негативним чином впливає на якість та ефективність реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. Однак, перш ніж перейти безпосередньо до питання удосконалення правових засад реалізації заходів примусового виконання судових рішень, у першу чергу слід розглянути історичні передумови становлення та розвитку вказаного інституту. Адже оцінка історичних фактів дозволяє виявити та уникнути помилок минулого, зіставити позитивні та негативні моменти та на основі цього сформулювати нове бачення подальшого розвитку зазначеного інституту зокрема та всієї правової системи країни взагалі.

Історія розвитку інституту примусового виконання судових рішень сягає часів існування Київської Русі, яка відіграла важливу роль в історії слов'янських народів. Зміцнення феодальних відносин і завершення процесів формування єдиної давньоруської держави позитивно позначилося на етнічному розвитку східнослов'янських племен. Об'єднання східнослов'янських племен в єдиній державі сприяло їхньому суспільно-економічному, політичному і культурному розвитку, значно посилювало їх у боротьбі з ворогами Русі. Культурні цінності, створені генієм давньоруського

народу, витримали випробування часом, а кращі з них увійшли в скарбницю світової культури [21]. Велике історичне значення мала Київська Русь і для багатьох неслов'янських народів, які входили до її складу або ж взаємодіяли з нею. Передові досягнення Русі в галузі суспільного, економічного і культурного розвитку ставали надбанням кочових племен південноруських степів. Значною мірою під впливом Русі у них зароджувалися феодальні відносини, що, безперечно, було прогресивним на той час явищем [69]. Київська Русь характеризувалась не лише високим рівнем соціально-культурного розвитку, а й досить розвиненим законодавством.

Правове регулювання всіх суспільних процесів у державі, в тому числі і пов'язаних із виникненням та розвитком функції виконання судових рішень, у XI — першій половині XII ст. здійснювалося низкою нормативно-правових актів. Першим із них є «Руська правда», що стала найвизначнішим збірником давньоруського права. Цей акт середньовічного законодавства містив інститути, що передбачали захист не лише приватних, але й публічних інтересів [54, с. 194]. «Руська правда» була укладена у XI–XII ст. і базувалася на нормах тогочасного звичаєвого права. Ця культурна пам'ятка дійшла до нас у трьох редакціях: «Коротка правда», «Поширена правда» та «Скорочена правда». Кожна з редакцій відображає не тільки певний період української історії, але й панівні принципи здійснення правосуддя [54, с. 194].

Варто відзначити, що в «Руській правді» про порядок здійснення примусового виконання судових рішень, а також про органи, що повинні виконувати рішення суду, прямо нічого не говориться. Для виконання низки судових рішень виникала потреба в залученні представників публічної влади, які від імені князя (держави) застосовували б для цього примус або сприяли стягувачеві в цьому. Розвитку таких органів насамперед сприяло ускладнення й розширення судового апарату, що, у свою чергу, нерозривно пов'язано з урізноманітненням і збільшенням судових зборів. Ось чому поряд із суддями з'являється багато допоміжних судових посадовців, серед

яких «Руська правда» згадувала тіуна, мечника, дїтського, вірника, метельника, ябедників, отроків та ін. [226, с. 512].

Поділяючи точку зору І. Г. Француза, хотілося б акцентувати увагу на тому факті, що, незважаючи на те, що саме за часів Київської Русі хоч і прямо не вказувалось про існування органів виконання рішень суду, втім, можна констатувати, що, починаючи із прийняття кодифікованого збірника звичаєвого руського права — «Руської Правди», було розпочато процес формування правових засад діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень на українських землях в контексті державно-правового розвитку тієї епохи. Оскільки оцінювати ефективність будь-якого правового явища чи процесу можна лише крізь призму стану розвитку правової думки того часу [201, с. 14]. Необхідно також відмітити, що із подальшим історичним і правовим розвитком Київської Русі та виданням однієї з частин Великої Правди під назвою «Суд Ярославль ВолодимERICЬ. Правда руськая» права судових чиновників і судових виконавців отримали мечники, які раніше здійснювали стягнення дані та князівських штрафів. В XII сторіччі в Великій Правді замість ябедника та мечника згадується «тивун бояреск» і, водночас з цим, завершено перехід статусу судового виконавця від вояка до чиновника [131, с. 141].

Таким чином, можемо із впевненістю говорити про те, що за часів існування Київської Русі (IX–XII століття) вперше з'являються спроби законодавчо врегулювати питання примусового виконання судових рішень. Крім того, у цей час виникають перші аналоги сучасних «державних виконавців», які мали назву мечників. Такі досягнення у зазначеній сфері суспільних відносин є одним із беззаперечних доказів того, що Київська Русь та її законодавство (зокрема, «Руська правда») були дуже прогресивними та значно випереджали свій час. Це також підтверджується тим, що навіть після розпаду Київської Русі її законодавство брали за основу переважна більшість країн Європи майже до кінця XIV століття.

Протягом XV — поч. XVII ст. на території України діяли Литовські статuti та Магдебурзьке право. З утворенням централізованої Російської держави виникає необхідність встановлення для всієї держави єдиних правових норм, єдиного правосуддя. З цією метою Великий князь Іван III та його Дума у вересні 1497 року затвердили так званий «Судебник», який містив, окрім іншого, положення щодо виконання судових рішень [65, с. 121–123; 119, с. 49]. Зокрема, щодо грошових стягнень він передбачав два варіанти: або сума позову і мито сплачувались добровільно, або вони стягувались примусово. В першому випадку сплата підтверджувалась підписом на виданій виправданій особі «правій грамоті». Якщо ж боржник прямо заявляв пристапу, що він не може сплатити борг, то він видавався «головою до викупу», тобто відробляти борг працею. Але у випадку, коли боржник не зізнавався у неможливості сплати та не віддавав боргу, то засобом стягнення ставав «правіж». Перед застосуванням цього заходу складалась «правіжна виписка», в якій, очевидно, викладалось рішення суду про стягнення у цей спосіб, а також бралась розписка у боржника про те, що йому повідомлено про «правіж» [119, с. 49].

За часів правління Петра I виконання рішень поступово виділилося в самостійну стадію процесу, а пристави стали царськими чиновниками. Положення 1649 р. передбачало розвинену систему способів виконання судових рішень: продаж рухомого і нерухомого майна, правіж, видача головою до викупу, тобто невинного боржника кредиторів для відпрацювання боргу, відрахування із жалування, що стосувалося лише осіб військового звання [181]. Органом виконання судових рішень у Росії стала поліція. На той час правовими актами, які детальним чином регламентували діяльність поліції з провадження стягнень та застосування заходів примусового виконання, були «Свод законов Российской империи» та «Положение о порядке описания, оценки и публичной продажи имущества». Заходами примусового виконання судових рішень по провадженню

цивільних стягнень були: звернення стягнення на рухоме та нерухоме майно, вирахування з платні та оренди, відпрацювання боргу [181].

Далі слід згадати про Березневі статті 1654 р., які хоча й не містили норм, що прямо стосувалися примусового виконання судових рішень, проте, саме цей документ призвів до входження Гетьманщини на правах автономії до складу Росії. Внаслідок цього у Гетьманщині була закріплена правова система, яка склалася у період народно-визвольної війни 1648–1654 рр. і стала поєднанням норм Литовських статутів, Магдебурзького права, нормативних актів гетьманської влади та звичаєвого права. Проте, звісно, найбільший вплив на становлення інституту судових виконавців здійснювався саме зі сторони Російської імперії [136, с. 142]. В той же час в Росії рішення суду виконувалися судовими приставами. Якщо боржник не міг виконати рішення суду, він ставав жертвою жорстоких тілесних покарань. Щодня боржника били батогами, відбувався так званий «правіж», допоки він не виконував рішення. Якщо навіть протягом року покарань винний не зміг зібрати необхідну суму, він був змушений продати свою дружину або дітей і виплатити борг [16, с. 53; 71]. Таким чином, в окреслений історичний період часу реалізація заходів примусового виконання судових рішень в Україні характеризується особливою жорстокістю, адже тоді державні виконавці (у той час ними були поліцейські) не гребували будь-якими засобами для досягнення основної мети своєї діяльності в окресленому напрямку.

Кардинальні зміни в сфері реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні відбулись після проведення реформ 1864 року. Основним і дуже важливим кроком було прийняття Статуту цивільного судочинства, який поширив на процес примусового виконання судових рішень дію принципу диспозитивності. Це виразилося в тому, що судові рішення приймалися тепер до виконання не інакше, як за бажанням стягувача. Від вибору стягувача залежав спосіб виконання стягнення і за його розсудом стягнення зверталось на те чи інше майно боржника [29, с. 39].

Вказаний нормативно-правовий акт передбачав кілька основних способів виконання судових рішень. До них належать: а) звернення стягнення на рухоме майно боржника; б) звернення стягнення на нерухоме майно боржника; в) передача маєтку натурою особі, якій він присуджений; г) звернення стягнення на доходи боржника; г) дозвіл стягувача зробити за рахунок боржника ті дії чи роботи, що не зроблені ним у призначений судом термін [29, с. 39].

Відповідно до Статуту цивільного судочинства 1864 р., органами, що приводять у виконання судові рішення, були судові пристави, які діяли при окружних судах і при мирових з'їздах. Статут заснував особливий стан судових приставів, які належали до судової системи як спеціальні службові особи для виконання судових рішень і згідно зі ст. 937 перебували при касаційних департаментах Правлячого Сенату, судових палатах і окружних судах, а також при мирових суддях та їхніх з'їздах [144, с. 61]. Судовим приставам видавали свідоцтво на посаду, особливий знак і печатку. Знак судового пристава мав наступний вигляд: бронзовий висріблений у вигляді овалу, в середині знаку — герб судового відомства, окреслений надписом «судовий пристав 1864 року 20 листопада». Цей знак носився на шиї на бронзовому висрібленому ланцюжку [134, с. 9; 119]. Слід відмітити той факт, що вся діяльність судових виконавців з виконання судових і інших юрисдикційних актів перебувала під контролем судді, який повинен був стежити за правильністю і своєчасністю їх виконання. Багато дій судового виконавця з виконання виконавчого документа і прийняті ним рішення затверджувалися суддею, під контролем якого він перебував, скажімо, розрахунок розподілу грошових сум між стягувачами, акт про відсутність у боржника майна і доходів, на які можна звернути стягнення за виконавчим документом. Найважливіші питання, пов'язані з примусовим виконанням, могли вирішуватися тільки суддею [29, с. 39–40].

Таким чином, період із 1864 по 1917 рік характеризувався досить високим рівнем (для того часу) розвитку інституту примусового виконання

судових рішень. Діяльність судових приставів була досить детально врегульована нормами тогочасного законодавства, що, беззаперечно, заслуговує на позитивну оцінку. Втім, серед недоліків діяльності судових приставів можна відзначити те, що вони достатньо часто безкарно порушували права людини, по відношенню до якої застосовувались заходи примусового виконання судових рішень. Слід зазначити, що, незважаючи на свою прогресивність, інститут судових приставів був скасований після Жовтневої революції одночасно зі старою судовою системою царської Росії, про що йшлося в Декреті РНК РРФСР «Про суд» № 2. У перші місяці існування радянської влади нові органи виконання судових рішень організовувались з ініціативи народу і виконували їх різні органи. За твердженням учених, рішення судів по цивільних справах і вирoki по кримінальних справах виконували судові виконавці, органи міліції, волосні та сільські виконкоми [31; 30].

Вперше про створення інституту судових виконавців за радянських часів в Україні на нормативно-правовому рівні йшлося у Тимчасовому положенні про народні суди й революційні трибунали Української РСР, затвердженому Декретом Ради Народних Комісарів УРСР «Про єдиний народний суд» від 14 лютого 1919 р. У ньому наголошувалося, що судовий виконавець — штатний працівник суду, який безпосередньо підпорядковувався судді, як і секретар судового засідання. Тимчасове положення також передбачало, що судові виконавці обираються радою народних суддів з осіб, які користувалися активним і пасивним виборчим правом та пропрацювали на будь-якій посаді в органах радянської юстиції або склали іспит у губернському суді [3, с. 7; 62, с. 32, 36]. Саме судові виконавці визнавалися тим органом, який сприяв суду здійснювати функцію по виконанню судових рішень. Зазначимо, що Тимчасова Інструкція для судових виконавців 1920 р. встановлювала такі заходи примусового стягнення, як: звернення стягнення на рухоме майно та гроші боржника, звернення стягнення на винагороду, одержану боржником за місцем служби

або роботи, вилучення в боржника й передача стягувачеві певної речі, провадження дій за рахунок боржника, які він не виконав у встановлений судовим рішенням строк. Стаття 20 «Наказу судовим виконавцям» забороняла посягання на гідність боржника, вказуючи, що при огляді приміщення та сховища судовий виконавець не мав права проводити особистий обшук боржника, хоч би останнього й запідозрювали в наявності цінностей або грошей [93].

Пізніше, у Положенні про місцеві органи юстиції, затвердженому наказом Нарком'юсту УРСР 9 червня 1920 р., було визначено, що судові виконавці є органами з виконання судових рішень народних судів по передачі присудженого майна стягувачеві або продажу описаного майна та забезпечують позов, охорону майна, яке підлягає судовому спору, а також на них покладалось виконання доручень підлеглих рад зі стягнень, що проводилися за постановами інших органів Радянської влади, перед якими вони зобов'язані були звітувати за свої дії [3, с. 7; 62, с. 32, 36].

За переконанням переважної більшості дослідників, фундаментальним явищем у розвитку законодавства про органи примусового виконання судових рішень радянської України став Цивільний процесуальний кодекс УРСР, який був прийнятий 30 липня 1924 р після прийняття Цивільного процесуального кодексу Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки 1923 р. Він став першим кодифікованим актом не лише для вітчизняного цивільного процесу, а й для процедури виконання судових рішень, виділеної в окрему завершальну стадію цивільного процесу. ЦПК УРСР 1924 р. складався з п'яти частин, остання з яких «Виконання судових рішень і ухвал» якраз і регламентувала загальні положення, звернення стягнення на майно, стягнення по виконавчих листах з державних установ і державних підприємств, звернення стягнення на заробітну плату робітників і службовців та інші питання виконання судових рішень [82, с. 16; 162; 201, с. 14].

1 грудня 1929 р. із суттєвими змінами увійшов у дію новий ЦПК УРСР. Значна частина норм вказаного нормативно-правового акта регулювала виконання судових рішень (107 статей з 412). Однак, у зв'язку з тим, що ЦПК 1929 року не передбачав усіх питань виконання, він потребував доповнення шляхом видання відповідних інструкцій. Інструкція про порядок виконання судових рішень була затверджена НКЮ СРСР 28 вересня 1939 р. [166]. Зазначена інструкція досить докладно регламентувала порядок застосування різних заходів примусового виконання рішення, звітність судових виконавців, оскарження їх дій до суду, при якому здійснювалось примусове виконання [95; 149].

Новим етапом розвитку інституту примусового виконання судових рішень було прийняття нового ЦПК УРСР від 1963 р., який далі діяв протягом багатьох років. Вказаний нормативно-правовий акт встановив, що виконавче провадження втілено в особі єдиного державного органу — судового виконавця, надавши право участі громадськості в стадії судового виконання, розширив об'єкт стягнення, урегулював питання про порядок виконання судових рішень, за якими відповідач зобов'язаний виконати певні дії на користь стягувача, встановив подвійний порядок оскарження дій судового виконавця. Система органів примусового виконання судових рішень складалась також із органів Державного банку СРСР і органів, що виконували рішення про стягнення з громадян недоїмок по податках та прирівняних до них платежів. Тобто судовий виконавець уособлював в собі державний орган, наділявся правосуб'єктністю держави, відповідно до цього структура, яка функціонально виконувала виконавчо-розпорядчі дії щодо примусового виконання рішень, фактично визначалася робочим «апаратом» при судовому виконавці [210; 149].

У жовтні 1966 р. Президія Верховного Суду УРСР затвердила Інструкцію «Про порядок виконання судових рішень», а 24 квітня 1973 р. міністром юстиції СРСР була затверджена нова Інструкція «Про порядок виконання судових рішень», відповідно до якої суддя здійснював контроль за

процесуальними діями судового виконавця, а питаннями організації роботи судових виконавців відав старший судовий виконавець. Виконавець процесуально залежав від судді, який виносив переважну більшість процесуальних документів в процедурі примусового виконання рішень, оскільки виконавче провадження було частиною судового процесу та мало багато властивих судовому процесу рис та ознак. Згадана новела аж ніяк не позначилася на самій суті вже існуючої системи [167, с. 105].

Останнім етапом розвитку інституту примусового виконання судових рішень за часів існування СРСР можна вважати Наказ Міністра юстиції СРСР № 22 від 15 листопада 1985 р. про затвердження «Інструкції про виконавче провадження», що стала останнім нормативно-правовим актом, прийнятим у радянські часи стосовно правового регулювання інституту примусового виконання судових рішень. Однак, справедливо буде відмітити, що зазначена інструкція не мала суттєвих відмінностей від інструкції, що була прийнята у 1973 році.

Таким чином, за період існування СРСР було прийнято цілу низку нормативно-правових актів, норми яких було спрямовано на врегулювання правовідносин, що пов'язані із реалізацією заходів примусового виконання судових рішень в Україні. Законодавство у зазначеній сфері було побудовано таким чином, щоб державні виконавці були підконтрольні та підвладні судам. Необхідно відмітити, що органи примусового виконання судових рішень у радянській Україні не мали жодних адміністративно-правових важелів, їх правовий статус практично цілком регламентувався цивільним процесуальним законодавством. Вважалося, що виконавче провадження є завершальною стадією цивільного процесу, а самі судові виконавці підпорядкувалися, з одного боку, у процесуальній діяльності — суду, а з іншого, у кадрових питаннях — органам юстиції [201, с. 26]. Слід також погодитись із точкою зору А. П. Купіна, який, проаналізувавши радянське законодавство про примусове виконання судових рішень, дійшов висновку, що в його розвитку був зроблений значний крок уперед у забезпеченні

громадянам процесуальних гарантій виконавчого провадження. Радянське виконавче провадження не містило прямих чи побічних заходів примусового характеру, спрямованих на особу боржника. Законодавству були невідомі ні боргові тюрми, ні арешт боржника, ні заборона йому виїздити з певної місцевості на час виконання рішення суду [93].

Отримавши статус незалежної держави у 1991 році, український законодавець недостатньо уваги приділяв питанню правового регулювання примусового виконання судових рішень, що, звичайно, мало негативне значення для розвитку вказаного інституту. З набуттям Україною незалежності та зміною соціального та економічного курсу виникла нагальна потреба у реформуванні судової системи, яка, за прийнятою в 1991 році Концепцією, мала набути статусу самостійної гілки державної влади. З прийняттям Конституції України судова система юридично набувала статусу окремої і самостійної гілки державної влади. Але, незважаючи на конституційне розв'язання питання щодо статусу судової системи, вона де-факто залишалася в стані очікування окреслених Конституцією змін. Повільне просування реформ пояснювалось відсутністю як коштів, так і досвіду у цій важливій справі. Безумовно, уже тоді (1996–1997 роки) юридична спільнота — теоретики і практики — були єдині у тому, що створений за радянських часів Інститут судових виконавців віджив своє і не відповідає вимогам часу, новому статусу судової влади, радикальній реформі діяльності судів [167, с. 106].

Так, 24 березня 1998 року Верховною Радою України було ухвалено Закон України «Про державну виконавчу службу». Зазначений нормативно-правовий акт визначив основи організації та діяльності державної виконавчої служби, її завдання, правовий статус державних виконавців та їх соціальний захист. Вищенаведеним законом передбачалося, що Державна виконавча служба входить до системи органів Міністерства юстиції України і здійснює виконання рішень судів та інших органів. Основним завданням державної виконавчої служби було своєчасне, повне та неупереджене примусове

виконання рішень, передбачених законом [203]. Практичне впровадження норм Закону України «Про державну виконавчу службу» від 24 березня 1998 р., на слушну думку В. М. Халішхова, виявило низку недоліків і вже 31 грудня 1998 р. у його зміст було внесено зміни Законом України № 376-ХІУ, які набули чинності з 20 січня 1999 р. Заслуговує на увагу той факт, що протягом дії Закону України «Про державну виконавчу службу», аж до втрати ним чинності на підставі Закону України від 2 червня 2016 р. № 1403-УІІ, вносилися зміни та доповнення дев'ятьма законами України. Вищезгадані зміни та доповнення носили несистемний характер, не враховували набутого досвіду та практики виконавчих проваджень, що і визначило потребу у втраті його чинності [203].

Наступним кроком законодавця було прийняття 21 квітня 1999 р. Закону України «Про виконавче провадження», який визначив новий порядок проведення виконавчих дій новоствореним органом виконання — Державною виконавчою службою. Однак, переважна більшість науковців сходилась на думці про те, що вказаний нормативно-правовий акт не відповідав тогочасним реаліям, оскільки, хоч він і визначив умови та порядок виконання рішень, однак, не міг конкретизувати діяльність державних виконавців у рамках, установлених законодавством. Як відомо, за ст. 6 Конституції України органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів, тобто у спосіб, передбачений законом. Згідно з ч. 2 ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України [29, с. 41]. Така ситуація призвела до необхідності створення нової Інструкції про провадження виконавчих дій, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 15.12.1999 р. № 47/5 [67].

На жаль, доводиться констатувати, що протягом майже 10 років законодавець знову недостатньо уваги приділяв правовому регулюванню

інституту примусового виконання судових рішень, адже нова Інструкція з організації примусового виконання рішень була затверджена Наказом Міністерства юстиції України 02 квітня 2012 року, до якої протягом п'яти років існування було внесено шістнадцять змін.

У 2012 році було прийнято Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [152]. Відповідно до нього, держава гарантує виконання рішення суду про стягнення коштів та зобов'язання вчинити певні дії щодо майна, боржником за яким є: державний орган, державні підприємство, установа, організація; юридична особа, примусова реалізація майна якої забороняється відповідно до законодавства (далі — юридична особа) [152].

Однак, кардинально новим етапом розвитку досліджуваного інституту стало прийняття Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року [150]. Вказаний нормативно-правовий акт містив багато новел. Однією із них було закріплення того, що примусове виконання рішень покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців) та у передбачених законом випадках на приватних виконавців, правовий статус та організація діяльності яких встановлюються Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (ч. 1 ст. 5 закону) [150].

Цілком логічним кроком законодавця було прийняття Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 2 червня 2016 року [154]. Зрозуміло, що у вказаному нормативно-правовому акті законодавець досить багато уваги приділив діяльності приватних виконавців. Зокрема, в ньому визначено правовий статус приватних виконавців, врегульовано процедури набуття та зупинення права на здійснення діяльності приватними виконавцями, визначено особливості фінансового забезпечення їхньої діяльності, а також можливості для оскарження та притягнення до відповідальності приватних виконавців. Варто також погодитися з думкою, що з уведенням інституту

приватних виконавців держава не самоусувається від сфери виконання рішень, адже держава здійснюватиме контроль та регулювання шляхом ліцензування, страхування, атестації [178; 154]. Крім того, у вказаному законі досить детально було регламентовано порядок діяльності державної виконавчої служби.

Слід підкреслити, що, незважаючи на застереження щодо можливого посилення рейдерства внаслідок роздержавлення інституту примусового виконання рішень, вважаємо, що формування інституту приватних виконавців якраз сприятиме підвищенню рівня виконання рішень юрисдикційних органів у цивільних справах, розвантажить органи державної виконавчої служби (що створить об'єктивні передумови для більш ефективної роботи державних виконавців), зменшить рівень корупції в органах виконавчої служби (адже монополія державного виконання буде порушена альтернативними суб'єктами виконавчого процесу). Зрештою, прийняте судове рішення матиме більш прогнозовані, реалістичні наслідки для сторін цивільної справи, а, отже, довіра громадян до органів судової влади буде зростати, що сприятиме формуванню в Україні громадянського суспільства, правової держави [27, с.6].

Таким чином, протягом 26 років існування України як незалежної держави законодавцем було прийнято цілу низку нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання примусового виконання судових рішень. Однак, незважаючи на певні суттєві здобутки у цій галузі, слід констатувати, що законодавча діяльність у даному напрямку досить часто була непослідовною та несистематичною [129].

Резюмуючи викладений у даному підрозділі матеріал, необхідно відмітити, що інститут примусового виконання судових рішень пройшов тривалий шлях свого становлення та розвитку, який продовжується й досі. Проведений історико-правовий аналіз дав нам змогу виокремити наступні етапи розвитку досліджуваного інституту:

1) період існування Київської Русі (IX–XII століття). В цей час з'являються перші спроби законодавчо врегулювати питання примусового виконання судових рішень;

2) XV — поч. XVII ст. На території України діяли Литовські статuti та Магдебурзьке право. Реалізація заходів примусового виконання судових рішень в Україні характеризується особливою жорстокістю;

3) 1864–1917 рр. Поява судових приставів як державних виконавців. Їх діяльність була досить детально врегульована нормами права;

4) 1917–1991 рр. (період існування СРСР). Зроблено значний крок уперед у забезпеченні громадянам процесуальних гарантій виконавчого провадження. Законодавство не містило прямих чи побічних заходів примусового характеру;

5) 1991–2015 рр. Приймається низка законів, норми яких покликані були врегулювати правовідносини у вказаній сфері;

б) окремий шостий етап, на нашу думку, розпочався із прийняття Законів «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та «Про виконавче провадження». Ці нормативно-правові акти започаткували інститут приватних виконавців в Україні та визначили засади його функціонування.

1.2 Поняття та види заходів примусового виконання судових рішень в Україні, особливості їх реалізації

У попередньому підрозділі даного дисертаційного дослідження нами було наголошено, що на сьогоднішній день в Україні розпочато новий етап розвитку інституту примусового виконання судових рішень. Його початок ознаменувався в першу чергу прийняттям кардинально нових нормативно-правових актів, які були покликані врегулювати правовідносини у сфері, що розглядається у даній науковій праці. Втім, повноцінне дослідження

вказаного інституту, а також визначення можливих шляхів удосконалення відповідного законодавства є неможливим без розгляду основних теоретичних конструкцій, а також визначення нових підходів до їх розуміння, які б відповідали реаліям сьогодення. А відтак, в першу чергу слід визначитись із тим, що взагалі представляє собою судове рішення.

Так, на переконання В. І. Тertiшнікова, судове рішення — це найважливіший документ суду, оскільки воно є владним актом. Документ, що постановляється як рішення від імені держави, являє собою наказ, веління, імператив, що адресується як учасникам процесу, так і відповідним органам держави (наприклад, органам державної реєстрації актів цивільного стану, житлово-комунальним органам). Веління, наказ суду ґрунтується на встановлених фактах, на підтвердженні існування або відсутності між сторонами спірного правовідношення [192, с. 249]. Однак, судове рішення — це не тільки акт правосуддя, а й процесуальний документ, оскільки він містить не тільки наказ суду, а й низку даних інформаційного характеру, наприклад, відомості про склад суду, секретаря судового засідання, час і місце розгляду справи, тощо. Таким чином, підсумовує В. І. Тertiшніков, поняття «судове рішення як процесуальний документ» є більш широким та таким, що охоплює наказ суду [192, с. 249].

О. М. Шиманович у своєму дисертаційному дослідженні дійшла висновку, що судове рішення — це процесуальний акт–документ, який ґрунтується на встановлених у судовому розгляді фактах і застосуванні норм права, яким вирішуються по суті вимоги зацікавленої особи про захист прав, свобод чи інтересів у порядку позовного провадження або вимоги, спрямовані на захист охоронюваних законом інтересів у порядку окремого провадження, що набирає законної сили у встановленому законом порядку і підлягає виконанню [220, с. 9]. На думку І. Решетникової та В. Яркова, під судовим рішенням необхідно розуміти такий акт суду першої інстанції, яким суд на підставі встановлених у судовому засіданні юридичних фактів згідно з нормами процесуального і матеріального права вирішує судову справу по

суті, тобто задовольняє позов, скаргу, заяву повністю чи в певній частині або відмовляє в їх задоволенні [164, с. 209–210].

Д. Чечот вважає, що судове рішення — це постанова суду, якою вирішується по суті матеріально-правовий спір, що є об'єктом процесу, з метою завершального встановлення й захисту прав та інтересів суб'єктів цього спору в повній відповідності до справжніх обставин справи та законів [213, с. 6]. Рішення ухвалюються судом як результат змагальності сторін у межах відкритого розгляду справи, в ході якого сторони наводять доводи, покликані підтвердити їх правдивість, спростувати аргументи протилежної сторони. Судовий наказ видається без судового розгляду та вимог до нього. Рішення ґрунтується на поясненнях сторін, доказах, пред'явлених сторонами, досліджених у ході судового розгляду. В той же час наказ суду ґрунтується на пред'явлених заявником документах, на повідомлених ним доводах. Рішення суду детально мотивується, суд зобов'язаний вказати в ньому обставини, які він встановив і які вплинули на прийняття ним рішення, пояснити, з яких причин не були прийняті ним до уваги інші обставини [186, с. 78–79].

Таким чином, судове рішення — це процесуальний документ, що приймається судом, він є логічним завершенням судового процесу, адже саме у цьому документі міститься результат розгляду справи по суті. А відтак, можна говорити про те, що саме судове рішення є одночасно підсумком, сенсом і метою всього судового процесу. Головною особливістю судового рішення є його обов'язковість, яка передбачає, що веління, наказ суду є неодмінним для виконання всіма учасниками судового процесу.

Під виконанням судового рішення, на думку А. В. Андрушка, Ю. В. Білоусова, Р. О. Стефанчука, О. І. Угриновської та ін., слід розуміти заключний етап юрисдикційної діяльності. Без реалізації цієї стадії (етапу) юрисдикційної (правозахисної діяльності) втрачається сенс попередньої діяльності суду та інших органів (осіб), які уповноважені на здійснення захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних, юридичних осіб,

територіальних громад та держави [209]. Виконанням рішень суду та інших юрисдикційних органів, продовжують науковці, завершується процес захисту суб'єктивних майнових та особистих немайнових прав громадян та юридичних осіб шляхом їх фактичної реалізації у спосіб та порядок, визначений Конституцією та законами України, відповідними підставами виконання [209]. Як зазначає І. А. Балюк, виконання судових рішень є стадією господарського процесу, в якому спеціальні державні органи провадять примусове здійснення прав суб'єктів господарювання, здійснюється у процесуальній формі [13].

Заслуговує на увагу точка зору В. В. Коваленка, який доводить, що виконання судового рішення є завершальною стадією судового провадження. «На цій стадії здійснюється реалізація судового рішення, яке набрало законної сили, а також вирішуються питання, що виникають при зверненні судового рішення до виконання та безпосередньому його виконанні, здійснюються нагляд і контроль за його виконанням. Саме в цій стадії досягається той результат, який бажає мати держава, починаючи з моменту внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. На стадію виконання судових рішень зорієнтовані всі інші стадії судового процесу, всі його інститути» [91]. Отже, виконання судових рішень є одним із ключових індикаторів, за яким ми можемо об'єктивно оцінити ефективність і чесність судової влади в Україні. Однак, на жаль, доводиться констатувати, що не завжди учасники судового процесу (зокрема, відповідач) бажають добровільно виконувати судові рішення. У такому випадку особлива роль відводиться спеціальним органам, зокрема, державним та приватним виконавцям, які відповідно до норм чинного законодавства України уповноважені здійснювати примусове виконання таких рішень.

У загальному розумінні примус — це психологічний або фізичний вплив на певних осіб з метою спонукати, примусити до виконання норм права. Б. М. Гук визначає поняття «примусове виконання рішень» наступним

чином: це заснована на нормах матеріального та процесуального права юридична діяльність уповноважених органів та посадових осіб із реалізації рішень судів та інших юрисдикційних органів (посадових осіб) з використанням засобів державного примусу [49, с. 103–104]. Таким чином, під примусовим виконанням судових рішень слід розуміти цілеспрямовану діяльність уповноважених суб'єктів, які у порядку та межах, визначених законодавством, за допомогою використання специфічних інструментів сприяють належній реалізації прийнятих судом за результатами розгляду справи мір з метою захисту та (або) відновлення прав і законних інтересів осіб.

В Україні примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) покладається на органи державної виконавчої служби та у визначених Законом України «Про виконавче провадження» випадках на приватних виконавців [150]. Державними виконавцями є керівники органів державної виконавчої служби, їхні заступники, головні державні виконавці, старші державні виконавці, державні виконавці органів державної виконавчої служби. Державний виконавець є представником влади, діє від імені держави і перебуває під її захистом та уповноважений державою здійснювати діяльність з примусового виконання рішень у порядку, передбаченому законом [154].

Варто відмітити, що реакція серед вітчизняних науковців на запровадження інституту приватних виконавців була неоднозначною. Однак, на нашу думку, зазначене, беззаперечно, можна вважати важливим, а головне — позитивним здобутком. Тим не менш, у Законі України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», на нашу думку, законодавець недостатньо уваги приділив визначенню сутності терміна «приватний виконавець», лише визначивши, що приватним виконавцем може бути громадянин України, уповноважений державою здійснювати діяльність з примусового виконання рішень у порядку, встановленому законом. Вважаємо, що у законі потрібно закріпити

більш широке визначення вказаного поняття, зокрема, визначивши, що приватний виконавець — це особа, яка володіє спеціальними вміннями та навичками, а також відповідно до законодавства України наділена всіма необхідними повноваженнями для того, щоб забезпечити ефективне та своєчасне виконання судових рішень. Додатково також необхідно уточнити завдання та функції приватного виконавця. Слід вказати, що приватний виконавець відповідно до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» здійснює примусове виконання не всіх судових рішень. Такими обмеженнями, відповідно до вказаного закону, є: 1) рішення про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною; 2) рішення, за якими боржником є держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25 відсотків та/або які фінансуються виключно за кошти державного або місцевого бюджету; 3) рішення, за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону; 4) рішення, за якими стягувачами є держава, державні органи; 5) рішення адміністративних судів та рішення Європейського суду з прав людини; 6) рішення, які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності; 7) рішення про виселення та вселення фізичних осіб; 8) рішення, за якими боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними чи цивільна дієздатність яких обмежена; 9) рішення про конфіскацію майна; 10) рішення, виконання яких віднесено цим законом безпосередньо до повноважень інших органів, які не є органами примусового виконання; 11) інші випадки, передбачені Законами України «Про виконавче провадження» та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [154].

Отже, проаналізувавши положення Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року, можемо зазначити, що законодавець визначив наступні основні заходи примусового виконання судових рішень [150]:

1) звернення стягнення на кошти, цінні папери, інше майно (майнові права), корпоративні права, майнові права інтелектуальної власності, об'єкти інтелектуальної, творчої діяльності, інше майно (майнові права) боржника, у тому числі якщо вони перебувають в інших осіб або належать боржникові від інших осіб, або боржник володіє ними спільно з іншими особами [150]. Передумовою звернення стягнення на кошти є відкриття виконавчого провадження при надходженні до виконавця письмової заяви від стягувача про примусове виконання рішення, до якої додається оригінал (дублікат) виконавчого документу, який повинен відповідати встановленим вимогам. Розглядаючи вказаний захід примусового виконання судових рішень, в першу чергу слід звернути увагу на його характерну особливість, яка полягає у тому, щоб у будь-якому випадку спочатку стягнення звертається на «кошти боржника у гривнях та іноземній валюті, інші цінності, у тому числі кошти на рахунках і вкладах боржника у банках та інших фінансових установах...», а вже потім, у випадках, встановлених нормами чинного законодавства України, може бути застосовано таке стягнення на інше майно боржника. Слід також звернути увагу на те, що забороняється звернення стягнення та накладення арешту на кошти на рахунках платників у системі електронного адміністрування податку на додану вартість, на кошти, що перебувають на поточних рахунках із спеціальним режимом використання [150].

Примусовому стягненню підлягають готівкові кошти, що були виявлені у боржника, вилучаються та зараховуються на відповідні рахунки органів державної виконавчої служби, приватного виконавця не пізніше наступного робочого дня після вилучення, про що складається акт. На кошти та інші цінності боржника, що перебувають на рахунках та на зберіганні у банках чи інших фінансових установах, на рахунках у цінних паперах у

депозитарних установах, накладається арешт, про що виноситься постанова виконавця. У постанові зазначається сума коштів, яка підлягає арешту, з урахуванням вимог за виконавчим документом, стягнення виконавчого збору, витрат виконавчого провадження, штрафів, накладених на боржника під час виконавчого провадження, основної винагороди приватного виконавця та вказуються реквізити рахунку, на якому знаходяться кошти, що підлягають арешту, або зазначається, що арешт поширюється на кошти на всіх рахунках боржника, у тому числі тих, що будуть відкриті після винесення постанови про арешт коштів [153].

Однак, як ми вже зазначили вище, не завжди у боржника є достатньо коштів чи інших цінностей для того, щоб задовольнити вимоги стягувача. У такому випадку стягнення може бути звернено на інше майно. При цьому, слід звернути увагу, що навіть у випадку, коли було розпочато процедуру стягнення майна боржника, це не зупиняє звернення стягнення на його грошові кошти. У загальному вигляді звернення щодо примусового стягнення майна боржника проходить в три етапи: 1) арешт цього майна; 2) його оцінка та вилучення; 3) примусова реалізація. Більш детально вказані процедури будуть розглянуті нами у підрозділі 2.2 представленою дисертаційного дослідження.

Завершуючи розгляд зазначеного заходу примусового виконання судових рішень, варто відмітити, що він є одним із основних заходів, який найчастіше застосовується як державними, так і приватними виконавцями. Під час його реалізації особлива увага виконавців акцентується в першу чергу на вилученні грошових коштів, а також інших цінностей, що можуть бути швидко реалізовані. Із зазначеного слідує, що ефективна реалізація вказаного заходу примусового виконання судових рішень дозволяє оперативно і у повному обсязі задовольнити вимоги стягувача. Варто також вказати, що характерною особливістю зазначеного заходу є те, що у даному випадку виконавцям не завжди важливо, яке майно стягувати із боржника

(звісно, окрім випадків встановлених законом), головним пріоритетом є досягнення кінцевої мети;

2) звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника. Стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника звертається у разі відсутності в боржника коштів на рахунках у банках чи інших фінансових установах, відсутності чи недостатності майна боржника для покриття в повному обсязі належних до стягнення сум, а також у разі виконання рішень про стягнення періодичних платежів. За іншими виконавчими документами виконавець має право звернути стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника без застосування заходів примусового звернення стягнення на майно боржника за письмовою заявою стягувача або за виконавчими документами, сума стягнення за якими не перевищує п'яти мінімальних розмірів заробітної плати [150]. Однак, варто зазначити, що законодавець визначив і певні обмеження, встановивши, що стягнення не може бути звернено на такі виплати: 1) вихідну допомогу, що виплачується в разі звільнення працівника; 2) компенсацію працівнику витрат у зв'язку з переведенням, направленням на роботу до іншої місцевості чи службовим відрядженням; 3) польове забезпечення, надбавки до заробітної плати, інші кошти, що виплачуються замість добових і квартирних; 4) матеріальну допомогу особам, які втратили право на допомогу по безробіттю; 5) допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами; 6) одноразову допомогу у зв'язку з народженням дитини; 7) допомогу при усиновленні дитини; 8) допомогу на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування; 9) допомогу на дітей одиноким матерям; 10) допомогу особам, зайнятим доглядом трьох і більше дітей віком до 16 років, по догляді за дитиною—інвалідом, по тимчасовій непрацездатності у зв'язку з доглядом за хворою дитиною, а також на іншу допомогу на дітей, передбачену законом; 11) допомогу на лікування; 12) допомогу на поховання, тощо [150, ст. 73].

Характеризуючи зазначений захід примусового виконання судових рішень, хотілося б зупинитись на його позитивних та негативних моментах, які, власне, і визначають його особливості. Так, в якості позитивного моменту необхідно відзначити те, що реалізація такого заходу є найбільш вигідною для боржника, адже це дозволяє йому поступово виконати свої обов'язки перед стягувачем, при цьому в нього (боржника) залишатимуться кошти на життя. Однак, серед суттєвих недоліків вказаного заходу можна назвати такі: по-перше, стягувачу досить тривалий період часу доводиться чекати виконання зобов'язань боржника. У цьому випадку, на нашу думку, при призначенні суми стягнення необхідно враховувати принаймні рівень інфляції (адже до моменту останньої виплати гроші можуть знецінитись, а відтак, це призведе до втрати коштів стягувачем). По-друге, непоодинокими є випадки, коли боржник приховує свої доходи. Наприклад, отримує заробітну плату «у конверті», а офіційно має дохід у розмірі мінімальної заробітної плати. Зазначене, в свою чергу, є суттєвою перепорою для того, щоб призначити адекватну суму стягнення із боржника на користь стягувача. А тому існує реальна потреба у тому, щоб розробити додатковий механізм розрахунку суми стягнень саме із заробітної плати, адже особам, які отримують кошти за рахунок державного бюджету, свій дохід складно приховати. По-третє, необхідно закріпити юридичну відповідальність для роботодавців, які приховують реальний дохід боржника;

3) вилучення в боржника і передача стягувачу предметів, зазначених у рішенні. Зазначений захід примусового виконання судових рішень здійснюється в установленій державним виконавцем строк за участю стягувача і боржника та має певні особливості [26, с. 58]. Зміст вказаного заходу примусового виконання судового рішення полягає у тому, що повинні бути задоволені потреби стягувача, які носять майновий характер, тобто предметом судового спору були, наприклад, які-небудь речі. Так, у разі, якщо боржник не виконав рішення добровільно, то державний виконавець вилучає у нього в присутності понятих предмети, зазначені у виконавчому документі,

і передає їх стягувачеві, про що складає акт вилучення у боржника предметів, зазначених у рішенні суду, та акт передачі їх стягувачу. Ці акти складаються у трьох примірниках. Один примірник акта залишається у виконавчому провадженні, інші вручаються стягувачу та боржникові або їх представникам під розписку на першому примірнику акта [150]. Таким чином, слід погодитись із точкою зору І. В. Бондар, яка у своєму науковому дослідженні дійшла висновку, що вилучення у боржника і передача стягувачеві певних предметів, зазначених у рішенні, — це захід примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), спрямований на вилучення у боржника визначених у виконавчому документі предметів (речей), перевірку державним виконавцем їх належного стану та їх передачу стягувачеві або його представнику [26, с. 59];

4) заборона боржнику розпоряджатися та/або користуватися майном, яке належить йому на праві власності, у тому числі коштами, або встановлення боржнику обов'язку користуватися таким майном на умовах, визначених виконавцем [150]. Зазначений захід примусового виконання судових рішень став новелою Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року. Заборона розпоряджатися майном — це фактичне обмеження права його власника щодо відчуження арештованого майна, яке може мати певні особливості в залежності від виду майна. З метою застосування такого засобу існує Єдиний реєстр для реєстрації заборон відчуження об'єктів нерухомого майна, до якого нотаріуси вносять відповідні відомості про накладені заборони або арешти майна [99]. Порушення заборони державного виконавця розпоряджатися або користуватися майном, на яке накладено арешт, тягне за собою відповідальність зберігача майна, передбачену законом.

Справедливо буде відмітити, що, окрім чотирьох зазначених вище, законодавець передбачив і інші заходи примусового виконання судових рішень, однак, їх характер, сфера застосування є досить специфічними, саме

тому в рамках представленого дисертаційного дослідження ми не будемо зупинятися на них своєю увагою.

У підсумку ж всього підрозділу зазначимо, що застосування кожного із розглянутих нами заходів примусового виконання судових рішень у будь-якому випадку є вимушеною необхідністю, що застосовується для забезпечення певного порядку у суспільних взаємовідносинах. Необхідно також відмітити, що всі вказані заходи неодмінно повинні відповідати положенням чинного законодавства України. Крім того, при їх використанні обов'язковою вимогою є дотримання певних принципів, про які ми будемо говорити далі.

1.3 Принципи реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні

Заходи примусового виконання судових рішень в Україні реалізуються спеціально уповноваженими суб'єктами. При цьому, слід відмітити, що в основі діяльності цих суб'єктів лежать відповідні принципи, тобто основоположні засади (ідеї), яких неухильно мають дотримуватись державні та приватні виконавці під час реалізації заходів примусового виконання судових рішень. У давньокитайській філософії принцип — це те, на основі чого діє справжня, шляхетна людина та що відрізняє її від низької людини, людини натовпу. У наш час, зазначає В. Л. Петрушенко, принцип — це вихідне теоретико-методологічне положення, яке лежить в основі певного знання та визначає спосіб його будови. У цьому сенсі вся сукупність даного знання постає як розкриття та реалізація принципу. Окрім вищенаведеного, у філософському словнику В. Л. Петрушенка вказано, що принцип являє собою сформульовані на основі переконань людини загальні положення, стислі тези або висловлення, якими вона керується в своїх діях. У цьому сенсі принцип є формою зв'язку внутрішнього світу людини із її діяльністю [140, с. 167]. З

точки зору логіки, принцип — це центральне поняття, основа системи, що являє собою узагальнення та розповсюдження будь-якого положення всіх явищ тієї галузі, з якої цей принцип виокремлений. Під принципом дії, що інакше називається максимою, розуміється етична норма, що характеризує стосунки людей у суспільстві [197, с. 329; 57]. Тлумачний словник української мови подає такі значення слова «принцип»: 1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і таке інше; засада; основний закон якої-небудь точної науки; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства і таке інше; 3) переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці; канон [124, с. 714].

У науково-практичному посібнику за загальною редакцією М. І. Іншина, О. М. Музичука та Р. С. Веприцького зазначається, що існує об'єктивне і суб'єктивне розуміння принципів. Так, в об'єктивному розумінні принцип — це певна домінуюча ідея, яка відображає зміст і основні риси якогось явища природи чи свідомої людської діяльності. У суб'єктивному — ставлення людей (групи людей чи конкретного індивіда) до необхідності керуватись певними засадами у своїй повсякденній діяльності [208, с. 35]. С. Г. Келіна та В. М. Кудрявцев також розглядають поняття «принцип» в об'єктивному та суб'єктивному розумінні. В першому випадку під принципом, на думку вчених, слід розуміти відображення природної або суспільної закономірності; він існує тому, що такі закони природи і суспільства, і не може бути іншим. Суб'єктивне призначення принципу полягає в тому, що він становить керівний ряд вчинків людини [73].

Отже, узагальнюючи розглянуті вище точки зору, вважаємо, що під принципом необхідно розуміти історично сформовані та прийняті суспільством вихідні засади (положення, ідеї), які лежать в основі здійснення того чи іншого виду діяльності, процесу та яких мають дотримуватись

учасники цієї діяльності, процесу. Зазначимо, що поняття «принцип» достатньо широко використовується у багатьох сфери наукового пізнання, однак, найбільш дослідженим воно є саме в праві.

Принципи права — це основні ідеї, вихідні положення, які закріплені в законі, мають загальну значущість, вищу імперативність (веління) і відображають суттєві положення права. Вони впливають на весь процес підготовки нормативно-правових актів, їх видання, встановлення гарантій дотримання правових вимог. Принципи права є основним критерієм для правотворчої, правозастосовчої та правоохоронної діяльності державних органів. Від рівня їх дотримання залежать стабільність та ефективність правової системи [113]. О. Я. Лаврів як ознаку принципів права називає їх системність та взаємоузгодженість. Безперечно, принципи права повинні бути не тільки взаємоузгодженими між собою, а й з іншими елементами правового регулювання. Відповідно до принципів права формується система права. І тому взаємоузгодженість елементів правового регулювання забезпечує цілеспрямовану дію всієї системи права [96].

Цікавою видається думка К. Г. Волинки. Вчений доводить, що принципи права — це керівні ідеї, що характеризують зміст права, його сутність і призначення в суспільстві. З одного боку, вони виражають закономірності права, а з іншого — являють собою найбільш загальні норми, що діють в усій сфері правового регулювання і поширюються на всіх суб'єктів. Ці норми або прямо сформульовані в законі, або виводяться із загального змісту законодавства [38, с. 109]. Призначення принципів права, на переконання науковця, полягає в тому, що вони забезпечують однакове формулювання норм права, а також їхній вплив на суспільні відносини у формі правового регулювання й інших форм правового впливу, визначають шляхи вдосконалення правових норм, виступаючи як провідні ідеї для законодавця. За умови їх закріплення в Конституції, принципи права забезпечують єдність процесів створення права, його реалізації і охорони.

Принципи права є критерієм оцінки права і методологічною основою його подальшого вдосконалення [38, с. 109].

Заслуговує на увагу точка зору О. Ф. Скакун, яка досить слушно обґрунтовує, що принципи права — це об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставляться до учасників суспільних відносин з метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. Іншими словами, це своєрідна система координат, у рамках якої розвивається право, і одночасно вектор, який визначає напрямок його розвитку. Принципи є підставою права, містяться у його змісті, виступають як орієнтири у формуванні права, відбивають сутність права та основні зв'язки, які реально існують у правовій системі. У принципах зосереджено світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації. Тому принципи права, продовжує автор, можна назвати стрижнем правової матерії [171, с. 221]. До характерних рис вказаного терміну, на переконання О. Ф. Скакун, варто віднести те, що вони: виступають відправним началом при вирішенні конкретних юридичних справ, особливо при застосуванні аналогії закону в разі наявності прогалин у законодавстві; виступають як загальне мірило поведінки, не вказуючи права й обов'язки; мають вищий рівень абстрагованості від регульованих відносин, звільнені від конкретики та подробиць; є стрижнем усієї системи права, додають праву логічності, послідовності, збалансованості; розчиняються в безлічі норм, пронизуючи всю правову матерію, виводяться із неї; є позитивним зобов'язанням і, як таке, набувають якостей особливого рівня права, що постає над рівнем норм, визначають їх ціннісну орієнтацію (спрямованість); не мають способів регулювання, їх провідним елементом є повинність (те, що повинно бути), яка безпосередньо відображає існуючу в конкретному суспільстві систему цінностей та обґрунтовується нею [172, с. 221–222].

Отже, під принципами реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні слід розуміти: по-перше, основоположні засади

(ідеї), які лежать в основі діяльності уповноважених суб'єктів, які відповідно до законодавства України наділені повноваженнями щодо реалізації вказаних заходів; по-друге, ключові вимоги, які пред'являються до цих суб'єктів під час реалізації ними своїх завдань і функцій у зазначеній сфері; по-третє, вони є об'єктивним відображенням найважливіших аспектів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні [160].

Переходячи безпосередньо до розгляду конкретних принципів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, необхідно відзначити той факт, що в Законі України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [154] визначено принципи діяльності органів державної виконавчої служби та приватних виконавців, які, в тому числі, можна віднести і до діяльності, спрямованої на реалізацію заходів примусового виконання судових рішень. Такими принципами, відповідно до вказаного нормативно-правового акта, є наступні: 1) верховенства права; 2) законності; 3) незалежності; 4) справедливості, неупередженості та об'єктивності; 5) обов'язковості виконання рішень; 6) диспозитивності; 7) гласності та відкритості; 8) розумності строків реалізації заходів примусового виконання судового рішення; 9) співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями [154]. Щодо зазначеного переліку є декілька зауважень: по-перше, законодавцю варто було розкрити зміст цих принципів, адже деякі із них можна тлумачити неоднозначно. Крім того, ми вважаємо, що зазначений перелік принципів не є вичерпним, його слід також доповнити засадами рівності, пріоритетності прав та свобод людини, юридичної відповідальності, економічності, принципом оскарження дій виконавця.

Для того, щоб більш детально розглянути вказані вище принципи, їх найбільш доцільно поділити на дві великі групи: загальні та спеціальні. В свою чергу, загальні принципи — це такі принципи, які лежать в основі аспектів діяльності не лише державних та приватних виконавців, а й більшості органів державної влади, їх посадових осіб, тощо. До таких

принципів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, на нашу думку, слід віднести принципи:

– верховенства права. Верховенство права — це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовчу діяльність, зокрема, у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності, гуманізму. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає інші соціальні регулятори, зокрема, норми моралі, традиції, звичаї, тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України [165; 195, с. 67–68]. С. П. Головатий, досліджуючи вказаний принцип, відмічає, що верховенство права — це ідея виключно природного права, доктрини природного права, тобто ідея, яка виникла на визнанні одного факту: людина як істота природи з'являється на світ з певними правами і свободами, яких їй ніхто не дає і ніхто не має права від неї відібрати. І ці права та свободи називаються основоположними, є невідчужуваними [42, с. 85–86]. Таким чином, принцип верховенства права є одним із основоположних. З ним тісно пов'язані та переплітаються майже всі принципи, як загальні, так і спеціальні. В контексті реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні суть принципу верховенства права полягає у тому, що під час реалізації відповідних заходів уповноважені суб'єкти повинні дотримуватись не лише букви закону, вони також повинні враховувати норми моралі, етики, правові звичаї, тощо;

– законності. Принцип законності, як і верховенства права, є одним із основних загальноправових принципів. Так, В. М. Корельський і В. Д. Перевалов наголошують, що законність — це фундаментальна категорія усієї юридичної науки і практики, а її рівень та стан слугують головними критеріями оцінки правового життя суспільства, його громадян.

Право являє собою фактор соціального життя. Однак, його реальність визначається не лише тим, що воно виражається в формальних позитивно-правових актах — законах, указах, постановах, кодексах та інших систематизованих збірниках. А відтак, продовжують науковці, право реальне перш за все тому, що владна воля, виражена в законах, втілюється в поведінці людей — громадян, що виконують закон, осіб, які вступають у відносини шляхом укладання угод, суддів та інших посадових осіб, що застосовують закон. Право за своєю природою таке, що не може існувати поза реалізацією в правових відносинах [188, с. 435]. Вказані науковці надали досить широке тлумачення принципу законності, однак, до зазначеного варто додати точку зору В. В. Борисова, який відмічає, що законність — це якість діяльності, а не сама діяльність, вказуючи при цьому на причинно-наслідкові зв'язки між нею та її результатами. І далі, на продовження думки, уточнює, що якість діяльності визначає багато властивостей результату. Цим зумовлений перехід вимог законності на право (закони), правовідносини та правопорядок. Законність виступає їх важливою та істотною властивістю [28, с. 360–365; 132]. Отже, принцип законності реалізації заходів примусового виконання судових рішень передбачає, що всі суб'єкти відповідних правовідносин повинні неухильно дотримуватись норм чинного законодавства. Це, в свою чергу, має позитивне значення як для самих виконавців, так і для інших осіб, на яких спрямовані заходи примусового виконання судових рішень. А відтак, дотримання цього принципу є важливою гарантією для забезпечення неухильного дотримання прав та свобод стягувача, боржника та інших учасників правових відносин;

– пріоритети прав та свобод людини. Права та свободи особи — це соціальні блага, які мають найвищу цінність. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Проблема суті й реалізації поняття «права та свободи людини і громадянина» є ключовою в життєдіяльності суспільства, яке претендує на статус демократичного, гуманного. Саме тому в сучасному світі не існує більш значущої і разом з

тим настільки важко втілюваної в практику існування людства ідеї, ніж права та свободи людини й громадянина. Права людини виступають основним критерієм оцінки якості державності, ступеня її демократичності, прихильності до правового підґрунтя, моральності, загальнолюдських цінностей [116; 52]. Правам і свободам людини й громадянина присвячено багато уваги в Конституції України. Розміщення розділу, присвяченого правам людини, після розділу «Загальні засади» перед розділами про органи державної влади підкреслює його важливість і нове співвідношення людини й держави. Принцип пріоритету прав та свобод людини при реалізації заходів примусового виконання судових рішень передбачає, що, незважаючи на примусовий характер вказаних заходів, виконавці повинні уникати будь-яких порушень прав людини. Зокрема, недопустимою є брутальність державного та приватного виконавців у відносинах з учасниками виконавчого провадження;

– юридичної відповідальності. Так, на думку В. Н. Хропанюка, юридична відповідальність — це важливий вид захисту інтересів особистості, суспільства і держави. Вона настає внаслідок порушення приписів правових норм та виявляється у формі застосування до правопорушника заходів державного примусу. Для правопорушника юридична відповідальність означає застосування до нього санкцій правових норм, означених в них певних заходів відповідальності. Це його обов'язок зазнавати заходи державного примусу, застосовані на підставі норм права [205]. Цікавою видається точка зору Д. М. Лук'янца, який доводить, що юридична відповідальність — це регламентована правовими нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння фізичних або юридичних осіб (колективних суб'єктів), що проявляються в недотриманні встановлених законом заборон, невиконанні встановлених законом обов'язків, порушенні цивільно-правових зобов'язань, нанесенні шкоди або завданні збитків, і виражена в застосуванні до осіб, які вчинили такі діяння, засобів впливу, що тягнуть за собою позбавлення особистого, майнового або організаційного

характеру [101, с. 15]. Отже, у розрізі представленої проблематики принцип юридичної відповідальності має декілька аспектів. По-перше, він передбачає настання негативних наслідків для державних та приватних виконавців за протиправні рішення, дії чи бездіяльність та завдану третім особам шкоду — цивільно-правову, адміністративну чи кримінальну відповідальність у порядку та обсягах, установлених законом, а також дисциплінарну відповідальність [154]. По-друге, настання негативних наслідків у вигляді юридичної відповідальності є можливим і для інших суб'єктів таких правовідносин. Зокрема, опір державному виконавцю чи приватному виконавцю, заподіяння тілесних ушкоджень, насильство або погроза застосування насильства стосовно них, їхніх близьких родичів, а також умисне знищення чи пошкодження їхнього майна у зв'язку з примусовим виконанням рішень державним виконавцем чи приватним виконавцем тягнуть за собою відповідальність, установлену законом [154]. Із зазначеного слідує, що дотримання принципу юридичної відповідальності є важливим стимулом для всіх учасників правовідносин щодо примусового виконання судового рішення неухильно дотримуватись норм чинного законодавства України;

– економічності та ефективності. Принцип економічності та ефективності означає раціональне і найбільш продуктивне використання ресурсів, в тому числі і людських. На перший погляд цей принцип можна віднести тільки до сфери матеріального виробництва, але, безумовно, поняття «економічність» і «ефективність» є якісними характеристиками діяльності людини в будь-якій сфері, а не тільки в матеріально-виробничій [94]. Таким чином, принцип економічності та ефективності у реалізації заходів примусового виконання судових рішень передбачає, що діяльність державних та приватних виконавців повинна здійснюватись таким чином, щоб за найменших витрат (матеріально-технічних, людських, тощо) досягти найбільш ефективної та оперативної реалізації відповідного заходу примусового виконання судового рішення.

Завершуючи розгляд загальних принципів реалізації заходів примусового виконання судових рішень, слід вказати, що хоча вони і досить повно відображають основні засади реалізації заходів примусового виконання судових рішень, втім, не можна говорити про те, що вони враховують всю специфіку такої діяльності. Саме тому доцільно виділити спеціальні принципи, які відображають найбільш виняткові особливості такої діяльності [130]. Отже, спеціальними принципами реалізації заходів примусового виконання судових рішень є:

– принцип незалежності діяльності державного виконавця. У загальному розумінні незалежність — це можливість незалежно від третіх осіб (зовнішніх вказівок чи наказів) приймати самостійні рішення, підкорюватись власним бажанням, обирати власний шлях, тощо. Відповідно до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», незалежність державних виконавців від впливу чи втручання у їхню діяльність з примусового виконання рішень гарантується: 1) особливим порядком фінансування та матеріально-технічного забезпечення органів державної виконавчої служби; 2) дієвим механізмом мотивування державних виконавців; 3) прозорістю діяльності з примусового виконання рішень; 4) в інший спосіб, визначений законом [154]. Із зазначеного слідує, що принцип незалежності полягає у тому, що виконавець у межах, встановлених законодавством, має можливість самостійно обирати, яким чином йому виконувати свої функції, крім того, виключається будь-яке втручання у їх діяльність ззовні. Особливість реалізації вказаного принципу полягає у тому, що незалежність виконавців, як державних, так і приватних, має певні обмеження;

– справедливості, неупередженості та об'єктивності. Зміст вказаного принципу полягає у тому, що при реалізації будь-якого заходу примусового виконання судових рішень виконавець повинен здійснювати свою діяльність належним чином, в незалежності від до того, до якої особи ці заходи застосовуються. Тобто, виконуючи свої функції, виконавці повинні слідувати

букві закону, відкидаючи у сторону якісь особисті вподобання (наприклад, симпатія чи антипатія до особи, тощо);

– рівності. У загальному розумінні рівність — це закріплення рівних вихідних позицій життєвого шляху кожного індивіда, однаковість доступу до суспільних культурних благ, відмова від будь-яких безпідставних привілеїв, відмова від довічного закріплення будь-яких форм ієрархічного соціального статусу. Рівність, продовжує автор, є необхідною передумовою розвитку, насамперед, особистості в суспільстві, надає можливість вільного розвитку та конкуренції. Сутність рівності полягає в гарантованій законом рівній можливості усіх громадян користуватися наданими їм правами і свободами, у рівній можливості виконувати свої обов'язки [216, с. 21; 78, с. 91]. Варто зазначити, що питання існування принципу рівності під час реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні є досить спірним. В цьому контексті заслуговує на увагу думка, яка була висловлена авторським колективом навчального посібника «Виконання судових рішень». Вчені зазначають, що специфікою прояву цього принципу є така рівність сторін, яка полягає у наданні законом стягувачу і боржнику не рівних (тотожних) прав, а рівних можливостей для реалізації ними суб'єктивних прав і виконання суб'єктивних обов'язків у виконавчому провадженні [223, с. 56]. Зазначене вище яскраво свідчить про існування принципу рівності під час реалізації заходів примусового виконання судових рішень, однак, при цьому він має характерні особливості, саме тому він і був віднесений нами до спеціальних принципів;

– диспозитивності. Розкриваючи зміст вказаного принципу, варто погодитись із точкою зору О. Науменка, який зазначає, що диспозитивність примусового виконання рішення господарського суду характеризується такими положеннями: 1) можливістю зацікавленої особи подавати заяву про відкриття виконавчого провадження для примусового виконання рішення суду; 2) можливістю розпоряджатися об'єктом примусового стягнення (наприклад, за виконавчим документом про стягнення коштів за

погодженням із стягувачем боржник може передати стягувачу в рахунок повного або часткового погашення боргу власне майно, право боржника на визначення першочерговості звернення стягнення на окремі предмети (види майна); 3) можливістю вільно, на свій розсуд, реалізовувати свої права, вчиняти відповідні дії у виконавчому провадженні [118, с. 100];

– розумності строків реалізації заходів примусового виконання судового рішення. У ст. 13 нового Закону України «Про виконавче провадження» визначено, що під час здійснення виконавчого провадження виконавець вчиняє виконавчі дії та приймає рішення шляхом винесення постанов, попереджень, внесення подань, складення актів та протоколів, надання доручень, розпоряджень, вимог, подання запитів, заяв, повідомлень або інших процесуальних документів у випадках, передбачених цим законом та іншими нормативно-правовими актами. У будь-якому випадку державний виконавець провадить виконавчі дії з виконання рішення до завершення виконавчого провадження у встановленому законом порядку [184; 150]. Таким чином, розумними слід вважати такі строки, яких, по-перше, достатньо для того, щоб виконавцю належним чином виконати відповідні дії та прийняти конкретне рішення, а по-друге, достатньо для того, щоб якомога оперативніше задовольнити вимоги стягувача;

– співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями. Закріплення зазначеного принципу на законодавчому рівні можна розцінювати як із позитивного, так і з негативного боку. Із позитивної точки зору слід відзначити, що реалізація вказаної засади дозволить попередити зловживання виконавцем своїм правовим становищем, зокрема, унеможливіє отримання ним задарма чужого нерухомого чи рухомого майна. А відтак, все зазначене дозволяє захистити права боржника та його майно від того, що його буде реалізовано за безцінь. Із негативного боку варто відзначити, що поняття «співмірності» є оціночним та не дістало належного законодавчого закріплення (тобто в законі не визначено, якими є критерії такої співмірності). А відтак, запровадження цього принципу може

стати наріжним каменем у подальшій діяльності суб'єктів примусового виконання судових рішень;

– принцип оскарження дій виконавця. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року, рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання рішень інших органів (посадових осіб), у тому числі постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, постанов приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат виконавчого провадження та штрафів, можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом [150]. Дотримання вказаного принципу має важливе значення із точки зору забезпечення прав та законних інтересів боржника, адже зазначене дозволяє попередити здійснення виконавцями неправомірних дій, а також додатково проконтролювати їх діяльність. А відтак, не викликає сумніву, що закріплення вказаного принципу на законодавчому рівні є об'єктивною необхідністю.

Таким чином, узагальнюючи весь наведений у даному підрозділі дисертаційного дослідження матеріал, можемо констатувати, що вказаний перелік принципів не претендує на вичерпність. Однак, на нашу думку, саме вказані засади є основоположними при реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. Необхідно також відмітити, що всі зазначені нами принципи тісно пов'язані між собою та доповнюють один одного, а їх дотримання забезпечує якісну, своєчасну та ефективну реалізацію заходів примусового виконання судових рішень.

1.4 Механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні

В рамках представленої дисертаційної роботи особливої уваги заслуговує питання механізму адміністративно-правового забезпечення

реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, адже саме за його рахунок у значній мірі досягаються належна якість та ефективність реалізації вказаних заходів. Варто зазначити, що поняття «механізму адміністративно-правового забезпечення» є досить важливою категорією у юридичній науці, що яскраво підтверджує існування великої кількості наукових праць, в яких за основу було взято саме вказаний термін. Крім того, вважаємо за необхідне підкреслити, що у більшості наукових досліджень адміністративно-правове забезпечення розглядається як один із видів правового забезпечення.

Так, З. С. Варналій зазначає, що правове забезпечення — це система впорядкованих законодавчих актів, постанов, указів та інших правових актів органів державної влади та управлінь, наділених повноваженнями у певній сфері діяльності [32]. К. Б. Толкачев, А. Г. Хабібулін пропонують розглядати поняття «правове забезпечення» у двох значеннях: по-перше, як діяльність державних органів, громадських організацій, посадових осіб і громадян щодо здійснення своїх функцій, компетенцій, обов'язків з метою створення оптимальних умов для суворої, неухильної реалізації правових приписів та правомірного здійснення прав і свобод; по-друге, як підсумок, результат цієї діяльності, що виражається в реалізації правових приписів, прав і свобод громадян [194, с. 60]. В. А. Ліпкан вважає, що правове забезпечення — утворення і підтримка в необхідних межах конструктивних організаційно-функціональних характеристик систем управління за допомогою впливу та упорядкування всього арсеналу юридичних засобів (норм права, правовідносин, прав і обов'язків, актів та ін.) [191, с. 520]. Таким чином, під правовим забезпеченням слід розуміти сукупність правових засобів, метою яких є забезпечення належної реалізації заходів примусового виконання судових рішень. Як ми вже зазначали вище, одним із основних видів правового забезпечення є адміністративно-правове забезпечення.

Так, досліджуючи адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх, Т. Г. Корж-Ікаєва робить висновок, що під вказаним

терміном слід розуміти сукупність адміністративно-правових заходів, спрямованих на створення відповідних умов для ефективної реалізації, охорони, захисту й відновлення порушених прав і свобод неповнолітніх. Головними його ознаками, на переконання вченої, є: 1) сукупність адміністративно-правових заходів і засобів; 2) система гарантій; 3) відповідні умови реалізації, їх охорона, захист та відновлення; 4) регулювання переважно нормами адміністративного і конституційного права [88, с. 7–8]. У своєму науковому дослідженні О. М. Гумін та Є. В. Пряхін зазначають, що адміністративно-правове забезпечення варто розглядати у широкому та вузькому розуміннях. У широкому розумінні адміністративно-правове забезпечення — це упорядкування суспільних відносин уповноваженими на те державою органами, їх юридичне закріплення за допомогою правових норм, охорона, реалізація і розвиток. Вузьке визначення адміністративно-правового забезпечення буде змінюватися залежно від того, про які суспільні відносини буде йти мова [51, с. 49].

О. В. Надьон, досліджуючи зміст адміністративно-правового забезпечення, дійшов висновку про своєрідність вказаного терміну: 1) адміністративне право за своїм глибинним призначенням має визначатися як «право забезпечення і захисту прав людини». У цьому сутність усієї трансформації теорії і практики українського адміністративного права на сучасному етапі [2, с. 67]; 2) до правовідносин, що є предметом адміністративного права, належать відносини державного управління; 3) однією з найважливіших правових форм управління є продукування правових актів управління, оскільки правові акти є важливим організаційним засобом у вирішенні завдань, які поставлені перед органами управління [117, с. 18]. А відтак, підсумовує автор, своєрідність адміністративно-правового забезпечення полягає не лише у особливостях адміністративних норм та адміністративно-правового регулювання, а у тому, що саме адміністративне право дає можливість розкрити форми та методи діяльності органів державної влади [117, с. 18–19].

Узагальнюючи все вказане вище, вважаємо, що під адміністративно-правовим забезпеченням реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні слід розуміти врегульовану нормами адміністративного права діяльність держави щодо забезпечення ефективного функціонування уповноважених суб'єктів з метою забезпечення належної реалізації ними заходів примусового виконання судових рішень. За своєю сутністю адміністративно-правове забезпечення є складним явищем та має власний механізм.

Великий тлумачний словник сучасної української мови розкриває термін «механізм» у декількох значеннях, а саме: 1) механізм — це пристрій, що передає або перетворює рух; 2) механізм — це внутрішня будова, система чого-небудь; 3) механізм — це сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та інше явище [34, с. 398]. З юридичної точки зору механізм — це суто інструментальна субстанція, особливий набір (як правило, досить великий) кількох правових інструментів [206, с. 46]. Кожний механізм, слушно зазначає Л. Б. Туїнова, — це високоорганізована система, а будь-яка система має свою структуру [193, с. 13].

Р. Зуєв, досліджуючи механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини, зазначає, що у широкому значенні — це процес адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини органами публічного адміністрування. У вузькому значенні його можливо визначати як структурно взаємопов'язану сукупність правових та організаційних засобів, що реалізуються органами публічного адміністрування і спрямовані на регулювання правовідносин у сфері прав і свобод людини [63, с. 50]. В свою чергу В. С. Шестак зазначає, що механізм адміністративно-правового забезпечення є засобом здійснення державно-владних повноважень під час адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, які виникають у відповідній сфері, що здійснюється уповноваженими на це державними органами з метою забезпечення функцій держави [219, с. 580].

Таким чином, під механізмом адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні слід розуміти систему організаційно-управлінських та правових засобів, заходів, інструментів, через які забезпечуються належний порядок, а також інші важливі умови, необхідні для ефективною та якісною реалізації процесу примусового виконання судових рішень.

Основні елементи механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, на нашу думку, можна поділити на такі блоки:

1) нормативно-правовий, який представлений сукупністю адміністративних нормативно-правових актів, які визначають правові засади реалізації заходів примусового виконання судових рішень;

2) інституційно-організаційний (передбачає існування відповідних суб'єктів, а також організацію їх діяльності);

3) процедурний, який визначає алгоритм діяльності уповноважених суб'єктів під час реалізації заходів примусового виконання судових рішень. Більш детально кожний із елементів вказаного блоку елементів буде розглянуто нами у наступних підрозділах дисертаційного дослідження [128].

Розглядаючи перший блок елементів механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, слід зазначити, що нормативний акт — це акт правотворчості, що містить норми права. Він називається нормативним тому, що містить норми права [211, с. 219]. А відтак, зазначає А. Ф. Черданцев, нормативно-правовий акт — це офіційний документ, який є носієм інформації, а саме інформації про норми права, він має юридичну силу і обов'язковий для усіх осіб, яким адресований. Крім того, продовжує науковець, це акт правотворчості, результат діяльності компетентних державних органів, а тому акт має владний характер, тобто за його допомогою веління держави стають загальнообов'язковими [211, с. 219]. В свою чергу, нормативний адміністративно-правовий акт — один з видів

нормативно-правових актів, прийнятий суб'єктом, наділеним правотворчою компетенцією, що встановлює норми адміністративного права і забезпечує регулювання суспільних відносин, що мають місце у сфері організації та діяльності державної адміністрації, її юрисдикції. У зв'язку з тим, що нормативні правові акти встановлюють систему норм права, інші засоби правового регулювання і покликані втілювати в собі дух права і найважливіші соціально-моральні цінності [87].

Розглядати нормативно-правові акти найбільш доцільно за їх юридичною силою. Під юридичною силою нормативно-правового акта слід розуміти специфічну властивість мати суворо означене місце серед інших нормативно-правових актів, дотримуватися встановленої субординації. Зазвичай юридична сила акта залежить за формальною обов'язковістю від рівня та обсягу повноважень органу, який видає (приймає) цей акт, тобто суб'єкта нормотворчості. Юридична сила нормативно-правових актів визначається Конституцією і Законом про нормативні акти [173, с. 396]. Загальновідомо, що найвищу юридичну силу у нашій державі має Конституція України. Відповідно до статті 8 Основного Закону, звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується. Слід також зазначити, що у статті 41 закріплено, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. А конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом [86]. Отже, Конституція України визначає основні засади діяльності судової влади України, наголошуючи на важливості, виключності та обов'язковості виконання судового рішення. Крім того, основний закон закріпив можливість примусового стягнення майна із боржника у встановленому законом порядку. Слід зауважити, що більш детально положення Конституції розкриваються на рівні кодифікованих нормативно-правових актів, звичайних законів та підзаконних нормативно-правових актів.

Кодифікація законодавства — це вид систематизації, що здійснюється шляхом перероблення та зведення у процесі нормотворчості норм права, що містяться в різних нормативно-правових актах, у логічно узгоджену, побудовану на наукових принципах систему і створення на цій основі нового єдиного нормативно-правового акта [139]. Такими кодифікованими нормативно-правовими актами є кодекси, зокрема, Кодекс адміністративного судочинства України [79], Кримінальний процесуальний кодекс України [92], Цивільний процесуальний кодекс України [210] та Господарський процесуальний кодекс України [47]. Кожен із зазначених нормативно-правових актів визначає порядок здійснення судового провадження на території України. Процедура виконавчого провадження, зокрема, й щодо виконання судових рішень в адміністративних справах, визначена на рівні звичайних законів України.

У загальному розумінні закон — це нормативно-правовий акт вищого представницького органу державної влади законодавчої влади або самого народу, який регулює найбільш важливі суспільні відносини, виражає волю й інтереси більшості населення, втілює основні права людини й інші загальнолюдські цінності та має найвищу юридичну силу щодо інших нормативно-правових актів [185, с. 127]. Серед звичайних законів України, норми яких спрямовано на врегулювання правовідносин щодо забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень, в першу чергу слід назвати:

– Закон України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року [150], який визначив основні засади здійснення виконавчого провадження в Україні. Документ встановлює, що виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) — це сукупність дій визначених у цьому законі органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України, цим законом, іншими законами

та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього закону, а також рішеннями, які відповідно до цього закону підлягають примусовому виконанню [150];

– Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 2 червня 2016 року [154]. Цей закон визначив основи організації та діяльності з примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями, їхні завдання та правовий статус [154];

– Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» від 5 червня 2012 року [152], який встановив гарантії держави щодо виконання судових рішень та виконавчих документів.

Таким чином, зазначені вище нормативно-правові акти достатньо змістовно визначили правові засади реалізації заходів примусового виконання судових рішень. Однак, окремі аспекти діяльності уповноважених суб'єктів були визначені і в інших нормативно-правових актах, зокрема, слід також вказати: Закон України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна», Закон України «Про іпотеку», Закон України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті», Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», тощо.

Далі слід вказати такий рівень правового регулювання як підзаконні нормативно-правові акти, яким відводиться суттєва роль у впорядкуванні правовідносин у зазначеній сфері. Такими підзаконними нормативно-правовими актами, на нашу думку, є: Інструкція з організації примусового виконання рішень від 02.04.2012 р. № 512/5 [67], Порядок реалізації на фондовій біржі цінних паперів, на які звернено стягнення, затверджене рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 25.12.2012 р. №1853, Порядок здійснення органами державної виконавчої служби виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) стосовно

підприємств, установ, організацій, діяльність яких пов'язана з державною таємницею, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 23.03.2000 р. №10/5а, Про затвердження Порядку надання інформації Державною фіскальною службою України на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців, затверджений наказом Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України 13.12.2016 р. № 3639/5/1085, Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна, затверджений наказом Міністерства юстиції України 29.09.2016 р. № 2831/5, Про порядок надання інформації Пенсійним фондом України на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 07.12.2016 р. № 3596/5, тощо. Зазначений нами перелік підзаконних нормативно-правових актів не є вичерпним, однак, їх ретельний аналіз дає можливість стверджувати, що переважна більшість з них спрямована на те, щоб забезпечити ефективну взаємодію між державними та/або приватними виконавцями та іншими учасниками виконавчого провадження, а також між самими виконавцями та різними органами державної влади, що дозволяє забезпечити ефективну реалізацію заходів примусового виконання судових рішень.

Таким чином, нормативно-правовий блок елементів механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень дозволяє на законодавчому рівні визначити правові засади діяльності уповноважених суб'єктів, їх правовий статус, що, в свою чергу, має важливе значення із точки зору забезпечення ефективної реалізації вказаних заходів.

На наступному етапі нашого дослідження розглянемо інституційно-організаційний блок елементів механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень, який включає в себе створення суб'єктів, що уповноважені здійснювати такі функції, забезпечення гарантій діяльності цих суб'єктів, а також визначення

організаційних засад їх роботи. Так, законодавець визначив, що примусове виконання судових рішень і рішень інших органів здійснюється органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями. Державний виконавець, приватний виконавець під час здійснення професійної діяльності є незалежними, керуються принципом верховенства права та діють виключно відповідно до закону [154]. Забороняється втручання державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших осіб у діяльність державного виконавця, приватного виконавця з примусового виконання рішень.

Слід також вказати, що з метою належної організації діяльності вказаних суб'єктів на законодавчому рівні визначено:

- вимоги, які ставляться до осіб, що мають бажання стати державними та приватними виконавцями;
- порядок здійснення оплати праці державних виконавців, що складається з посадового окладу, премії, доплати за ранг та надбавки за вислугу років, винагороди, а також інших надбавок згідно із законодавством.
- фінансове та матеріальне забезпечення діяльності працівників органів державної виконавчої служби, яке здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, а також коштів виконавчого провадження, порядок формування яких встановлюється Законом України «Про виконавче провадження» [154; 150].

Зрозуміло, що найбільшу увагу законодавець приділив питанню організації діяльності приватних виконавців, адже запровадження вказаного інституту стало новелою для українського законодавця, однак це, не є новим для світового суспільства, тому що в переважній більшості розвинених країн світу приватні виконавці активно здійснюють свою діяльність вже багато років. Так, в Законі України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» визначено, що приватним виконавцем може бути громадянин України, який досяг 25 років, має вищу

юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою, має стаж роботи у галузі права після отримання відповідного диплома не менше двох років та склав кваліфікаційний іспит [154]. У цьому ж нормативно-правовому акті було визначено порядок відбору кандидатів, які бажають займатись відповідною діяльністю, крім того, було створено Кваліфікаційну комісію приватних виконавців.

Разом із тим, законодавець визначив й інші організаційні моменти діяльності приватного виконавця. З цієї метою на рівні законів та підзаконних нормативно-правових актів було закріплено: 1) необхідність страхування цивільно-правової відповідальності приватного виконавця; 2) вимоги до офісу приватного виконавця; 3) особливості здійснення діяльності приватного виконавця; 4) засади здійснення контролю за діяльністю приватного виконавця; 5) порядок притягнення приватного виконавця до відповідальності, тощо.

Таким чином, діяльність суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень прямо залежить від ефективної організації їх діяльності, адже лише за умови належної організації вбачається можливим досягти конкретної мети, а також попередити зловживання своїм службовим становищем з боку як приватних, так і державних виконавців, а все це є передумовою дотримання прав та свобод всіх інших учасників таких правовідносин.

Узагальнюючи все наведене у даному підрозділі дисертаційного дослідження, хотілося б відмітити, що механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень складається із певної кількості взаємопов'язаних та взаємодіючих між собою елементів. А відтак, удосконалення такого механізму є можливим лише за умови подальшого покращення окремих його складових, серед яких на особливу увагу заслуговують: 1) адміністративно-правове регулювання відповідних правовідносин; 2) інституційно-організаційний блок, що передбачає удосконалення організації діяльності уповноважених суб'єктів;

3) процедурний блок, тобто удосконалення конкретних процедур реалізації заходів примусового виконання судових рішень.

Висновки до розділу 1

Встановлено, що інститут примусового виконання судових рішень пройшов тривалий шлях свого становлення та розвитку, який продовжується й досі. Виокремлено наступні етапи розвитку досліджуваного інституту: 1) період існування Київської Русі (IX–XII століття): в цей час з'являються перші спроби законодавчо врегулювати питання примусового виконання судових рішень; 2) XV — поч. XVII ст.: на території України діяли Литовські статuti та Магдебурзьке право, реалізація заходів примусового виконання судових рішень в Україні характеризується особливою жорстокістю; 3) 1864–1917 рр.: поява судових приставів як державних виконавців, діяльність яких була досить детально врегульована нормами права; 4) 1917–1991 рр.: період існування СРСР, протягом якого зроблено значний крок уперед у забезпеченні громадянам процесуальних гарантій виконавчого провадження, законодавство не містило прямих чи побічних заходів примусового характеру; 5) 1991–2015 рр.: приймається низка законів саме України як незалежної держави, норми яких покликані були врегулювати правовідносини у сфері примусового виконання судових рішень; 6) 2015 — по теперішній час: розпочався із прийняття Законів «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та «Про виконавче провадження», якими започатковано інститут приватних виконавців в Україні та визначено засади його функціонування.

Визначено, що судові рішення — це процесуальний документ, що приймається судом, він є логічним завершенням судового процесу, адже саме у цьому документі міститься результат розгляду справи по суті, головною

особливістю якого є його обов'язковість для виконання всіма учасниками судового процесу.

Під примусовим виконанням судових рішень запропоновано розуміти цілеспрямовану діяльність уповноважених суб'єктів, які у порядку та межах, визначених законодавством, за допомогою використання специфічних інструментів сприяють належній реалізації прийнятих судом за результатами розгляду справи мір з метою захисту та (або) відновлення прав і законних інтересів осіб.

Запропоновано в Законі України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» закріпити визначення поняття «приватний виконавець» — це особа, яка володіє спеціальними вміннями та навичками, а також відповідно до законодавства України наділена всіма необхідними повноваженнями для того, щоб забезпечити ефективне та своєчасне виконання судових рішень. А також уточнити завдання та функції приватного виконавця.

Охарактеризовано такі основні, на нашу думку, види заходів примусового виконання судових рішень в Україні: 1) звернення стягнення на кошти, цінні папери, інше майно (майнові права), корпоративні права, майнові права інтелектуальної власності, об'єкти інтелектуальної, творчої діяльності, інше майно (майнові права) боржника, у тому числі якщо вони перебувають в інших осіб або належать боржникові від інших осіб, або боржник володіє ними спільно з іншими особами (є одним із основних заходів, який найчастіше застосовується як державними, так і приватними виконавцями, під час його реалізації особлива увага акцентується в першу чергу на вилученні грошових коштів, а також інших цінностей, що можуть бути швидко реалізовані. Ефективна реалізація вказаного заходу примусового виконання судових рішень дозволяє оперативно і у повному обсязі задовольнити вимоги стягувача. А характерною особливістю зазначеного заходу є те, що у даному випадку виконавцям не завжди важливо, яке майно стягувати із боржника (звісно, окрім випадків

встановлених законом), головним пріоритетом є досягнення кінцевої мети); 2) звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника (особливістю є те, що означений захід є одним із найбільш гуманних для боржника, адже дозволяє йому поступово виконати свої обов'язки перед стягувачем, при цьому в нього (боржника) залишатимуться кошти на життя. При цьому, означений захід є не найбільш прийнятним для стягувача, адже, по-перше, стягувачу досить тривалий період часу доводиться чекати виконання зобов'язань боржника, по-друге, непоодинокими є випадки, коли боржник приховує свої доходи, а, отже, стягувач значно недоотримує належні йому кошти); 3) вилучення в боржника і передача стягувачу предметів, зазначених у рішенні (особливістю такого заходу є те, що відбувається примусове вилучення речей, які є предметом спором); 4) заборона боржнику розпоряджатися та/або користуватися майном, яке належить йому на праві власності, у тому числі коштами, або встановлення боржнику обов'язку користуватися таким майном на умовах, визначених виконавцем.

У загальнотеоретичному значенні під принципом запропоновано розуміти історично сформовані та прийняті суспільством вихідні засади (положення, ідеї), які лежать в основі здійснення того чи іншого виду діяльності, процесу та яких мають дотримуватись учасники цієї діяльності, процесу.

Акцентовано увагу, що під принципами реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні слід розуміти: по-перше, основоположні засади (ідеї), які лежать в основі діяльності уповноважених суб'єктів, які відповідно до законодавства України наділені повноваженнями щодо реалізації вказаних заходів; по-друге, ключові вимоги, які пред'являються до цих суб'єктів під час реалізації ними своїх завдань і функцій у зазначеній сфері; по-третє, об'єктивне відображення найважливіших аспектів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні.

Принципи реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні об'єднано у дві групи: загальні принципи та спеціальні принципи. До загальних принципів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні віднесено: а) принцип верховенства права (є одним із основних принципів у досліджуваній царині, сутність якого полягає у тому, що під час реалізації відповідних заходів уповноважені суб'єкти повинні дотримуватись не лише букви закону, вони також повинні враховувати норми моралі, етики, правові звичаї, тощо); б) принцип законності (принцип законності реалізації заходів примусового виконання судових рішень передбачає, що всі суб'єкти відповідних правовідносин повинні неухильно дотримуватись норм чинного законодавства, а, отже, дотримання цього принципу є важливою гарантією для забезпечення неухильного дотримання прав та свобод стягувача, боржника та інших учасників правових відносин); в) принцип пріоритету прав та свобод людини (передбачає, що, незважаючи на примусовий характер вказаних заходів, виконавці повинні уникати будь-яких порушень прав людини); г) принцип юридичної відповідальності (має декілька аспектів: по-перше, він передбачає настання негативних наслідків для державних та приватних виконавців за протиправні рішення, дії чи бездіяльність та завдану третім особам шкоду, а по-друге, настання негативних наслідків для боржника та інших суб'єктів таких правовідносин у разі протиправної поведінки); ґ) принцип економічності та ефективності (передбачає, що діяльність державних та приватних виконавців повинна здійснюватись таким чином, щоб за найменших витрат (матеріально-технічних, людських, тощо) досягти найбільш ефективної та оперативної реалізації відповідного заходу примусового виконання судового рішення).

До спеціальних принципів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні віднесено: а) принцип незалежності діяльності державного виконавця (полягає у тому, що виконавець у межах, встановлених законодавством, має можливість самостійно обирати, яким чином йому виконувати свої функції, крім того, виключається будь-яке

втручання у їх діяльність ззовні); б) принцип справедливості, неупередженості та об'єктивності (зміст полягає у тому, що при реалізації будь-якого заходу примусового виконання судових рішень виконавець повинен здійснювати свою діяльність належним чином, в незалежності від до того, до якої особи ці заходи застосовуються); в) принцип рівності (полягає в тому, що у виконавчому провадженні під час примусового виконання судового рішення до боржника з будь-яким соціально-правовим статусом застосовуються будь-які заходи примусового виконання судових рішень у межах та обсягах, передбачених законом); г) принцип диспозитивності (полягає в можливості вибору способів примусового виконання судових рішень.); г) принцип розумності строків реалізації заходів примусового виконання судового рішення (полягає в тому, що примусове виконання судових рішень відбувається у строки, які, по-перше, є достатніми для того, щоб виконавцю належним чином виконати відповідні дії та прийняти конкретне рішення, а по-друге, достатніми для того, щоб якомога оперативніше задовольнити вимоги стягувача); д) принцип співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями (сутність вказаного принципу полягає у тому, що державний виконавець під час примусового виконання судових рішень має не лише дотримуватись своїх обов'язків, а й враховувати можливі наслідки для боржника після стягнення боргу); е) принцип оскарження дій виконавця (має важливе значення із точки зору забезпечення прав та законних інтересів боржника, адже дозволяє попередити здійснення виконавцями неправомірних дій, а також додатково проконтролювати їх діяльність).

Запропоновано перелік принципів діяльності органів державної виконавчої служби та приватних виконавців, який міститься у Законі України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», доповнити такими принципами: рівності, пріоритетності прав та свобод людини, юридичної відповідальності,

економічності, принцип оскарження дій виконавця, та розкрити сутність усіх принципів діяльності виконавців.

Під адміністративно-правовим забезпеченням реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні запропоновано розуміти врегульовану нормами адміністративного права діяльність держави в особі державних органів щодо забезпечення ефективного функціонування уповноважених суб'єктів з метою забезпечення належної реалізації ними заходів примусового виконання судових рішень.

Механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні визначено як систему організаційно-управлінських та правових засобів, заходів, інструментів, через які забезпечується належний порядок, а також інших важливих умов, необхідних для ефективною та якісною реалізації процесу примусового виконання судових рішень.

Виокремлено основні елементи механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, які об'єднано у такі блоки: 1) нормативно-правовий, який представлений сукупністю адміністративних нормативно-правових актів, які визначають правові засади реалізації заходів примусового виконання судових рішень; 2) інституційно-організаційний (передбачає існування відповідних суб'єктів, а також організацію їх діяльності); 3) процедурний, котрий визначає алгоритм діяльності уповноважених суб'єктів під час реалізації заходів примусового виконання судових рішень.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ НА ОКРЕМИХ СТАДІЯХ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

2.1 Початок примусового виконання судового рішення

Питання реформування системи примусового виконання судових рішень в Україні відповідно до європейських стандартів є одним із пріоритетних у діяльності українського законодавця. Якість виконання судових рішень та стандарти виконавчого провадження мають бути такими, щоб реально забезпечити на національному та європейському рівні одне з головних прав людини — право на справедливий суд у розумні строки. Це є суттєвим елементом для ефективного функціонування судової системи та системи державної влади в цілому [158, с. 3]. З огляду на актуальність цього питання, особливого значення набувають дослідження, що присвячені визначенню особливостей процедур реалізації заходів примусового виконання судових рішень та їх удосконаленню. Адже від того, наскільки послідовними та злагодженими будуть дії виконавців, прямо залежить результативність виконання судових рішень у примусовому порядку, а як результат — і рівень довіри населення до держави та судової системи країни взагалі.

Так, у загальному розумінні процедура — це певна послідовність дій, виконання яких дозволяє досягти конкретного результату. У юридичній літературі існує велика кількість підходів щодо тлумачення вказаної наукової категорії. Так, В. Я. Малиновський доводить, що процедура — це опис дій, які повинні застосовуватись у конкретних ситуаціях. Як правило, це стандартизовані вказівки, вироблені на основі позитивного минулого досвіду [105, с. 151]. У своєму дисертаційному дослідженні В. Т. Білоус

узагальнює, що у тлумачних словниках поняття «процедура» тлумачиться наступним чином [19, с.212]:

а) процедура — це офіційно встановлений чи прийнятий за звичаєм порядок, послідовність дій для здійснення або оформлення певних справ [175, с. 557];

б) юридична процедура — складова частина юридичного процесу, що визначає порядок здійснення певної процесуальної дії [174, с. 131];

в) процедура (фр. *procedure*, від латинського *procedo* — просуваюсь) — встановлений порядок ведення, розгляду певних справ [25, с. 502];

г) процедура — конкретні дії, частина операції, які потрібно виконувати або приймати для досягнення даної мети [198, с. 288];

д) процедура — припис відносно того, які дії здійснювати у конкретній ситуації [109, с. 692; 19, с. 212].

З правової точки зору, як зазначає Р. С. Алімов, процедура — це система правових відносин, що складаються в певній послідовності, спрямовані на досягнення правового результату, який може виражатися у формуванні юридичних норм, утворень або припиненні певних правовідносин (головних для процедури), а також в інших правових наслідках [8, с. 20, 21]. Правова процедура орієнтується на досягнення відповідної мети (кінцевого результату) правового регулювання, забезпечуючи таким чином цілеспрямованість, послідовність і результативність юридичної діяльності [12, с. 97; 53].

О. С. Лагода у своєму дисертаційному дослідженні переконливо доводить, що процедура — це регламентований юридичною нормою порядок дій або регулювання відповідних суспільних відносин у сфері правозастосування [97, с. 12]. Правова процедура, продовжує науковець, характеризується такими ознаками: попередньо визначена модель її застосування у реальному житті, через яку досягається необхідний результат; юридична сила, тобто норми, що визначають процедурну діяльність,

закріплені у законі, як і основні; межі регулятивного «впливу» процедурних норм; процедурні норми не торкаються змістової (внутрішньої) сторони реалізації основних норм, лише передбачають зовнішній процес їх впровадження; синхронність, тобто з виникненням основної норми відразу приймається процедурна. Це забезпечує нерозривність правотворчості та правореалізації, теорії та практики; законність — відповідність процедури нормативній моделі, закріпленій у нормативно-правовому акті; ознака демократизму правової процедури стосується тільки тих, які є шляхом до реалізації владних відносин. Ця характеристика, на слушну думку О. С. Лагоди, розкриває ознаки процедури, які прийнятні та можуть бути застосовані до всіх галузей права, включно і до адміністративної [97, с. 12–13].

Таким чином, під процедурою реалізації заходів примусового виконання судових рішень слід розуміти встановлений нормами чинного законодавства України порядок вчинення учасниками виконавчого провадження відповідних юридично значущих дій. Проаналізувавши нормативно-правові акти, норми яких спрямовані на врегулювання відповідних правовідносин, можемо із впевненістю стверджувати, що процедура реалізації заходів примусового виконання судових рішень складається із таких послідовних етапів:

- 1) початок примусового виконання судових рішень;
- 2) проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень;
- 3) закінчення виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень.

Кожен із вказаних нами етапів має свої характерні особливості та складається із відповідних підетапів. В рамках даного підрозділу нами буде приділена особлива увага першому етапу, адже саме на початку примусового виконання судового рішення державний чи приватний виконавець може

допустити помилку, яка в результаті матиме серйозні наслідки для всіх учасників відповідного провадження.

Так, розглядаючи початок примусового виконання судового рішення, в першу чергу слід відмітити, що обов'язковою умовою для того, щоб розпочати відповідне провадження, є наявність виконавчого документа. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року, підлягають примусовому виконанню судові рішення на підставі таких виконавчих документів: 1) виконавчих листів та наказів, що видаються судами у передбачених законом випадках на підставі судових рішень, рішень третейського суду, рішень міжнародного комерційного арбітражу, рішень іноземних судів та на інших підставах, визначених законом або міжнародним договором України; 2) ухвал, постанов судів у цивільних, господарських, адміністративних справах, справах про адміністративні правопорушення, кримінальних провадженнях у випадках, передбачених законом; 3) рішень Європейського суду з прав людини з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», а також рішень інших міжнародних юрисдикційних органів у випадках, передбачених міжнародним договором України [150].

Разом із тим, законодавець встановив чіткі вимоги до виконавчих документів, зокрема, у ньому обов'язково мають бути зазначені: його назва, дата видачі, найменування органу, посадової особи, що видали документ, дата і номер рішення, за яким видано виконавчий документ, найменування стягувача і боржника, їх адреси, дата і місце народження боржника та його місце роботи (для громадян), номери рахунків у кредитних установах (для юридичних осіб), а також резолютивна частина рішення, дата набрання чинності рішенням та строк пред'явлення виконавчого документа до виконання. Виконавчий документ має бути підписано уповноваженою посадовою особою та скріплено печаткою [150]. Важливо відмітити, що оскільки однією із законодавчо закріплених причин відмови у відкритті

провадження щодо примусового виконання судового рішення є невідповідність виконавчого документа встановленим нормами законодавства вимогам, то особі, яка отримує цей документ, обов'язково необхідно перевірити його на відповідність чинному законодавству, щоб принаймні ця обставина не перешкодила відкриттю виконавчого провадження.

Однак, наявності самого лише виконавчого документа недостатньо для державного чи приватного виконавця, щоб розпочати виконавче провадження щодо примусового виконання судового рішення, адже додатково до нього потрібно є заява стягувача або його представника. А відтак, разом із виконавчим документом повинні бути подані: 1) заяви стягувача про примусове виконання рішення; 2) заяви прокурора у разі представництва інтересів громадянина або держави в суді; 3) якщо виконавчий документ надійшов від суду у випадках, передбачених законом; 4) якщо виконавчий документ надійшов від суду на підставі ухвали про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду (суду іноземної держави, інших компетентних органів іноземної держави, до повноважень яких належить розгляд цивільних чи господарських справ, іноземних чи міжнародних арбітражів) у порядку, встановленому законом; 5) у разі, якщо виконавчий документ надійшов від Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів [150].

Заява про примусове виконання рішення подається до органу державної виконавчої служби або приватного виконавця у письмовій формі разом із оригіналом (дублікатом) виконавчого документа та квитанцією про сплату авансового внеску, крім випадків, коли стягувач звільняється від сплати авансового внеску [153]. В свою чергу, від сплати авансового внеску звільняються стягувачі за рішеннями про: стягнення заробітної плати, поновлення на роботі та за іншими вимогами, що впливають із трудових правовідносин; обчислення, призначення, перерахунок, здійснення, надання,

одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг; відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також смертю фізичної особи; стягнення аліментів; відшкодування майнової та/або моральної шкоди, завданої внаслідок вчинення кримінального правопорушення. Від сплати авансового внеску також звільняються державні органи, інваліди війни, інваліди I та II груп, законні представники дітей–інвалідів і недієздатних інвалідів I та II груп, громадяни, віднесені до категорій 1 та 2 осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, у разі їх звернення до органів державної виконавчої служби [153]. На наше переконання, перелік осіб, що звільняються від сплати авансового внеску, є неповним. Наприклад, до нього варто додати також осіб, що представляють інтереси дітей–сиріт або інтереси багатодітних сімей, які у цьому виконавчому провадженні виступають у ролі стягувача. Зазначене, на нашу думку, також сприяло б підвищенню іміджу виконавців, а як результат — і судової влади в Україні. Звісно, зазначене може призвести до грошових втрат з боку держави, однак, позитивний соціальний ефект від запропонованих змін значно перекриє ці витрати. Крім того, хотілося б звернути увагу на новацію нового Закону України «Про виконавче провадження», яка полягає у тому, що виконавець не почне виконувати відповідні дії без внесення авансового внеску стягувачем. Серед юристів–практиків із цього приводу з'явився новий жарт: «донедавна судові рішення просто не виконували роками, а нині, попри те, що вони не виконуються, доведеться ще платити». Ми підтримуємо цю точку зору і вважаємо, що запровадження такої новації є кроком назад, особливо для стягувача, адже це значно ускладнює для нього вказану процедуру.

Слід зазначити, що у заяві про примусове виконання рішення стягувач має право зазначити відомості, що ідентифікують боржника чи можуть

сприяти примусовому виконанню рішення (рахунок боржника, місце роботи чи отримання ним інших доходів, конкретне майно боржника та його місцезнаходження, тощо), рахунки в банківських установах для отримання ним коштів, стягнутих з боржника, а також зазначає суму, яка частково сплачена боржником за виконавчим документом, за наявності часткової сплати [150]. Суттєвим недоліком варто визнати те, що на законодавчому рівні не закріплено типового зразка такої заяви, вона укладається в довільній формі. Зазначене, на нашу думку, створює додаткові можливості для того, щоб затягнути початок реалізації заходів примусового виконання судового рішення. А відтак, пропонуємо в Інструкції з організації примусового виконання рішень додатково закріпити зразок відповідної заяви.

Окремо хотілося б зупинитись на повноваженнях представника стягувача, адже від їх дій прямо може залежати ефективність реалізації примусового виконання судового рішення. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», сторони можуть реалізувати свої права і обов'язки у виконавчому провадженні самостійно або через представників. Особиста участь фізичної особи у виконавчому провадженні не позбавляє її права мати представника, крім випадку, коли боржник згідно з рішенням зобов'язаний вчинити певні дії особисто [150, ст. 16]. Повноваження представників сторін, які беруть участь у виконавчому провадженні, мають бути посвідчені такими документами: довіреністю фізичної особи, довіреністю юридичної особи або документами, що посвідчують право представництва юридичної особи (документом про призначення керівником юридичної особи, тощо); рішенням про призначення опікуном, піклувальником чи управителем спадкового майна; ордером, до якого обов'язково додається витяг з договору, в якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на вчинення окремих дій; дорученням органу чи установи, що уповноважені законом на надання безоплатної правової допомоги [153]. Слід зазначити, що відповідно до статті 42 Цивільного процесуального кодексу України довіреність фізичної особи

може посвідчуватись не тільки нотаріально, але й посадовою особою організації, в якій довіритель працює, навчається, перебуває на службі, стаціонарному лікуванні чи за рішенням суду або за місцем його проживання. До змісту цієї довіреності можуть включатися й повноваження представника у виконавчому провадженні. Для законних представників необхідне подання відповідного документа (свідоцтва про народження, рішення про призначення опікуном, піклувальником чи охоронцем спадкового майна), що підтверджує факт законного представництва [142]. Отже, із зазначеного вище можна зробити висновок про те, що питання реалізації учасниками виконавчого провадження своїх прав і обов'язків через представників достатньо повно та всебічно врегульовано нормами чинного законодавства України.

Ще одне питання, якому слід приділити увагу в контексті розгляду процедури початку примусового виконання судового рішення, — дотримання положень ст. 24 Закону України «Про виконавче провадження», що регламентує місце виконання рішень. Так, відповідно до вказаної норми, виконавчі дії провадяться державним виконавцем за місцем проживання, перебування, роботи боржника або за місцезнаходженням його майна. Право вибору місця відкриття виконавчого провадження між кількома органами державної виконавчої служби, що можуть вчиняти виконавчі дії щодо виконання рішення на території, на яку поширюються їхні функції, належить стягувачу. Для проведення перевірки інформації про наявність боржника чи його майна або про місце роботи в іншому виконавчому окрузі приватний виконавець має право вчиняти такі дії самостійно або залучати іншого приватного виконавця на підставі договору про уповноваження на вчинення окремих виконавчих дій, типова форма якого затверджується Міністерством юстиції України [150]. Крім того, законодавець передбачив дуже важливий аспект у забезпеченні ефективного примусового виконання судового рішення, зазначивши, що за наявності обставин, які ускладнюють виконання рішення (у разі якщо виконавчі провадження про стягнення коштів з одного

боржника відкрито у кількох органах державної виконавчої служби, якщо боржник та його майно перебувають на території адміністративно-територіальних одиниць, віднесених до підвідомчості різних органів державної виконавчої служби, тощо) або у разі виконання зведеного виконавчого провадження в органах державної виконавчої служби можуть утворюватися виконавчі групи в порядку, визначеному Міністерством юстиції України [150]. Таким чином, створення виконавчих груп (у разі необхідності) є важливою передумовою для якісної реалізації заходів примусового виконання судових рішень, адже така співпраця між органами виконавчої служби, по-перше, дозволяє ефективно та оперативно реалізовувати заходи примусового виконання судових рішень на всій території України, по-друге, дозволяє виконавцям обмінюватись досвідом, що позитивно відображається на їх професійних якостях.

Ще один момент, на який обов'язково слід звернути увагу, — це визначення часу проведення виконавчих дій. Зокрема, виконавчі дії проводяться виконавцем у робочі дні не раніше шостої і не пізніше двадцять другої години, якщо інше не передбачено цією статтею. Конкретний час проведення виконавчих дій визначається виконавцем. Виконавчі дії в неробочі та святкові дні, встановлені законом, проводяться у час, передбачений частиною першою цієї статті, у разі, якщо зволікання неможливе або якщо такі дії не можуть бути проведені в інші дні з вини боржника. Проведення виконавчих дій в інший час допускається, якщо невиконання рішення створює загрозу життю чи здоров'ю громадян або якщо виконавчі дії, розпочаті до двадцять другої години, необхідно продовжити [150].

Отже, у разі відсутності підстав для повернення виконавчого документа стягувачу без прийняття його до виконання виконавець не пізніше наступного робочого дня з дня надходження до нього виконавчого документа вносить постанову про відкриття виконавчого провадження. Важливим моментом також є те, що виконання рішення майнового характеру в

постанові про відкриття виконавчого провадження виконавець зазначає про обов'язок боржника подати декларацію про доходи та майно боржника за встановленою формою протягом п'яти робочих днів з дня відкриття виконавчого провадження та попереджає його про відповідальність за неподання такої декларації або внесення до неї завідомо неправдивих відомостей. У разі пред'явлення до виконання виконавчого документа, за яким надана розстрочка виконання, виконавче провадження відкривається в частині, за якою сплинув строк сплати. Виконавчий збір та основна винагорода приватного виконавця стягуються із сум (суми), за якими (якою) сплинув строк сплати [153].

Копії постанов виконавця та інші документи виконавчого провадження доводяться виконавцем до відома сторін та інших учасників виконавчого провадження, надсилаються адресатам простою кореспонденцією або доставляються кур'єром, крім постанов про відкриття виконавчого провадження, про повернення виконавчого документа стягувачу, повідомлення стягувачу про повернення виконавчого документа без прийняття до виконання, які надсилаються рекомендованим листом з повідомленням про вручення. Боржник вважається повідомленим про початок примусового виконання рішень, якщо йому надіслано постанову про відкриття виконавчого провадження за адресою, зазначеною у виконавчому документі [150].

У підсумку даного підрозділу дисертаційного дослідження зазначимо, що початок виконавчого провадження є вкрай важливою стадією, яка забезпечує у подальшому правомірність застосування заходів примусового виконання судового рішення. На зазначеному етапі важливою умовою є дотримання норм чинного законодавства при оформленні всіх необхідних документів, адже будь-яка помилка може стати перепорою для відкриття відповідного провадження. Слід також відмітити, що початок примусового виконання судового рішення тісно пов'язаний із реалізацією принципу диспозитивності, адже на цьому етапі обов'язковою є активна поведінка

(участь) стягувача. На наше переконання, дотримання засади диспозитивності, особливо на етапі, що розглядається, є вкрай необхідною та важливою умовою, адже у будь-якому випадку саме стягувач є найбільш зацікавленою стороною примусового виконання судового рішення.

2.2 Проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень

У попередньому підрозділі дисертаційного дослідження нами було розглянуто перший етап примусового виконання судового рішення, завершення якого є водночас початком нового етапу — безпосереднього проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судового рішення, що є головною стадією виконавчого провадження. В свою чергу, виконавчі дії — це визначений законом перелік можливих чи обов'язкових способів діяльності державного виконавця за участю необхідних осіб (сторони, поняті, перекладач, спеціаліст), спрямованих на неупереджене, своєчасне та повне виконання рішення. Виконавчі дії, спрямовані на примусове виконання рішень суду, здійснюються безпосередньо державним виконавцем. Як зазначає О. Врублевський, виконавчі дії, що спрямовані на звернення стягнення на майно боржника, є комплексними і складаються з виявлення майна, його арешту (опису), вилучення та примусової реалізації. Виконавчі дії органів державної виконавчої служби провадяться безкоштовно. Сторони несуть тільки деякі витрати, пов'язані з проведенням виконавчих дій, що забезпечують примусове виконання рішення [40, с. 20].

Розглядати, як проводяться виконавчі дії щодо примусового виконання судових рішень, найбільш доцільно в контексті кожного окремого заходу, які вже були визначені нами у підрозділі 1.2 представленої наукової праці. Так, в першу чергу приділимо увагу процедурі стягнення коштів,

цінних паперів, іншого майна (майнові права), тощо. Зазначена процедура, в свою чергу, складається із таких підетапів:

1) виявлення майна боржника. Основними шляхами виявлення майна боржника є: по-перше, здійснення запитів до відповідних органів (наприклад, БТІ, ДФС, МРЕВ, тощо); по-друге, шляхом перевірки майнового стану за місцем проживання боржника, під час проведення перевірки майнового стану боржника для здійснення опису майна або складання акта про відсутність майна у боржника виконавцю необхідно залучати понятих; по-третє, здійснення перевірки майнового стану в інших місцях, де може знаходитися майно боржника (наприклад, на дачі чи в гаражі фізичної особи, в складських приміщеннях, орендованих юридичною особою–боржником) [122, с. 8]. Серед недоліків вказаної процедури слід вказати те, що вона не дістала законодавчого закріплення, що підтверджується тим, що в жодному законі чи підзаконному нормативно-правовому акті не визначається порядок проведення процедури виявлення майна боржника. Слід також звернути увагу на те, що у статті 48 Закону України «Про виконавче провадження» зазначено, що «звернення стягнення на майно боржника полягає в його арешті, вилученні (списанні коштів з рахунків) та примусовій реалізації», однак, законодавець нічого не говорить про процедуру виявлення такого майна. А відтак, на нашу думку, вказане положення слід викласти наступним чином: «звернення стягнення на майно боржника полягає у виявленні майна, його арешті, вилученні (списанні коштів з рахунків) та примусовій реалізації». Адже від того, наскільки якісно будуть проведені заходи щодо виявлення майна, прямо залежать якість та ефективність подальших виконавчих дій;

2) опис та арешт майна боржника. В юридичній літературі зазначається, що арешт майна — це дія державного виконавця, що полягає в описі майна боржника, визначеного у виконавчому документі або ж достатнього для виконання рішення, накладенні заборони на його відчуження, у разі необхідності у його вилученні [20, с. 94]. Арешт на майно

(кошти) накладається не пізніше наступного робочого дня після його виявлення, крім випадку, передбаченого статтею 26 Закону України «Про виконавче провадження» [150]. Слід також зазначити, що після виявлення майна (коштів) боржника виконавець проводить опис та арешт цього майна (коштів), про що виносить постанову. У постанові про опис та арешт майна (коштів) боржника повинні бути вказані [153]: назва кожного внесеного в постанову предмета і його відмінні ознаки; якщо вилучені предмети мають ознаки дорогоцінних металів, каменів органічного та неорганічного утворення, перлів, тощо, то вони ретельно описуються з визначенням усіх особливих ознак, відповідним чином пакуються в конверт, прошиваються, підписуються виконавцем та іншими учасниками, які були присутніми під час опису; якщо проводилось опечатування предмета, зазначається, які предмети, приміщення, сховища були опечатані, кількість накладених печаток та спосіб опечатування; прізвище, ім'я та по батькові особи, якій передано майно на зберігання, а якщо майно передано на зберігання не боржнику, а іншій особі, — паспортні дані, її місце проживання; відмітка про роз'яснення зберігачеві майна обов'язків із збереження майна, попередження про кримінальну та іншу відповідальність, встановлену законодавством, за його розтрату, відчуження, приховування, підміну, пошкодження, знищення або інші незаконні дії з майном, на яке накладено арешт; якщо виконавець установив зберігачеві обмеження права користуватися майном, зазначаються вид, обсяги і строки обмеження; відмітка про роз'яснення сторонам виконавчого провадження або заставодержателю про можливість у 10-денний строк з дня винесення постанови досягти згоди щодо вартості майна та необхідність письмово повідомити про це виконавця; зауваження або заяви стягувача, боржника, осіб, що були присутні при описі [153].

У разі необхідності після передачі майна на зберігання за постановою виконавця таке майно може бути передано на зберігання іншому зберігачу. У постанові зазначаються причина передачі майна іншому зберігачу, прізвище, ім'я та по батькові зберігача, який здійснював зберігання майна, та прізвище,

ім'я та по батькові нового зберігача. Постанова підписується виконавцем. У постанові робиться попередження новому зберігачеві майна про кримінальну та іншу відповідальність, встановлену законодавством, за його розтрату, відчуження, приховування, підміну, пошкодження, знищення або інші незаконні дії з майном, на яке накладено арешт. Копія постанови вручається новому зберігачу, до якої додається копія постанови про опис та арешт майна (коштів) боржника [153]. У разі необхідності (наявність інформації про псування або розтрату майна, тощо) виконавець до моменту передачі майна новому зберігачу може здійснити вихід за місцем зберігання майна для його огляду. У разі зміни кількісних чи якісних характеристик майна про це зазначається в постанові про призначення нового зберігача, при цьому виконавець готує повідомлення до органів досудового розслідування щодо притягнення зберігача до кримінальної відповідальності. Факт передачі майна новому зберігачу засвідчується актом виконавця або актом приймання–передавання майна, який долучається до постанови про заміну зберігача [153]. Таким чином, процедура опису та арешту майна боржника достатньо повно розкрита у Законі України «Про виконавче провадження» та змістовно деталізована в Інструкції з організації примусового виконання рішень. Зазначене беззаперечно заслуговує на схвальну оцінку, оскільки існування прогалин в законодавстві створило б додаткові можливості для порушення прав боржника;

3) оцінка та вилучення майна боржника. Необхідність проведення оцінки майна, на слушну думку О. Гуменної, виявляється в наступному: оцінка здійснюється при арешті майна боржника, який може бути накладений у межах суми стягнення за виконавчими документами з урахуванням витрат, пов'язаних з проведенням виконавчих дій; це є передумовою для сторін виконавчого провадження щодо її оскарження; майно реалізується за ціною, що визначена на підставі проведеної оцінки; при виконанні рішень про виселення боржника за відсутності осіб, які підлягають виселенню [50]. Вилучення арештованого майна з передачею його для реалізації здійснюється

у строк, встановлений виконавцем, але не раніше, ніж через п'ять робочих днів після накладення арешту. Продукти та інші речі, що швидко псуються, вилучаються і передаються для продажу негайно після накладення арешту.

Незважаючи на те, що законодавець питанню оцінки майна боржника приділив повністю статтю 57 Закону України «Про виконавче провадження», щодо зазначеної процедури залишаються деякі критичні зауваження. Так, по-перше, відповідно до вказаного нормативно-правового акта «визначення вартості майна боржника здійснюється за взаємною згодою сторонами виконавчого провадження». Зазначена норма, на нашу думку, може зумовити виникнення додаткових конфліктів, адже практика показує, що у понад 90% випадків виконавець та боржник не можуть дійти до єдиної думки у зазначеному питанні. По-друге, недостатньо врегульованим залишається питання про визначення переліку осіб, які повинні здійснювати оціночну діяльність. По-третє, на законодавчому рівні необхідно встановити юридичну відповідальність виконавця за умисне надання неправдивої оцінки майна боржника. По-четверте, додаткового уточнення потребує норма про те, що «звіт про оцінку майна у виконавчому провадженні є дійсним протягом шести місяців з дня його підписання суб'єктом оціночної діяльності — суб'єктом господарювання. На нашу думку, такі терміни є занадто довгими. Адже, наприклад, за півроку автомобіль може суттєво втрати свою ринкову вартість. Тому найбільш доцільно встановити диференційовані терміни в залежності від виду майна, яке оцінюється;

4) примусова реалізація майна боржника. Реалізація арештованого майна здійснюється шляхом електронних торгів або за фіксованою ціною. Реалізація за фіксованою ціною застосовується щодо майна, оціночна вартість якого не перевищує 50 мінімальних розмірів заробітної плати. Реалізація за фіксованою ціною не застосовується до нерухомого майна, транспортних засобів, повітряних, морських та річкових суден незалежно від вартості такого майна [150]. Після реалізації арештованого майна чи його передачі стягувачу в рахунок погашення боргу всі арешти та заборони з

такого майна знімаються не пізніше наступного робочого дня після отримання виконавцем документів, що підтверджують повний розрахунок за придбане майно на електронних торгах, або після його передачі стягувачу [153].

У разі, якщо стягувач виявив бажання залишити за собою нереалізоване майно, він зобов'язаний протягом 10 робочих днів з дня надходження від виконавця відповідного повідомлення внести на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби або рахунок приватного виконавця різницю між вартістю нереалізованого майна та сумою коштів, що підлягають стягненню на його користь, якщо вартість нереалізованого майна перевищує суму боргу, яка підлягає стягненню за виконавчим документом. За рахунок перерахованих стягувачем коштів оплачуються витрати виконавчого провадження, задовольняються вимоги інших стягувачів та стягуються виконавчий збір і штрафи, а залишок коштів повертається боржникові [150].

Таким чином, процедура стягнення коштів, цінних паперів, іншого майна є достатньо врегульованою та послідовною, однак, вона не позбавлена і певних недоліків, про які ми говорили вище. Основним шляхом вирішення вказаних проблемних питань є внесення змін до чинного законодавства України.

Наступна процедура, якій ми приділимо увагу, — стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника. Як ми вже зазначали, вона застосовується у разі відсутності чи недостатності майна боржника для покриття в повному обсязі належних до стягнення сум. При виконанні в примусовому порядку виконавчих документів про стягнення сум коштів, що перевищують п'ять мінімальних розмірів заробітної плати, виконавець у першу чергу перевіряє наявність коштів на рахунках боржника шляхом направлення відповідних запитів, а також перевіряє майновий стан боржника. Про звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника виконавець виносить постанову, яка надсилається для

виконання підприємству, установі, організації, фізичній особі, фізичній особі — підприємцю за місцем отримання боржником відповідних доходів [153]. В свою чергу, підприємства, отримавши відповідну постанову, повинні перераховувати кошти стягувачу у строк, встановлений для здійснення зазначених виплат боржнику, а в разі, якщо такий строк не встановлено, — до десятого числа місяця, наступного за місяцем, за який здійснюється стягнення. Такі підприємства, установи, організації, фізичні особи, фізичні особи — підприємці щокварталу надсилають виконавцю звіт про здійснені відрахування та виплати за формою, встановленою Міністерством юстиції України. У разі припинення перерахування коштів стягувачу підприємства, установи, організації, фізичні особи, фізичні особи — підприємці не пізніше, як у триденний строк, повідомляють виконавцю про причину припинення виплат та зазначають нове місце роботи, проживання чи навчання боржника, якщо воно відоме [153].

Слід також відмітити, що розмір відрахувань із заробітної плати, пенсії, стипендії та інших доходів боржника вираховується із суми, що залишається після утримання податків, зборів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Загальний розмір усіх відрахувань під час кожної виплати заробітної плати та інших доходів боржника не може перевищувати 50 відсотків заробітної плати, що має бути виплачена працівнику, у тому числі у разі відрахування за кількома виконавчими документами. Це обмеження не поширюється на відрахування із заробітної плати у разі відбування боржником покарання у виді виправних робіт і стягнення аліментів на неповнолітніх дітей. У таких випадках розмір відрахувань із заробітної плати не може перевищувати 70 відсотків.

Здійснення виконавчих дій щодо реалізації вказаного заходу примусового виконання судового рішення полягає у тому, що досить часто підприємства чи організації йдуть назустріч своїм працівникам та офіційно встановлюють їм заробітну плату на мінімальному рівні, що, в свою чергу, сприяє зменшенню суми відрахувань. Вирішити вказану проблему можна, на

нашу думку, двома шляхами: по-перше, встановити відповідальність роботодавця за навмисне скоєння вказаних вище дій, по-друге, боротись із цієї проблемою на рівні свідомості, постійно проводячи роз'яснювальні роботи із громадянами, роботодавцями, тощо.

Далі розглянемо виконавчі дії щодо вилучення в боржника і передачі стягувачу предметів, зазначених у судовому рішенні. Так, після отримання виконавчого документу про присудження стягувачеві предметів державний виконавець у встановлений строк виносить постанову про відкриття виконавчого провадження і встановлює боржнику строк для добровільного виконання рішення. Одночасно в постанові вказуються час і місце примусового виконання рішення про передачу стягувачеві присуджених предметів, якщо рішення не буде виконано добровільно, а також попередження стягувачеві про повернення йому виконавчого документа, якщо він протягом двох разів не з'явиться на виконання без поважних причин [26, с. 58]. Під час примусового виконання рішень про передачу стягувачу предметів, зазначених у виконавчому документі, виконавець вилучає такі предмети у боржника і передає їх стягувачу, про що складає акт передачі. У разі знищення предмета, що мав бути переданий стягувачу в натурі, виконавець складає акт про неможливість виконання рішення, що є підставою для закінчення виконавчого провадження, а в разі встановлення факту відсутності предмета, що мав бути переданий стягувачу, повертає виконавчий документ стягувачу [150].

Варто зазначити, що предмети вилучаються у боржника в присутності понятих і передаються стягувачу або його представнику, про що складається акт передачі. Акт складається у трьох примірниках. Один примірник акта залишається у виконавчому провадженні, інші — вручаються стягувачу та боржникові або їх представникам під підпис. В акті зазначаються реквізити виконавчого документу та номер виконавчого провадження, прізвища, імена та по батькові виконавця, сторін виконавчого провадження та інших осіб, які беруть участь у передачі майна, короткий опис майна. Акт підписується

виконавцем та сторонами виконавчого провадження, а також іншими особами, які беруть участь у передачі майна. У разі відмови сторін виконавчого провадження від підпису про це зазначається в акті [150].

Проблемою реалізації вказаного заходу примусового виконання судових рішень, на слушну думку І. А. Бондар, є питання щодо особистих речей, адже воно законодавчо належним чином не закріплене. Така ситуація пояснюється тим, що досить рідко на такі побутові речі у власника є підтверджуючі документи (квитанції про купівлю, тощо). Тому в разі, коли з боржником у квартирі проживають інші люди, при проведенні виконавчих дій може виникнути ряд складнощів. При описі спірного майна можна вимагати надати правовстановлюючі документи, якщо ці особи заявляють свої права на майно, в разі відсутності — описати майно, а зацікавлені особи вже в судовому порядку будуть доводити свої майнові права і виключати таке майно з акту опису та арешту майна [26, с. 58].

І остання процедура, якій ми приділимо увагу в контексті нашого дослідження, — заборона боржнику розпоряджатися та/або користуватися майном, яке належить йому на праві власності, у тому числі коштами, або встановлення боржнику обов'язку користуватися таким майном на умовах, визначених виконавцем. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», за рішеннями, за якими боржник зобов'язаний особисто вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення, виконавець наступного робочого дня після закінчення відповідного строку перевіряє виконання рішення боржником. Якщо рішення підлягає негайному виконанню, виконавець перевіряє виконання рішення не пізніше, як на третій робочий день після відкриття виконавчого провадження [150]. Виконавець під час виконання рішення про заборону вчиняти певні дії або про утримання від вчинення певних дій доводить до відома боржника резолютивну частину такого рішення, про що складає відповідний акт. Після складання акта виконавець вносить постанову про закінчення виконавчого провадження [150].

У підсумку даного підрозділу дисертаційного дослідження зазначимо, що здійснення виконавчих дій є основною стадією виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення. Адже від того, наскільки якісно, своєчасно та ефективно вчинено виконавчі дії, прямо залежать реалізація судового рішення, а також захист прав та інтересів інших учасників відповідного провадження. Все вказане у результаті сприяє підвищенню рівня довіри населення до судової влади держави зокрема і до держави взагалі. Завершуючи, підкреслимо, що кожна із зазначених нами процедур достатньо повно врегульована нормами чинного законодавства України, однак, при цьому не позбавлена і певних недоліків, які ми вже відзначили вище.

2.3 Підстави та порядок зупинення вчинення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень

При проведенні безпосередніх виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень можуть виникнути обставини, за яких виконавче провадження може бути зупинено. Такі обставини (підстави) залежать та/або не залежать від волі кожного окремого суб'єкта таких правовідносин. Варто підкреслити, що раніше, зокрема, Законом України «Про виконавче провадження» № 606, було передбачено досить широке коло обставин, які зумовлювали обов'язкове зупинення виконавчого провадження. Крім того, зазначений нормативно-правовий акт також визначав обставини, за яких таке зупинення є можливим, але не обов'язковим. В свою чергу, у новому Законі України «Про виконавче провадження» від 2016 року [150] визначено лише конкретні підстави зупинення виконавчих дій, а питання можливих обставин припинення вказаних дій законодавець оминув увагою.

Отже, далі ми детально розглянемо підстави та порядок зупинення вчинення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень, які

визначені у Закон України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року. Так, в першу чергу варто вказати таку підставу як проходження боржником строкової військової служби, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або якщо боржник проходить військову службу та виконує бойові завдання військової служби у бойовій обстановці чи в районі проведення антитерористичної операції, якщо згідно з умовами служби проведення виконавчих дій неможливе, чи на прохання стягувача, який проходить таку військову службу [150]. За наявності вищезазначених обставин, якщо проведення виконавчих дій згідно з умовами проходження служби боржником неможливе, виконавець не пізніше наступного робочого дня, коли йому стало відомо про зазначені обставини, вносить постанову про зупинення вчинення виконавчих дій до закінчення строку дії таких обставин. Особливо актуальною ця підстава зупинення виконавчих дій щодо примусового виконання судового рішення є в наші часи, адже деякі особи для того, щоб уникнути стягнення щодо них, йдуть до української армії добровольцями. Однак, більшість із них не враховує той факт, що у разі, якщо сторона виконавчого провадження служить у війську на контрактній основі, виконавче провадження має здійснюватися у загальному порядку.

Наступною підставою є зупинення судом стягнення на підставі виконавчого документа. У даному випадку виконавче провадження тимчасово призупиняється на встановлений судом період до моменту, коли обставини, які спровокували таке зупинення, втратять свою актуальність. Практика свідчить, що деякі суди розглядали клопотання про зупинення виконавчого провадження як вид забезпечення позову, так як частина друга статті 152 ЦПК вказує на відкритий перелік видів забезпечення позову в рамках єдиної судово-виконавчої справи, оскільки виконання рішення — це стадія цивільного процесу; або як заборону вчиняти певні дії, що стосуються предмета спору або ж зобов'язували державного виконавця зупинити виконавче провадження [156].

Ще одна підстава зупинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення — зупинення судом реалізації арештованого майна у разі відсутності іншого майна боржника, на яке може бути звернено стягнення. Зупинення продажу майна застосовується у випадках розгляду справ, пов'язаних із встановленням належності арештованого майна. Особа, яка вважає, що майно, на яке накладено арешт, належить їй, а не боржникові, може звернутись до суду з позовом про визнання права власності на відповідне майно і про зняття з нього арешту, таке право зацікавленої особи передбачено Законом України «Про виконавче провадження». У справах за позовом про визнання права власності на майно і про зняття з нього арешту суд забезпечує позов шляхом зупинення продажу арештованого майна до з'ясування приналежності його позивачу [64]. У разі надходження до державного виконавця ухвали суду про зупинення судом реалізації арештованого майна державний виконавець зупиняє вчинення виконавчих дій лише в частині, що стосується реалізації зазначеного майна. Отже, якщо у боржника окрім майна, реалізація якого зупинена судом, на праві приватної власності наявне інше майно, то виконавець з метою недопущення затягування процесу виконання рішення повинен вжити заходів для виконання рішення за рахунок такого майна боржника [64].

Заслуговує на увагу закріплення такої підстави припинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення як порушення господарським судом провадження у справі про банкрутство боржника, якщо відповідно до закону на вимогу стягувача поширюється дія мораторію, запровадженого господарським судом [150]. Мораторій вводиться одночасно з порушенням провадження у справі про банкрутство, про що зазначається в ухвалі господарського суду. Дія мораторію припиняється з дня припинення провадження у справі про банкрутство. Тому суди мають враховувати, що дія мораторію триває протягом усього строку провадження у справі про банкрутство, включаючи усі його процедури, за винятками, передбаченими законом [148]. Зазначимо, що дія мораторію

поширюється виключно на вимоги виконавчих документів, що одержані кредиторами за їх позовами або безспірними вимогами зобов'язально-правового характеру на всі види забезпечення виконання зобов'язань неплатоспроможного боржника, зокрема, зупиняє заходи звернення стягнення на заставлене майно та майно, яке знаходиться у податковій заставі на задоволення вимог кредиторів, забезпечених заставою майна боржника, на вимоги щодо стягнення фінансових санкцій за порушення норм антимонопольного, банківського, валютного законодавства, законодавства про цінні папери, про ціноутворення, тощо [148]. Крім вказаного, заслуговує на схвальну оцінку те, що відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» виконавець, незважаючи на порушення господарським судом провадження у справі про банкрутство, не зупиняє вчинення виконавчих дій за рішеннями про виплату заробітної плати, аліментів, відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю особи, авторської винагороди, повернення невикористаних та своєчасно неповернутих коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, рішеннями немайнового характеру, у разі перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від реалізації майна боржника) [150]. Таким чином, існування такої підстави для зупинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення має декілька аспектів: 1) позитивний, адже таке зупинення дозволяє боржнику віднайти нові джерела для погашення своєї заборгованості та відновити свою платоспроможність; 2) однак, існує і негативний момент, який полягає у тому, що боржник таким чином може затягувати виконавче провадження щодо примусового виконання судового рішення. Як ми вже вказали вище, позитивним моментом є те, що законодавець визначив, за яких умов виконавче провадження не припиняється навіть при порушенні господарським судом провадження у справі про банкрутство боржника. Однак, на нашу думку, у пункті 4 статті 34

Закону України «Про виконавче провадження» варто було також визначити підстави, за яких може бути розпочато провадження про банкрутство.

Наступною підставою зупинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення є звернення виконавця та/або зацікавленої особи до суду із заявою про заміну вибулої сторони правонаступником у порядку, встановленому частиною 5 статті 15 Закону України «Про виконавче провадження», яка передбачає, що у разі вибуття однієї із сторін виконавець за заявою сторони, а також зацікавленої особи має право звернутися до суду із заявою про заміну сторони її правонаступником. Для правонаступника усі дії, вчинені до його вступу у виконавче провадження, є обов'язковими тією мірою, якою вони були б обов'язковими для сторони, яку правонаступник змінив [150]. Правонаступництво — це перехід суб'єктивного права (в широкому розумінні також правового обов'язку) від однієї особи — правонадавця до іншої (правонаступника) в порядку похідного правонабуття (у відповідних випадках — похідного набуття правового обов'язку) [212, с. 311]. На переконання професора І. І. Лукашука, правонаступництво — це перехід прав і обов'язків у результаті зміни однієї держави іншою у несенні відповідальності за міжнародні стосунки певної території [102, с. 322]. Найбільш характерною ознакою правонаступництва є зв'язок між набутими правами і обов'язками та правовідносинами, що продовжують існувати у зміненому вигляді. Обов'язкова при правонаступництві зміна суб'єктів правовідносин ставить питання тотожності права правонапередника і права правонаступника. Римськими юристами було вироблено формулу, згідно з якою ніхто не може передати іншому більше прав, ніж має сам [204, с. 140–141; 56, с. 379–380]. Необхідно вказати, що правонаступництво можливе на всіх стадіях виконавчого провадження — з моменту відкриття виконавчого провадження до його закінчення. Після заміни вибулої сторони виконавчого провадження її правонаступником виконавець продовжує виконання виконавчого провадження в порядку, встановленому вказаним вище законом [153].

Питання правонаступництва у виконавчому провадженні щодо примусового виконання судового рішення є досить дискусійним. Так, Р. Ляшенко відмічає, що коли йтиметься про правонаступництво статусу боржника, то визначення конкретних осіб, які будуть відповідати по його боргах, за загальним правилом неможливе. Дане положення впливає із того простого правила, що борги не успадковуються. Тобто у разі перевищення розміру боргів над спадковими активами можна з достатнім ступенем ймовірності припускати, що така спадщина не буде спадкуватися, оскільки прийняття спадщини — це право спадкоємців, а не їх обов'язок. Отже, питання про звернення стягнення на спадкове майно боржника ускладнюється тим обсягом спадщини, який буде знайдений саме нотаріусом, а не державним виконавцем [103, с. 103]. А відтак, ми погоджуємось із вказаним вище автором стосовно того, що виконавець та/або зацікавлена особа до суду із заявою про заміну вибулої сторони правонаступником не повинні звертатися до суду з поданням про заміну сторони виконавчого провадження, крім декількох правових ситуацій: по-перше, коли під час вирішення питання про можливість правонаступництва виникатиме спір щодо допустимості заміни кредитора або боржника конкретними суб'єктами, то це питання може вирішуватися судом; по-друге, якщо правонаступник звернувся безпосередньо до державного виконавця із заявою про правонаступництво, а останній разом з керівником не здатен його вирішити, то відповідне подання до суду може бути складено державним виконавцем; по-третє, коли питання про можливість допуску правонаступників пов'язане з особистісними правовідносинами, то кваліфікацію таких правовідносин і вирішення питання може бути адресовано суду [103, с. 103].

Досить спірним є зупинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення на підставі надання судом, який видав виконавчий документ, відстрочки виконання рішення. Так, відповідно до статті 33 Закону України «Про виконавче провадження», за наявності

обставин, що ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим (хвороба сторони виконавчого провадження, відрядження сторони виконавчого провадження, стихійне лихо, тощо), сторони мають право звернутися до суду, який видав виконавчий документ, із заявою про відстрочку або розстрочку виконання рішення. Рішення про розстрочку виконується в частині та у строки, встановлені цим рішенням. Крім того, за заявою стягувача виконавець може відстрочити або розстрочити виконання рішення (крім судового рішення) за наявності обставин, передбачених частиною першою цієї статті, про що виносить відповідну постанову [150].

Проблема зупинення виконавчого провадження за зазначеною вище підставою полягає у тому, що законодавство надає право суду відстрочити примусове виконання вже ухваленого рішення суду, проте, не передбачає конкретних випадків, коли це право суд може застосувати. Серед широкого загалу юристів панує думка, що це суб'єктивне право судді на кшталт «на розсуд суду». З іншого боку, така невизначеність спокушає суддю на неправомірну вигоду. Адже можна ухвалити рішення про стягнення десятків мільйонів, проте, надати відстрочку у стягненні цих коштів на 3 роки. Зрозуміло, що за 3 роки команда юристів може перевести активи підприємства будь-якого розміру [137]. Таким чином, законодавцю необхідно визначити чіткий перелік випадків, за яких може бути зупинено виконавче провадження щодо примусового виконання судового рішення. У такий спосіб, на нашу думку, вбачається можливим, по-перше, знизити корупційний ризик у діяльності суду, а по-друге, це дієвий спосіб захисту права стягувача від неправомірних дій боржника. Крім того, варто на законодавчому рівні закріпити, що у кожному конкретному випадку, який може стати причиною зупинення виконавчого провадження, суд повинен встановити: 1) чи дійсно затримка виконавчого провадження є необхідною, а обставини, через які вона виникла, дійсно є особливими і непереборними обставинами; 2) чи передбачене додатково відшкодування стягувачеві у разі тривалого зупинення провадження (наприклад, чи буде враховано рівень

інфляції); 3) чи дійсно період зупинення виконавчого провадження адекватно відповідає обставинам; 4) чи дотримано справедливий баланс інтересів стягувача та боржника.

Наступною підставою зупинення виконавчого провадження, якій необхідно приділити окрему увагу, є затвердження плану санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство [150]. Під санацією боржника до порушення справи про банкрутство розуміється система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, кредитор боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до порушення провадження у справі про банкрутство. Метою проведення досудової санації є добровільне врегулювання питань погашення заборгованості між кредиторами та боржником, між незабезпеченими кредиторами, а також між незабезпеченими та забезпеченими кредиторами; досягнення взаємовигідних (паритетних) умов щодо врегулювання заборгованості [151].

В свою чергу, план санації — це ефективний інструмент планування фінансово-економічних, технічних і управлінських заходів щодо реформування неспроможного підприємства–боржника, основними цілями таких заходів є відновлення платоспроможності й підвищення конкурентних переваг підприємства–боржника [120]. Протягом трьох місяців з дня винесення ухвали про санацію боржника керуючий санацією у випадках, передбачених законом, зобов'язаний подати суду розроблений та схвалений комітетом кредиторів план санації боржника. План санації може містити умови про виконання зобов'язань боржника третіми особами, задоволення вимог кредиторів іншим способом, що не суперечить законодавству, відшкодування коштів, витрачених на проведення зборів акціонерів та (або)

засідань органів управління боржника відповідно до цього закону. План санації обов'язково повинен передбачати забезпечення погашення заборгованості боржника, в тому числі і з виплати заробітної плати [151]. Таким чином, безумовно, затвердження плану санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство є об'єктивною підставою зупинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення. Таке зупинення має позитивне значення як для боржника, так і для стягувача, зокрема, для першого дозволяє визначити план відновлення своєї платоспроможності, а як результат — створити собі всі необхідні умови для подальшого погашення заборгованості. В свою чергу, стягувач має можливість впевнитись, що боржник виконає свої зобов'язання. Разом із тим, слід відзначити, що у законодавстві не передбачено, протягом якого періоду має бути закріплено план санації боржника, що, в свою чергу, створює для нього додаткові можливості для того, щоб відтягнути процес сплати своєї заборгованості.

Разом із зазначеними вище підставами зупинення вчинення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень слід також вказати наступні:

1) включення підприємства паливно-енергетичного комплексу до Реєстру підприємств паливно-енергетичного комплексу, які беруть участь у процедурі погашення заборгованості, яка виникла внаслідок розрахунків за енергоносії, з урахуванням дати заборгованості відповідно до Закону України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу». У такому випадку виконавець зупиняє вчинення виконавчих дій до закінчення строку дії процедури погашення заборгованості підприємствами паливно-енергетичного комплексу, визначеного у вказаному вище нормативно-правовому акті [150];

2) надіслання виконавчого документу до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського

обслуговування бюджетних коштів. У разі, якщо рішення суду про стягнення коштів з державного підприємства або юридичної особи не виконано протягом шести місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, його виконання здійснюється за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду;

3) включення до списку підприємств, що виробляють, транспортують та постачають теплову енергію, надають послуги з централізованого опалення та постачання гарячої води, підприємств централізованого водопостачання та водовідведення, що надають послуги з централізованого водопостачання та водовідведення, послуги з постачання холодної води та послуги з водовідведення, тощо;

4) встановлення мораторію на звернення стягнення на активи боржника за зобов'язаннями підприємств залізничного транспорту, майно яких розміщене на території проведення антитерористичної операції, на якій органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

Отже, за наявності підстав для зупинення вчинення виконавчих дій з виконання одного виконавчого провадження, яке приєднано до зведеного виконавчого провадження, зведене виконавче провадження зупиняється лише в частині виконання цього виконавчого провадження [150]. Обов'язковою умовою зупинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення є видання виконавцем відповідної постанови. Варто відзначити, що зупинення вчинення виконавчих дій, відкладення проведення виконавчих дій, відстрочка або розстрочка виконання рішення не є підставами для скасування раніше вжитих заходів щодо примусового виконання рішення [150].

Узагальнюючи все зазначене у даному підрозділі дисертаційного дослідження, хотілося б відзначити наступне:

– по-перше, виключення із Закону України «Про виконавче провадження» можливих підстав зупинення виконавчого провадження щодо

примусового виконання судових рішень слід оцінювати із позитивного боку. Адже наявність таких підстав давала виконавцям додаткові можливості для вчинення неправомірних дій щодо стягувача на користь боржника. Крім того, досить часто виконавці трактували такі підстави так, як їм це було вигідно та необхідно;

– по-друге, суттєве скорочення обов'язкових підстав зупинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень, на нашу думку, було зайвим. Зокрема, не до кінця зрозуміло, чому було виключену таку підставу як «смерть, оголошення померлим чи визнання безвісно відсутнім стягувача або боржника або припинення юридичної особи, якщо встановлені судом правовідносини допускають правонаступництво».

2.4 Закінчення виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень

У разі, коли виконавцем (державним чи приватним) було вчинено всі необхідні дії для успішного примусового виконання судового рішення, настає цілком логічний етап виконавчого провадження, а саме його завершення. Дійсно, за логікою речей виконавче провадження мало б тривати доти, аж поки судове рішення буде виконано повністю. Здебільшого саме так і відбувається. Проте, фактично повне виконання судового рішення згідно з виконавчим документом — не єдина підстава для закінчення виконавчого провадження. Законодавство визначає набагато більше таких підстав [227]. Зокрема, Закон України «Про виконавче провадження» від 2016 року визначає досить широке коло підстав для припинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення.

Першою підставою припинення примусового виконання судового рішення є визнання судом відмови стягувача від примусового виконання судового рішення. Відмова стягувача від примусового виконання в процесі

виконання рішення подається в письмовій формі державному чи приватному виконавцеві, який не пізніше триденного строку передає її до суду за місцем виконання рішення для визнання [150]. Варто відмітити, що відмова стягувача може вирішуватися судом лише в межах виконавчого провадження, тобто після винесення державним виконавцем постанови про відкриття виконавчого провадження. Отже, суд не може визнавати відмови стягувача від примусового виконання, укладені в проміжок часу між набранням законної сили рішенням суду і до моменту відкриття виконавчого провадження, після закінчення виконавчого провадження або повернення виконавчого документа стягувачеві, зокрема, у випадках, коли виконавчого провадження немає чи воно вже перебуває в архіві органу державної виконавчої служби [155]. Необхідно підкреслити, що навіть у разі відмови стягувача від примусового виконання судового рішення виконавчий збір все одно підлягає стягненню. Крім того, характерною особливістю є те, що відмова стягувача не означає відмову його від позовних вимог або резолютивної частини постанови суду, адже відповідно до Конституції України одним з принципів судочинства є обов'язковість судових рішень, особливо ця теза стосується саме адміністративного судочинства.

Наступною підставою закінчення виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень є затвердження (визнання) судом мирової угоди, укладеної сторонами у процесі виконання рішення. В юридичній енциклопедії зазначається, що мирова угода — це угода між сторонами, затверджена судом за умови припинення спору на основі взаємних поступок: відмови позивача від частини своїх вимог або їх зміни, визнання відповідачем зміненого позову чи зменшення розміру позовних вимог [225, с. 627]. Варто також підкреслити, що суд відмовляє в затвердженні мирової угоди, коли вона, по-перше, не відповідає загальним вимогам норм матеріального права щодо змісту угод, по-друге, містить умови, які виходять за межі предмету спору, по-третє, не містить відомостей про умови, розмір і строки виконання зобов'язань сторін. На відміну від

мирової угоди, укладеної до вирішення спору судом, мирова угода на стадії виконання рішення суду не може укладатися з метою врегулювання спору. Передбачається, що спір вже врегульований певним судовим рішенням, яке набрало законної сили, за цим рішенням видано виконавчий документ, що надійшов для примусового виконання державному виконавцю. З огляду на це, мирова угода в процесі виконання не може стосуватись питань про визначення фактичних обставин та відповідних правовідносин, основною метою такої угоди є встановлення (зміна) способу та порядку виконання ухваленого судового рішення, що може ґрунтуватись на взаємних поступках і, безумовно, стосуватись лише прав та обов'язків сторін й предмета спору. Така мирова угода не може виходити за межі спірних правовідносин, стосуватися прав та обов'язків осіб, які не є сторонами у спорі, створювати права та обов'язки для них, тощо. Мирова угода, що розглядається, покликана сприяти закінченню виконавчого провадження, зокрема, шляхом визначення конкретних заходів, дій, рішень, тощо, які сторони беруться вчинити [110]. Таким чином, мирова угода є достатньо цікавою підставою для закінчення примусового виконання судового рішення, оскільки вона хоча по своїй суті і є правочином, втім, у даному випадку вона не покликана змінити правовідносини, вона створює для сторін виконавчого провадження нові обов'язки.

Не можна оминати увагою таку підставу для закінчення примусового виконання судового рішення як припинення юридичної особи — сторони виконавчого провадження, якщо виконання її обов'язків чи вимог у виконавчому провадженні не допускає правонаступництва, смерті, оголошення померлим або визнання безвісти відсутнім стягувача чи боржника [150]. Існування такої підстави є цілком логічним. Однак, на жаль, у такому випадку стягувач залишається ні з чим, а всі його витрати (матеріальні, часу і т.д.) зводяться нанівець. На наше переконання, у такому випадку законодавець повинен передбачити можливість повернення стягувачу його грошових витрат, зокрема, авансу для проведення

виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення. Звісно, такі витрати будуть додатковим фінансовим тягарем для держави, однак, ми переконані, що це дозволить підвищити рівень довіри громадян до судової влади, виконавчої служби та держави взагалі.

Ще однією підставою припинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення є скасування рішення, на підставі якого виданий виконавчий документ, або визнання судом виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню. Варто зазначити, що стовно зазначеної підстави у юридичній літературі йде жвава дискусія, яка в результаті призвела до того, що Комітетом ВР з питань верховенства права та правосуддя було рекомендовано парламенту прийняти за основу проект закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення підстав для визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню [84]. На нашу думку, запровадження таких змін є правильним кроком з боку вітчизняного законодавця, адже наявність такої підстави давала можливість зловживання з боку недобросовісних учасників виконавчого процесу. А відтак, на нашу думку, зазначену підставу у Законі України «Про виконавче провадження» доцільно викласти у такій редакції: «Підставою для закінчення виконавчого провадження є скасування рішення, на підставі якого виданий виконавчий документ, або визнання судом виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню, у випадку, коли його (рішення) було видано помилково та/або коли обов'язок боржника був відсутній».

Ще однією підставою, якій слід приділити увагу, є письмова відмова стягувача від одержання предметів, вилучених у боржника під час виконання рішення про передачу їх стягувачу, або знищення речі, що має бути передана стягувачу в натурі або оплатно вилучена [150]. На наше переконання, існування такої підстави сприяє виникненню деяких негативних моментів. Так, письмова відмова стягувача не позбавляє його права в подальшому повторно пред'явити відповідний документ, що, в свою чергу, може

спричинити ситуацію, коли стягувач фактично буде «гратися» із боржником. На наше переконання, така ситуація є невірною з декількох причин: по-перше, на практиці досить рідко можна зустріти випадки, коли особа добровільно відмовилась від того, щоб їй повернули якесь майно; по-друге, відкритим залишається питання: хто у такому випадку буде сплачувати витрати виконавця? Саме тому ми переконані, що вказану вище підставу або слід повністю виключити із Закону України «Про виконавче провадження», або внести зміни, відповідно до яких у разі відмови стягувача від одержання предметів, вилучених у боржника під час виконання рішення про передачу їх стягувачу, або знищення речі, що має бути передана стягувачу в натурі або оплатно вилучена, всі витрати державного чи приватного виконавця сплачуються стягувачем.

Наступною підставою закінчення виконавчого провадження є визнання боржника банкрутом. Банкрутство — це неспроможність боржника відновити свою платоспроможність. З економічної точки зору, боржником є суб'єкт підприємницької діяльності, неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати [141, с. 77]. В Україні банкрутом також може бути визнана і фізична особа. Як приклад, слід навести випадок, який стався у 2009 році в Харківській області, коли Тетяну Осипову вперше в Україні визнали банкрутом і дозволили їй не сплачувати частину боргу. З неї офіційно списали 300 тисяч гривень боргу, таким чином звільнивши від кредитного тягаря. Що ж стосується нашого питання, то ми досить критично ставимося до існування такої підстави як основи для припинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення. Наша точка зору пояснюється тим, що багато боржників, користуючись такою можливістю, навмисно оголошують свої підприємства банкрутом, оминаючи таким чином закон та ухиляючись від сплати своєї заборгованості. Вважаємо, що оголошення фізичною чи юридичною особою себе банкрутом

може бути лише підставою для зупинення виконавчого провадження з метою пошуку у боржника іншого майна, яке може бути примусово вилучене для погашення заборгованості перед здобувачем.

Разом із зазначеними вище підставами, слід вказати, що виконавче провадження щодо примусового виконання судового рішення може бути завершене у зв'язку із закінченням строку, передбаченого законом для відповідного виду стягнення, крім випадку, якщо існує заборгованість із стягнення відповідних платежів [150]. Зазначена умова має важливе значення, оскільки на практиці непоодинокими є випадки, коли виконавці закривали виконавчі провадження про стягнення аліментів у зв'язку із досягненням дитиною 18-річного віку при наявній заборгованості по них, що фактично приводило до порушення прав останніх, як результат — до зниження рівня довіри громадян до виконавчої служби та судової системи держави.

Для учасників виконавчого провадження, які не контролюють хід примусового виконання рішення, законодавець передбачив і певний «сюрприз». Зокрема, виконавче провадження щодо примусового виконання судового рішення закривається, якщо стягнені з боржника в повному обсязі кошти не витребувані стягувачем протягом року та у зв'язку з цим перераховані до Державного бюджету України. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», протягом одного року з дня зарахування стягнених коштів на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби, рахунок приватного виконавця такі суми зараховуються до Державного бюджету України в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, за умови повідомлення виконавцем стягувача про наявність стягнутих на його користь грошових сум [150]. На наше переконання, існування такої підстави має право на існування. Однак, настання такої підстави спонукає до цілком логічного запитання: у чиїх інтересах працювали державні та приватні виконавці? Чому вони не вжили заходів для

того, щоб сповістити стягувача? Таким чином, ми пропонуємо внести відповідні зміни до Законів України «Про виконавче провадження» та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», зокрема, зобов'язати приватних та державних виконавців вчиняти всі необхідні заходи для того, щоб стягнуті кошти дійшли до кінцевого адресату, а саме стягувача.

Окрему увагу слід приділити підставі закінчення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення, яка полягає у тому, що провадження завершується у випадку фактичного виконання рішення Європейського суду з прав людини, під яким слід розуміти міжнародний судовий орган, юрисдикція якого поширюється на всі держави-члени Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, і включає всі питання, які стосуються тлумачення і застосування конвенції, включаючи міждержавні справи і скарги окремих осіб [146].

Рішення Європейського суду з прав людини у більшості європейських держав є актами прямої дії, тому там вони доводяться до відома судів та відповідних органів, дії яких призвели до порушення, і такі заходи є достатніми для запобігання подальшим порушенням подібного характеру. Як наслідок — суди запобігають подальшим аналогічним порушенням на стадії використання національних засобів правового захисту прав осіб, крім того, вони можуть відповідним чином коригувати і власну роботу. Так, наприклад, недотримання розумного строку судового провадження є порушенням параграфу 1 ст. 6 конвенції. При визнанні за державою порушення такого характеру рішення Європейського суду надсилається всім внутрішнім судам до відома [138]. Опублікування рішення Європейського суду в офіційних вісниках для інформування громадськості є ще одним заходом загального характеру. Застосовується під час виконання кожного рішення Європейського суду з прав людини, в якому констатується порушення державою-відповідачем положень конвенції. Це найменш затратний спосіб,

який, до речі, сприяє кращому застосуванню положень конвенції в державі [138]. Отже, із зазначеного цілком логічно випливає, що рішення Європейського суду з прав людини має вищу силу, а тому зрозуміло, що виконання його рішення є підставою для завершення відповідного виконавчого провадження.

Разом із тим, Законом України «Про виконавче провадження» визначено і інші підстави для припинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень, зокрема, виконавче провадження припиняється у разі [150]:

1) повернення виконавчого документа без виконання на вимогу суду або іншого органу (посадової особи), який видав виконавчий документ. Виконавчий документ, прийнятий виконавцем до виконання, повертається до суду, який його видав, у разі поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду (крім виконавчих документів, що підлягають негайному виконанню) [150];

2) неперед'явлення виконавчого документа за відновленим виконавчим провадженням у строки, визначені статтею 41 Закону України «Про виконавче провадження». Так, вказана вище стаття закону визначила, що у разі, якщо постанова виконавця про закінчення виконавчого провадження або повернення виконавчого документа стягувачу визнана судом незаконною чи скасована в установленому законом порядку, виконавче провадження підлягає відновленню за постановою виконавця не пізніше наступного робочого дня з дня одержання виконавцем відповідного рішення. У разі відновлення виконавчого провадження стягувач, суд або орган (посадова особа), яким повернуто виконавчий документ, зобов'язані у місячний строк з дня надходження постанови про відновлення виконавчого провадження пред'явити його до виконання [150]. Якщо ж всі вказані терміни не було дотримано, то виконавче провадження щодо примусового виконання судового рішення буде закрито;

3) якщо коштів, що надійшли від реалізації заставленого майна (за виконавчим документом про звернення стягнення на заставлене майно), недостатньо для задоволення вимог стягувача–заставодержателя, а також якщо майно, яке є предметом іпотеки, передано іпотекодержателю або придбано ним відповідно до вимог Закону України «Про іпотеку» за виконавчим документом про звернення стягнення на майно, яке є предметом іпотеки;

4) погашення, списання неустойки (штрафів, пені), інших штрафних, фінансових санкцій, а також інфляційних нарахувань і процентів річних, нарахованих на заборгованість теплопостачальних та теплогенеруючих підприємств за спожитий природний газ, підприємств централізованого водопостачання та водовідведення з постачання холодної води та послуги з водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем), перед постачальниками електричної енергії за спожиту електричну енергію [150].

І останньою, цілком логічною і, на нашу думку, найправильнішою підставою для припинення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення є фактичне виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом. Слід також відзначити, що, незважаючи на те, через які підстави було закінчено виконавче провадження, державний чи приватний виконавець обов'язково видає відповідну постанову. У постанові про закінчення виконавчого провадження, повернення виконавчого документа стягувачу чи повернення виконавчого документа до суду, який його видав, виконавець зазначає підставу для цього з посиланням на відповідну норму закону, результати виконання, розмір авансового внеску, який підлягає поверненню стягувачу, а також наслідки закінчення виконавчого провадження, повернення виконавчого документа [153]. В свою чергу, стаття 40 Закону України «Про виконавче провадження» визначає наслідки закінчення виконавчого провадження. Так, у разі закінчення виконавчого провадження (крім офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури,

закінчення виконавчого провадження за судовим рішенням, винесеним у порядку забезпечення позову чи вжиття запобіжних заходів, а також крім випадків нестягнення виконавчого збору або витрат виконавчого провадження, нестягнення основної винагороди приватним виконавцем), повернення виконавчого документа до суду, який його видав, арешт, накладений на майно (кошти) боржника, знімається, а відомості про боржника виключаються з Єдиного реєстру боржників, скасовуються інші вжиті виконавцем заходи щодо виконання рішення, а також проводяться інші необхідні дії у зв'язку із закінченням виконавчого провадження. Виконавче провадження, щодо якого винесено постанову про його закінчення, не може бути розпочате знову, крім випадків, передбачених цим законом. Про зняття арешту з майна (коштів) виконавець зазначає у постанові про закінчення виконавчого провадження або повернення виконавчого документа, яка в день її винесення надсилається органу, установі, посадовій особі, яким була надіслана для виконання постановою про накладення арешту на майно (кошти) боржника, а у випадках, передбачених законом, вчиняє дії щодо реєстрації припинення обтяження такого майна [150, ст. 40].

При закінченні виконавчого провадження, поверненні виконавчого документа стягувачу чи поверненні виконавчого документа до суду, який його видав, виконавець залишає у матеріалах виконавчого провадження копію виконавчого документа, а на виконавчому документі ставить відповідну відмітку, у якій зазначаються підстава закінчення виконавчого провадження або повернення виконавчого документа з посиланням на відповідну норму закону, залишок нестягненої суми, якщо за виконавчим документом проводилося стягнення, сума стягнутого виконавчого збору або сума стягнутої основної винагороди приватного виконавця [153].

Завершуючи розгляд проблемного питання, що було визначене у даному підрозділі дисертаційного дослідження, хотілося б зазначити, що незважаючи на те, що новий Закон України «Про виконавче провадження» є достатньо прогресивним, втім, в ньому залишається велика кількість

проблемних питань, в тому числі і тих, що стосуються регулювання питання закінчення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення. Визначені нами в ході дослідження проблеми, на наше переконання, є значною перешкодою для того, щоб належним чином завершити цілий комплекс дій, які були зроблені державним та/або приватним виконавцем на шляху примусового виконання судового рішення. Зазначене, в свою чергу, негативним чином впливає на якість захисту законних прав та інтересів стягувача, а також може дискредитувати виконавців в очах громадян нашої держави.

2.5 Особливості примусового виконання судових рішень окремих судів

У попередніх підрозділах дисертаційного дослідження ми розглядали загальні підстави та порядок примусового виконання судових рішень без урахування спеціалізації судів. У відповідності до спеціалізації створюється відокремлена підсистема судів, які мають чітко окреслену юрисдикцію і правила розгляду справ. Так, відповідно до ст. 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», суди загальної юрисдикції спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення [106, с. 113]. А відтак, в залежності від спеціалізації в Україні суди поділяють на: 1) загальні місцеві суди; 2) господарські суди; 3) адміністративні суди. Саме у такому порядку вони і будуть нами розглянуті далі.

Так, місцевий суд розглядає справи тільки у першій інстанції. Він розглядає і вирішує усі підсудні йому справи по суті з постановленням судового рішення (вироку, рішення, ухвали, постанови). Суд проводить судовий розгляд в умовах усності і безпосередності за участю сторін та інших учасників судового процесу, досліджує докази, вислуховує думки

учасників процесу. В кримінальній справі суд встановлює винуватість (невинуватість) підсудного й вирішує питання про покарання винного. У цивільних справах суд визнає наявність або відсутність певних правовідносин, юридичних фактів або юридичного стану, вирішує по суті подані до суду позови, заяви та скарги (задовольняє або відмовляє у їх задоволенні) [187]. Місцеві загальні суди розглядають у першій інстанції кримінальні та цивільні справи, а також визначені процесуальним законом адміністративні справи (в порядку адміністративного судочинства) та справи про адміністративні правопорушення. В рамках нашого дослідження ми приділимо увагу особливостям виконавчого провадження щодо примусового виконання рішень місцевих загальних судів у цивільних справах. Найпоширенішими цивільними справами є: оспорення права власності на майно, усунення перешкод в користуванні майном, витребування майна з чужого незаконного володіння; визнання договору недійсним/дійсним, зобов'язання виконати обов'язок, передбачений договором, в натурі, стягнення боргу за договором позики, в тому числі на підставі розписки; захист прав споживачів, вирішення спорів з банками та колекторськими структурами, відшкодування шкоди, завданої життю, здоров'ю чи майну особи, захист честі, гідності, ділової репутації, поновлення строку на прийняття спадщини, усунення від права на спадщину, визнання права власності на спадкове майно, визнання заповіту недійсним, визнання фактів, що мають юридичне значення, зокрема, визнання особи обмежено дієздатною чи недієздатною, безвісти відсутньою чи оголошення її померлою, тощо [210]. Таким чином, основним завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [210].

Варто відзначити, що примусове виконання судового рішення у цивільній справі здійснюється у порядку, який визначається Законом України

«Про виконавче провадження» та іншими нормативно-правовими актами. Однак, проаналізувавши Цивільний процесуальний кодекс України, ми дійшли висновку, що все ж таки існують і деякі особливості. Так, в першу чергу слід відзначити, що лише ЦПК України детально визначається порядок примусового виконання рішення іноземного суду. Рішення іноземного суду (суду іноземної держави, інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних справ) визнаються та виконуються в Україні, якщо їх визнання та виконання передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності. Рішення іноземного суду може бути пред'явлено до примусового виконання в Україні протягом трьох років з дня набрання ним законної сили, за винятком рішення про стягнення періодичних платежів, яке може бути пред'явлено до примусового виконання протягом усього строку проведення стягнення з погашенням заборгованості за останні три роки [210]. Питання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду розглядається судом за місцем проживання (перебування) або місцезнаходженням боржника. Клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду подається до суду безпосередньо стягувачем (його представником). Про надходження клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду суд у п'ятиденний строк письмово повідомляє боржника і пропонує йому у місячний строк подати можливі заперечення проти цього клопотання. Розгляд клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду проводиться суддею одноособово у відкритому судовому засіданні [210]. На основі розгляду клопотання суд постановляє ухвалу про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду або про відмову у задоволенні клопотання з цього питання. Слід також зазначити, що законодавець визначив вичерпний перелік підстав, за яких клопотання про визнання рішення іноземного суду не підлягає примусовому виконанню.

Ще однією особливістю виконавчого провадження щодо примусового виконання рішення місцевого суду у цивільних справах є те, що мирова угода може бути укладена лише після винесення державним виконавцем постанови про відкриття виконавчого провадження. Крім того, хотілося б звернути увагу на той недолік, що ані у чинному Законі України «Про виконавче провадження», ані у Цивільному процесуальному кодексі України не визначено процесуального порядку розгляду судом питання щодо визнання мирової угоди чи прийняття відмови стягувача від примусового виконання у виконавчому провадженні. Така обставина, на наше переконання, сприяє неоднозначному застосуванню норм процесуального права.

Вважаємо доцільним звернути увагу на новели щодо судового контролю за виконанням судових рішень. Із прийняттям нового законодавства про виконавче провадження було внесені і відповідні зміни до ЦПК (які набули чинності щодо діяльності приватних виконавців з 05.01.2017 р.) щодо відповідного судового контролю. Перш за все, зміни стосуються поширення судового контролю на виконання рішень як органами державної виконавчої служби, так і приватними виконавцями. Згідно з чинною редакцією ЦПК, сторони виконавчого провадження, вважаючи, що їхні права діями, бездіяльністю чи рішенням виконавців порушено, можуть звернутися зі скаргою до суду (ст. 383 ЦПК) або до начальника відповідного відділу державної виконавчої служби (ст. 384 ЦПК). Проте, зазначене положення втрачає свою чинність [27, с. 7].

Далі розглянемо особливості примусового виконання рішень господарських судів. Господарський суд є незалежним органом у вирішенні всіх господарських спорів, що виникають між юридичними особами, державними та іншими органами, а також у розгляді справ про банкрутство. Основними завданнями діяльності господарського суду є захист прав та охоронюваних законом інтересів учасників господарських правовідносин, сприяння зміцненню законності у сфері господарських відносин, внесення пропозицій, спрямованих на вдосконалення правового регулювання

господарської діяльності [112]. Господарські суди займають дещо відокремлене становище в судовій системі України, що пояснюється в першу чергу специфікою предмету їх діяльності. Так, відповідно до Господарського процесуального кодексу України, господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності, зокрема [47]: 1) справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, а також у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи — підприємці; 2) справи у спорах щодо приватизації майна, крім спорів про приватизацію державного житлового фонду; 3) справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі у спорах між учасниками юридичної особи або між юридичною особою та її учасником; 4) справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі, крім правочинів у сімейних та спадкових правовідносинах; 5) справи у спорах щодо цінних паперів, в тому числі пов'язані з правами на цінні папери та правами, що виникають з них; б) справи у спорах щодо права власності чи іншого речового права на майно (рухоме та нерухоме, в тому числі землю), реєстрації або обліку прав на майно, яке (права на яке) є предметом спору, визнання недійсними актів, що порушують такі права; 7) справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції; 8) справи про банкрутство та справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство; 9) справи за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство, тощо [47]. Визначений перелік справ, які розглядаються господарськими судами, не є вичерпним, що, в свою чергу, підкреслює широке коло питань, які можуть бути вирішені цими судами.

Однак, господарські суди здійснюють правосуддя лише в господарських правовідносинах і між юридичними особами.

Забезпечення обов'язковості рішень господарського суду здійснюється через застосування владного примусу, який дає змогу зробити юридичні та фактичні наслідки прийняття такого рішення неминучими для зацікавленого кола суб'єктів. Особливо гостро й актуально це питання постає перед суб'єктами господарювання, які безпосередньо задіяні в обігу економічних відносин, котрі потребують оперативних та ефективних дій у процесі справедливого та правомірного перерозподілу капіталу та власності [45, с. 108]. Варто підкреслити, що необхідно відрізнити примусове виконання рішення господарського суду щодо боржника від стадії виконавчого провадження, яка складається з низки процесуальних дій, зокрема, видачі наказу, який може і не бути подано до виконання у зв'язку з добровільним виконанням рішення; видачі дубліката наказу, якщо останній втрачено; відстрочки, розстрочки, зміни одного способу та порядку виконання іншим, повороту виконання рішення та ін. Названі дії пов'язані з виконанням рішення незалежно від того, яким чином воно виконується — добровільно чи примусово [13].

Незважаючи на те, що процедура примусового виконання рішень господарського суду досить повно врегульована нормами чинного законодавства, втім, судді господарських судів занепокоєні станом виконання їхніх рішень. Інформація, представлена на останньому засіданні Ради суддів господарських судів України, засвідчила фактори, які, з одного боку, перешкоджають суддям здійснювати контроль за своєчасним зверненням до виконання судових рішень, а з іншого — роблять неефективною систему примусового виконання рішень господарських судів. Виконується лише кожна 10 справа. За даними органів ДВС, наданими на запит господарських судів, показники виконання рішень цих судів коливаються від 10 до 30%. Так, за минулий рік у Харківській області з більше ніж 21,5 тис. виконавчих документів закінчено виконання за 10 тис.

(46,8%), з них фактично виконано трохи більше 4 тис. (18,7%), що становить 8,6% від загальної суми коштів, які підлягають стягненню на підставі виконавчих документів [35].

Зазначене вище свідчить про низку проблем, які виникають під час виконавчого провадження щодо примусового виконання рішень господарських судів. Існування таких проблем обумовлюється наявністю великої кількості факторів, зокрема, об'єктивних, технічних та таких, що пов'язані із недосконалим законодавством, яке має низку положень, що суперечать одне одному. Така ситуація призводить до зниження ефективності праці виконавців та не дає їм хоча б фізичної можливості виконувати рішення через їх надмірну кількість. А відтак, зазначена проблема породжує нові проблеми, адже чим більше накопичується невиконаних рішень, тим більше їх з'являється надалі. Саме тому законодавець повинен зробити низку кроків, щоб запобігти виникненню таких ситуацій у подальшому.

І останнім судом, примусовому виконанню рішень якого ми приділимо увагу, є адміністративний. Так, адміністративний суд — суд загальної юрисдикції, до компетенції якого віднесено розгляд та вирішення адміністративних справ. В свою чергу, справа адміністративної юрисдикції (адміністративна справа) — це переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір, у якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень [17]. Відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України, адміністративним судам підсудні [79]: 1) адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності; 2) адміністративні справи, пов'язані з виборчим процесом чи процесом референдуму, щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності дільничних

виборчих комісій, дільничних комісій з референдуму, членів цих комісій; уточнення списку виборців; оскарження дій чи бездіяльності засобів масової інформації, інформаційних агентств, підприємств, установ, організацій, їх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації та інформаційних агентств, що порушують законодавство про вибори та референдум; оскарження дій чи бездіяльності кандидата у депутати сільської, селищної ради, кандидатів на посаду сільського, селищного голови, їх довірених осіб; 3) адміністративні справи, пов'язані з перебуванням іноземців та осіб без громадянства на території України, щодо примусового повернення в країну походження або третю країну іноземців та осіб без громадянства; примусового видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України; затримання іноземців або осіб без громадянства з метою їх ідентифікації та (або) забезпечення примусового видворення за межі території України; продовження строку затримання іноземців або осіб без громадянства з метою їх ідентифікації та (або) забезпечення примусового видворення за межі території України; затримання іноземців або осіб без громадянства до вирішення питання про визнання їх біженцями або особами, які потребують додаткового захисту в Україні; затримання іноземців або осіб без громадянства з метою забезпечення їх передачі відповідно до міжнародних договорів України про реадмісію; 4) адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання ними рішень судів [79].

Рішення адміністративного, як і будь-якого іншого суду, має виконуватись добровільно. Навмисне невиконання судового рішення є проявом неповаги до суду, за що законом передбачено відповідальність. Якщо відповідач добровільно не виконує постанову суду в адміністративній справі, яка набрала законної сили або підлягає негайному виконанню, постає потреба розпочати провадження про примусове виконання рішення суду. Для того, щоб виконати рішення адміністративного суду у примусовому порядку,

слід звернутися із заявою про видачу виконавчого листа до суду першої інстанції, який ухвалив рішення [36]. Варто також зазначити, що виконавче провадження щодо примусового виконання рішень адміністративного суду в переважній більшості здійснюється в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження», однак, при цьому існують і деякі особливості:

– по-перше, у випадках, коли рішення суду в адміністративній справі не виконується навіть примусово, законодавством встановлена адміністративна та/або кримінальна відповідальність боржника за невиконання судового рішення. Однак, якщо за невиконання рішень інших судів покарання боржнику може бути призначено у вигляді штрафу, обмеження/чи позбавлення волі, то у представленому випадку для керівників за місцем роботи боржника може бути призначена санкція у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Дії або бездіяльність державного виконавця можуть бути оскаржені до вищої посадової особи або до суду у порядку, встановленому законом;

– по-друге, порядок виконання деяких рішень адміністративного суду визначено у самому Кодексі адміністративного судочинства України. Наприклад, відповідно до статті 148 кодексу, ухвалу про привід суд передає для виконання до органу Національної поліції України за місцем провадження у справі або за місцем проживання (перебування), роботи, служби чи навчання особи, яку належить привести;

– по-третє, в КАС України закріплено можливість примирення сторін виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення. Сторони можуть примиритися на умовах, що виходять за межі предмета спору, якщо такі умови примирення не порушують прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб. Умови примирення не можуть суперечити закону або виходити за межі компетенції суб'єкта владних повноважень. Суд розглядає заяву про примирення або заяву стягувача про відмову від примусового виконання в десятиденний строк у судовому

засіданні з повідомленням стягувача і боржника. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає судовому розгляду. За результатами розгляду заяви про примирення або заяви стягувача про відмову від примусового виконання суд може постановити ухвалу про затвердження умов примирення сторін виконавчого провадження або про прийняття відмови стягувача від примусового виконання і про закінчення виконавчого провадження [79].

Завершуючи розгляд питання примусового виконання судових рішень адміністративних судів, хотілося б наголосити, що запровадження в Україні адміністративного судочинства створило ряд проблем щодо примусового виконання рішень відповідного суду. Практика показала, що Закон України «Про виконавче провадження» є недостатньо ефективним із точки зору забезпечення належної реалізації заходів примусового виконання рішень адміністративних судів. А відтак, можна стверджувати, що механізм виконання судових рішень в адміністративних справах ще потребує ґрунтовної розробки та законодавчого врегулювання. Зокрема, на нашу думку, виникла нагальна необхідність у створенні окремого Положення про виконання рішень адміністративних судів.

Висновки до розділу 2

Під процедурою реалізації заходів примусового виконання судових рішень запропоновано розуміти встановлений нормами чинного законодавства України порядок вчинення учасниками виконавчого провадження відповідних юридично значущих дій.

Доведено, що початок виконавчого провадження є вкрай важливою стадією, яка забезпечує у подальшому правомірність застосування заходів примусового виконання судового рішення, а, отже, на зазначеному етапі важливою умовою є дотримання норм чинного законодавства при

оформленні всіх необхідних документів, адже будь-яка помилка може стати перепорою для відкриття відповідного провадження. Відмічено, що початок примусового виконання судового рішення тісно пов'язаний із реалізацією принципу диспозитивності, адже на цьому етапі обов'язковою є активна поведінка (участь) стягувача, бо саме стягувач є найбільш зацікавленою стороною примусового виконання судового рішення.

З метою вдосконалення початкової стадії виконавчого провадження запропоновано в Інструкції з організації примусового виконання рішень додатково закріпити типовий зразок заяви про початок примусового виконання судового рішення.

Окреслено особливості правового регулювання проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень в залежності від виду заходів примусового виконання судових рішень.

Узагальнено недоліки таких етапів проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень шляхом стягнення коштів, цінних паперів, іншого майна (майнових прав), тощо, а саме: 1) виявлення майна боржника; 2) опис та арешт майна боржника; 3) оцінка та вилучення майна боржника; 4) примусова реалізація майна боржника. У зв'язку з чим запропоновано, по-перше, статтю 48 Закону України «Про виконавче провадження» викласти наступним чином: «Звернення стягнення на майно боржника полягає у виявленні майна, його арешті, вилученні (списанні коштів з рахунків) та примусовій реалізації»; по-друге, у статті 57 Закону України «Про виконавче провадження» закріпити диференційований підхід до визначення термінів дії звіту про оцінку майна у виконавчому провадженні в залежності від виду майна.

З метою вдосконалення проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень шляхом стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника запропоновано, по-перше, встановити відповідальність роботодавця за навмисне подання недостовірної інформації щодо розміру заробітної плати працівників, а по-друге, проводити

роз'яснювальні роботи із громадянами, роботодавцями, тощо щодо недопущення приховування реальної заробітної плати.

Обґрунтовано висновок, що здійснення виконавчих дій є основною стадією виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення, адже від того, наскільки якісно, своєчасно та ефективно вчинено виконавчі дії, прямо залежать реалізація судового рішення, а також захист прав та інтересів інших учасників відповідного провадження.

Запропоновано визначити чіткий перелік випадків, за яких може бути зупинено виконавче провадження щодо примусового виконання судового рішення, що дозволить, по-перше, знизити корупційний ризик у діяльності суду; по-друге, стане дієвим способом захисту права стягувача від неправомірних дій боржника.

Доведена необхідність на законодавчому рівні закріпити, що у кожному конкретному випадку зупинення виконавчого провадження суд повинен встановити: 1) чи дійсно затримка виконавчого провадження є необхідною, а обставини, через які вона виникла, дійсно є особливими і непереборними обставинами; 2) чи передбачене додаткове відшкодування стягувачеві у разі тривалого зупинення провадження (наприклад, чи буде враховано рівень інфляції); 3) чи дійсно період зупинення виконавчого провадження адекватно відповідає обставинам; 4) чи дотримано справедливий баланс інтересів стягувача та боржника.

Наведено та охарактеризовано такі підстави закінчення виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень: 1) визнання судом відмови стягувача від примусового виконання судового рішення (характерною особливістю цієї підстави є те, що відмова стягувача не означає відмову його від позовних вимог або резолютивної частини постанови суду, адже відповідно до Конституції України одним з принципів судочинства є обов'язковість судових рішень, особливо ця теза стосується саме адміністративного судочинства); 2) затвердження (визнання) судом мирової угоди, укладеної сторонами у процесі виконання рішення (мирова угода є

достатньо цікавою підставою для закінчення примусового виконання судового рішення, оскільки вона хоча по своїй суті і є правочином, втім, у даному випадку вона покликана не змінити правовідносини, вона створює для сторін виконавчого провадження нові обов'язки; 3) припинення юридичної особи — сторони виконавчого провадження, якщо виконання її обов'язків чи вимог у виконавчому провадженні не допускає правонаступництва, смерті, оголошення померлим або визнання безвісти відсутнім стягувача чи боржника (існування такої підстави повинно передбачити можливість повернення стягувачу його грошових витрат, зокрема, авансу для проведення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення. Звісно, такі витрати будуть додатковим фінансовим тягарем для держави, однак, ми переконані, що це дозволить підвищити рівень довіри громадян до судової влади, виконавчої служби та держави взагалі); 4) скасування рішення, на підставі якого виданий виконавчий документ, або визнання судом виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню (зазначену підставу у Законі України «Про виконавче провадження» запропоновано викласти у такій редакції: «підставою для закінчення виконавчого провадження є скасування рішення, на підставі якого виданий виконавчий документ, або визнання судом виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню, у випадку, коли його (рішення) було видано помилково та/або коли обов'язок боржника був відсутній»); 5) письмова відмова стягувача від одержання предметів, вилучених у боржника під час виконання рішення про передачу їх стягувачу, або знищення речі, що має бути передана стягувачу в натурі або оплатно вилучена (запропоновано в Законі України «Про виконавче провадження» означену підставу викласти наступним чином: «у разі відмови стягувача від одержання предметів, вилучених у боржника під час виконання рішення про передачу їх стягувачу, або знищення речі, що має бути передана стягувачу в натурі або оплатно вилучена, всі витрати державного чи приватного виконавця сплачуються стягувачем»); 6) визнання боржника банкрутом

(обґрунтовано, що оголошення фізичною чи юридичною особою себе банкрутом може бути лише підставою для зупинення виконавчого провадження з метою пошуку у боржника іншого майна, яке може бути примусово вилучене для погашення заборгованості перед здобувачем); 7) фактичне виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом.

Наведено такі особливості виконавчого провадження щодо примусового виконання рішень адміністративного суду: а) по-перше, у випадках, коли рішення суду в адміністративній справі не виконується навіть примусово, законодавством встановлена адміністративна та/або кримінальна відповідальність боржника за невиконання судового рішення, однак, якщо за невиконання рішень інших судів покарання боржнику може бути призначено у вигляді штрафу, обмеження/чи позбавлення волі, то у представленому випадку для керівників за місцем роботи боржника може бути призначена санкція у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. При цьому, дії або бездіяльність державного виконавця можуть бути оскаржені до вищої посадової особи або до суду у порядку, встановленому законом; по-друге, порядок виконання деяких рішень адміністративного суду визначено у самому Кодексі адміністративного судочинства України; по-третє, в КАС України закріплено можливість примирення сторін виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

3.1 Вдосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні

У попередніх підрозділах дисертаційного дослідження ми неодноразово наголошували на тому, що однією з головних новацій нового Закону України «Про виконавче провадження» стало створення інституту приватних виконавців, крім того, законодавцем суттєву було реформовано державну виконавчу службу України. Саме ці два суб'єкти є ключовими у реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. А відтак, саме від ефективності їх діяльності прямо залежать якість та ефективність примусового виконання судових рішень. Враховуючи зміни, що відбулись у чинному законодавстві, особливої актуальності набуває питання адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні.

Так, О. Ф. Скакун доводить, що правовий статус — це система закріплених в нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод і обов'язків, у відповідності з якими індивід як суб'єкт права (тобто володіючи правосуб'єктністю) координує свою поведінку в суспільстві [171, с. 409]. Дещо з іншого боку до визначення сутності правового статусу підійшов М. Г. Александров, який зазначає, що правовий статус — це базове правове положення особи в суспільстві, яке являє собою особливі тривалі правовідносини між особою та державою, що визначають за наявності відповідних життєвих обставин (наприклад, при укладенні або виконанні трудового договору) основні позиції даної особи в її взаємовідносинах з іншими особами та органами держави [7, с. 7]. Тобто у

даному випадку науковець робить акцент на тому, що правовий статус має базовий характер.

Достатньо розгорнуте визначення поняття «правовий статус» надає В. М. Корельський, який визначає його як багатоаспектну категорію, що, по-перше, має загальний, універсальний характер, включає статуси різних суб'єктів правовідносин: держави, суспільства, особи, тощо; по-друге, відображає індивідуальні особливості суб'єктів і реальне положення їх у системі багатоманітних суспільних відносин; по-третє, правовий статус не може бути реалізований без обов'язків, що кореспондуються правам, без юридичної відповідальності в необхідних випадках, без правових гарантій; по-четверте, категорія правовий статус визначає права і обов'язки суб'єктів у системному вигляді, що дає змогу здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб'єктів для відкриття нових шляхів для їх вдосконалення [189, с. 549]. Слушною є точка В. С. Нерсисянца, який відмічає, що правовий статус є однією із найважливіших політико-юридичних категорій, яка нерозривно пов'язана із соціальною структурою суспільства, рівнем демократії, станом законності. За своїм змістом правовий статус — система прав і обов'язків, що законодавчо закріплюється державами в конституціях, міжнародно-правових актах про права людини та інших нормативно-юридичних актах [157, с. 225].

О. В. Зайчук та Н. М. Оніщенко вказують на те, що правовий статус — це система законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів та обов'язків суб'єкта суспільних відносин. Характерними ознаками правового статусу вони вважають: 1) універсальність (він поширюється на всіх суб'єктів); 2) індивідуальність (він відображає індивідуальні особливості людини та її реальне становище у суспільних відносинах); 3) взаємозв'язок з іншими компонентами; 4) системність. Найбільш доцільною вважається класифікація за двома критеріями — характером правового статусу (загальний, галузевий, спеціальний, індивідуальний) та суб'єктом [190, с. 366]. Ще один вчений,

А. В. Панчишин, наголошує, що правовий статус є самостійною категорією та надає досить широке коло його характерних ознак, зокрема: 1) правовий статус має універсальний характер, оскільки поширюється на всіх суб'єктів; 2) відображає особливості особи та держави як учасників суспільних відносин та ступінь і характер їх взаємодії; 3) права та свободи, що складають основу статусу, не можуть реалізуватись без інших його компонентів — обов'язків та відповідальності; 4) ця категорія забезпечує системність прав, свобод та обов'язків; 5) елементи структури правового статусу є взаємозалежними та взаємодіючими; 6) правовий статус характеризується відносною стабільністю [133, с. 96].

Таким чином, правовий статус визначає положення суб'єкта в суспільстві, він є тим індикатором, який змістовно характеризує свого носія у юридичній площині. Однак, правовий статус визначає лише загальні юридичні властивості суб'єкта без їх деталізації. Загальний правовий статус змістовно конкретизується у галузевих правових статусах. А тому коли мова йде про будь-яких посадових осіб, то найбільш доцільно говорити саме про такий галузевий правовий статус як адміністративно-правовий, адже саме він виражає положення особи в сфері публічного управління. Незважаючи на те, що поняття «адміністративно-правового статусу» активно використовується в юридичній літературі, втім, єдиного підходу щодо його тлумачення так розроблено і не було.

Так, на переконання В. К. Колпакова, поняття «адміністративно-правовий статус» охоплює комплекс конкретно визначених суб'єктивних прав і обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права. Тобто необхідною ознакою набуття особою адміністративно-правового статусу є наявність у неї конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, які реалізуються цією особою як в адміністративних правовідносинах, так і поза ними. Отже, з одного боку, коли йдеться про потенційну здатність суб'єкта адміністративного права мати певні права і виконувати покладені на нього обов'язки, акцентується

увага на його адміністративній правосуб'єктності. З іншого боку, коли йдеться про наявні у того ж суб'єкта права й обов'язки, то мається на увазі його адміністративно-правовий статус [81, с. 194]. С. В. Ківалов характеризує адміністративно-правовий статус осіб як комплекс їх прав та обов'язків, що закріплені нормами адміністративного права, а також гарантії захисту цих прав і обов'язків [75, с. 272].

І. П. Голосніченко вказує, що зміст адміністративно-правового статусу особи становить комплекс її прав і обов'язків, закріплених нормами адміністративного права, реалізація яких забезпечується певними гарантіями. Основою цього статусу є адміністративна правоздатність — здатність мати права і виконувати обов'язки адміністративно-правового характеру [6, с. 198]. Досить розгорнуте визначення досліджуваного терміну надає С. Г. Стеценко. Науковець стверджує, що адміністративно-правовий статус — це сукупність прав, обов'язків та гарантії їх реалізації, закріплених у нормах адміністративного права. В основі адміністративно-правового статусу лежить адміністративна правосуб'єктність. Автор наголошує, що кожний суб'єкт адміністративного права має свій варіант притаманного йому адміністративно-правового статусу. Чинники, що впливають на прояви адміністративної дієздатності (вік, стать, стан здоров'я, належність до певних соціальних груп), також видозмінюють характеристики адміністративно-правового статусу [183, с. 92–93].

А. М. Костюков під адміністративно-правовим статусом посадової особи розуміє врегульоване нормами права положення посадової особи в органі управління (найменування посадової особи та його місце в службовій ієрархії, функції, повноваження, гарантії реалізації повноважень і відповідальність) ([89, с. 21]. О. М. Музичук, досліджуючи зміст поняття адміністративно-правового статусу, дійшов наступних висновків: 1) використання науковцями категорій «правовий статус», «адміністративно-правовий статус» і «правове становище» як таких, що відрізняються за змістом і значенням, лише вноситиме плутанину у відповідну термінологію;

2) правовий статус суб'єкта адміністративно-правових відносин — це система закріплених у нормативно-правових актах ознак, які визначають його роль, місце та призначення в системі правовідносин, указують на його відмінність від інших суб'єктів і порядок взаємовідносин між ними; 3) елементами адміністративно-правового статусу фізичної особи є права, обов'язки та відповідальність, а юридичної — мета її утворення і діяльності, завдання, функції, обов'язки, права, відповідальність, особливості організаційно-структурної будови та взаємовідносин [115, с. 19; 214].

Таким чином, на основі аналізу зазначених вище точок зору вважаємо, що під адміністративно-правовим статусом суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні слід розуміти сукупність встановлених нормами адміністративного права України елементів, які визначають положення цих суб'єктів по відношенню до інших учасників відповідного виконавчого провадження. Основними елементами адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, на нашу думку, є: 1) суб'єктивні права та юридичні обов'язки виконавців; 2) компетенція; 3) гарантії діяльності виконавців (соціальні, економічні); 4) юридична відповідальність. Розглянемо кожен із зазначених елементів з урахуванням специфіки діяльності окремих суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, якими відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» є державні та приватні виконавці.

Розглядаючи права суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, слід зазначити, що ми будемо розглядати саме суб'єктивні права цих суб'єктів. Суб'єктивні права — це ті юридичні можливості конкретної людини, що безпосередньо впливають із загальних правил поведінки, встановлених законодавством [182]. Суб'єктивні права можна охарактеризувати наступними ознаками: а) суб'єктивні права — це можливість певної поведінки; б) ця можливість надана особі, яка володіє адміністративною правоздатністю та

адміністративною дієздатністю; в) ця можливість надана з метою задоволення інтересів суб'єкта у конкретній сфері і розв'язання завдань, що стоять перед ним; г) поведінка суб'єкта реалізується в адміністративних правовідносинах; д) поведінка суб'єкта нормативно обмежена, порушення цих меж (міри можливої поведінки) становить зловживання правом; е) ці права існують тільки у зв'язку з наявністю відповідних юридичних обов'язків з боку іншого учасника правовідносин і без виконання цих обов'язків не можуть бути реалізовані; є) реалізація прав гарантується державним примусом або осудом щодо носія кореспондуючого обов'язку; ж) ці права мають юридичну природу, оскільки надаються адміністративно-правовими нормами і гарантуються державою [55, с. 114].

Відповідно до статті 18 Закону України «Про виконавче провадження», виконавець під час здійснення виконавчого провадження має право [150]: 1) проводити перевірку виконання боржниками рішень, що підлягають виконанню відповідно до цього закону; 2) проводити перевірку виконання юридичними особами незалежно від форми власності, фізичними особами, фізичними особами — підприємцями рішень стосовно працюючих у них боржників; 3) з метою захисту інтересів стягувача одержувати безоплатно від державних органів, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, посадових осіб, сторін та інших учасників виконавчого провадження необхідні для проведення виконавчих дій пояснення, довідки та іншу інформацію, в тому числі конфіденційну; 4) за наявності вмотивованого рішення суду про примусове проникнення до житла чи іншого володіння фізичної особи безперешкодно входити на земельні ділянки, до житлових та інших приміщень боржника — фізичної особи; 5) безперешкодно входити на земельні ділянки, до приміщень, сховищ, іншого володіння боржника — юридичної особи, проводити їх огляд, примусово відкривати та опечатувати їх; 6) накладати арешт на майно боржника, опечатувати, вилучати, передавати таке майно на зберігання та реалізовувати його в установленому законодавством порядку; 7) накладати

арешт на кошти та інші цінності боржника; 8) здійснювати реєстрацію обтяжень майна в процесі та у зв'язку з виконавчим провадженням; 9) використовувати за згодою власника приміщення для тимчасового зберігання вилученого майна, а також транспортні засоби стягувача або боржника за їхньою згодою для перевезення майна; 10) звертатися до суду або органу, який видав виконавчий документ, із заявою (поданням) про роз'яснення рішення, про видачу дубліката виконавчого документа у випадках, передбачених цим законом, до суду, який видав виконавчий документ, — із заявою (поданням) про встановлення чи зміну порядку і способу виконання рішення, про відстрочку чи розстрочку виконання рішення; 11) приймати рішення про відстрочку та розстрочку виконання рішення (крім судових рішень) за наявності письмової заяви стягувача; 12) звертатися до суду з поданням про розшук дитини, про постановлення вмотивованого рішення про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника — фізичної або іншої особи, в якій перебуває дитина, стосовно якої складено виконавчий документ про її відібрання, тощо [150].

Визначений нами перелік прав виконавців не є вичерпним, однак, і надавати їх повний перелік немає необхідності, адже він достатньо повно розкритий у вказаній вище статті закону.

Однак, аналізуючи норми чинного законодавства, які визначають права суб'єктів під час реалізації ними заходів примусового виконання судових рішень в Україні, ми дійшли деяких висновків:

— по-перше, на нашу думку, законодавець надав виконавцям занадто широке коло прав, створюючи при цьому додаткові можливості для зловживання ними своїм становищем. Зокрема, є зауваження до такого права виконавця як «безперешкодно входити на земельні ділянки, до приміщень, сховищ, іншого володіння боржника — юридичної особи, проводити їх огляд, примусово відкривати та опечатувати їх». Наявність такого права, на нашу думку, з одного боку, є дійсно вимушеною необхідністю. Однак, з іншого — на практиці досить частими є випадки, коли виконавці,

користуючись таким правом, потрапляють, наприклад, до складських приміщень та незаконно заволодівають якимось майном боржника. Саме тому ми пропонуємо внести зміну до відповідної статті Закону України «Про виконавче провадження» та викласти таке право виконавця у наступній редакції: «виконавець має право безперешкодно входити на земельні ділянки, до приміщень, сховищ, іншого володіння боржника — юридичної особи, проводити їх огляд, примусово відкривати та опечатувати їх в присутності працівника поліції та/або інших представників органів державної влади». Запровадження таких змін дозволить: 1) забезпечити належний контроль за правомірністю дій виконавців; 2) додатково захистити права та інтереси боржника;

– по-друге, визначаючи права виконавців, законодавець жодним чином не розмежує права державних та приватних виконавців, що є невірним, оскільки кожен із зазначених суб'єктів наділений різною компетенцією. Так, якщо державні виконавці мають право реалізовувати заходи примусового виконання судових рішень в Україні у будь-яких справах і незалежно від того, хто є учасниками провадження, то приватні виконавці не виконують рішень, які так чи інакше стосуються держави, суб'єктів владних повноважень, державного і комунального майна, а також рішень з особливо суспільно чутливих справ (щодо виховання дитини, виселення та вселення фізичних осіб у житло, щодо неповнолітніх та недієздатних осіб). А відтак, ми пропонуємо в рамках Закону України «Про виконавче провадження» розмежувати права державних та приватних виконавців з урахуванням специфіки їх компетенції.

Переходячи до розгляду обов'язків виконавців, варто відмітити, що законодавець також їх не розмежував, що у цьому випадку є вірним. Зазначена теза базується на тому, що відповідно до статті 18 Закону України «Про виконавче провадження» виконавець під час здійснення виконавчого провадження зобов'язаний [150]: 1) здійснювати заходи примусового виконання рішень у спосіб та в порядку, які встановлені виконавчим

документом і чинним законодавством; 2) надавати сторонам виконавчого провадження, їхнім представникам та прокурору як учаснику виконавчого провадження можливість ознайомитися з матеріалами виконавчого провадження; 3) розглядати в установлені законом строки заяви сторін, інших учасників виконавчого провадження та їхні клопотання; 4) заявляти в установленому порядку про самовідвід за наявності певних обставин; 5) роз'яснювати сторонам та іншим учасникам виконавчого провадження їхні права та обов'язки [150]. Загалом позитивно оцінюючи перелік обов'язків виконавців, варто зазначити, що до нього варто включити обов'язок державного та приватного виконавця повідомляти стягувача про надходження грошових коштів від боржника, що, по-перше, забезпечить більш ефективну реалізацію прав стягувача, адже кінцевою метою примусового стягнення є не лише забезпечення виконання судового рішення, а й захист та відновлення прав стягувача; а по-друге, сприятиме підвищенню довіри населення до виконавчої служби та судової системи.

Розглядаючи гарантії діяльності виконавців, в першу чергу слід вказати, що «гарантії» — це система взаємопов'язаних форм і засобів (нормативних, інституційних і процесуальних), що забезпечує належне визнання, захист і реалізацію певних прав і відповідних їм обов'язків [121, с. 60]. О. О. Дубіна, досліджуючи гарантії прав державного виконавця у виконавчому провадженні, дійшла висновку, що, по-перше, гарантії — це забезпечені законом приписи, які характеризують організаційно-забезпечувальний, матеріально-технічний, соціально-правовий стан державного виконавця та задовольняють його інтереси у процесі роботи та служби, уповноважують його на захист прав і свобод інших осіб — учасників виконавчого провадження; по-друге, сутність гарантій полягає у необхідності реалізації спеціальних примусово-виконавчих функцій, принципів та форм виконавчого провадження саме державним виконавцем, що тягне виключення або мінімізацію випадків порушення законів, прав, свобод та інтересів людини і громадянина; сприяє точному, однозначному та

правильному тлумаченню норм українського законодавства [59]. Існує велика кількість гарантій діяльності виконавців.

Так, в першу чергу окрему увагу варто приділити соціально-правовим гарантіям діяльності державних виконавців, адже від рівня соціально-правової захищеності прямо залежать кадрове забезпечення та престижність такої роботи. Ми навмисно акцентуємо увагу саме на соціально-правовому захисті державних виконавців, адже їх діяльність фінансується за рахунок державних коштів, а тому забезпечення їх добробуту є важливим завданням держави; в той час як приватні виконавці працюють «самі на себе» (за певну винагороду), а тому основне завдання держави — забезпечити для них належне правове поле для здійснення їхньої діяльності. Розглядаючи соціально-правові гарантії діяльності державних та приватних виконавців, в першу чергу слід вказати на статтю 5 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», яка визначає, що державний виконавець, приватний виконавець під час здійснення професійної діяльності є незалежними, керуються принципом верховенства права та діють виключно відповідно до закону. Забороняється втручання державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших осіб у діяльність державного виконавця, приватного виконавця з примусового виконання рішень. Опір державному виконавцю чи приватному виконавцю, заподіяння тілесних ушкоджень, насильство або погроза застосування насильства стосовно них, їхніх близьких родичів, а також умисне знищення чи пошкодження їхнього майна у зв'язку з примусовим виконанням рішень державним виконавцем чи приватним виконавцем тягнуть за собою відповідальність, установлену законом [154].

На жаль, на сьогодні доводиться констатувати, що стан соціально-правової захищеності працівників виконавчої служби в цілому не забезпечує ні залучення на службу гідних громадян, ні прагнення вже працюючих до

розвитку власних службових здібностей. За цих умов працювати до виконавчої служби йдуть особи, які не знаходять себе у цивільних структурах і задовольняються мінімумом стабільності існуючого службового становища, або ті, хто давно зв'язав своє життя зі службою і не ризикує змінювати цю прив'язаність, або ті, хто прагне використовувати службовий стан з корисливою метою. Це є кризовою межею соціально-правового захисту особового складу виконавчої служби [104, с. 130]. Таким чином, вдосконалення соціально-правового забезпечення діяльності, особливо в бік підвищення соціальної захищеності державних та приватних виконавців, є актуальним питанням, яке потребує негайного вирішення. Як приклад, варто відмітити, що Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» передбачає, що державні виконавці, які потребують поліпшення житлових умов, забезпечуються службовим житлом у першочерговому порядку на час виконання повноважень відповідно до законодавства за кошти державного чи відповідного місцевого бюджету, однак, на ділі ця норма фактично не працює. Адже як показує практика, в бюджеті держави чи місцевому бюджеті на вирішення таких проблем постійно немає коштів, а тому питання поліпшення житлових умов державного виконавця відходить на третій план. Зазначене, на нашу думку, також є тим суттєвим фактором, що значно впливає на підвищення корупційних ризиків в діяльності державних виконавців.

Окрему увагу хотілося б звернути на питання фізичної захищеності державних та приватних виконавців під час здійснення ними виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень. Адже зазначене проблемне питання, на нашу думку, законодавець не виправдано залишив поза своєю увагою. Так, існує положення, відповідно до якого заподіяння тілесних ушкоджень, насильство або погроза застосування насильства стосовно них, їхніх близьких родичів тягне за собою відповідальність, однак, на нашу думку, цього недостатньо. Ми переконані, що держава повинна

забезпечувати персональний захист виконавців, а в окремих випадках — і їх сімей, якщо існує загроза їх життю та здоров'ю. Наведемо приклад, так, якщо під час реалізації заходів примусового виконання судових рішень (особливо це стосується випадків стягнення великих грошових сум) державному виконавцю та/або членам його сімей можуть погрожувати. У такому випадку держава не повинна чекати, поки щось станеться, та притягати винних осіб до відповідальності. Вона (держава) має створити всі умови для безпечного здійснення своїх повноважень державним виконавцем.

Наступний елемент адміністративно-правового статусу, якому ми приділимо увагу, — юридична відповідальність. За своєю сутністю юридична відповідальність — це різновид соціальної відповідальності, що являє собою встановлений державою примусовий захід (покарання) за скоєне правопорушення, що застосовується до винної особи державними органами або за їх дорученням громадськими органами, та обов'язок правопорушника перетерпіти відповідні негативні наслідки, що визначені чинним законодавством [100, с. 16]. Основними ознаками юридичної відповідальності є такі: 1) юридична відповідальність є реакцію з боку держави на протиправне діяння; 2) юридична відповідальність реалізується шляхом державного примусу і проявляється в обов'язку особи зазнати певних втрат; 3) юридична відповідальність настає за протиправне діяння (правопорушення); 4) юридична відповідальність встановлюється на підставі нормативно-правових актів із дотриманням певного порядку; 5) юридична відповідальність застосовується уповноваженими на те органами [177, с. 246]. Зазначимо, що і державні, і приватні виконавці можуть бути притягнені до таких видів юридичною відповідальності як дисциплінарна, адміністративна, цивільно-правова та кримінальна.

Юридична відповідальність державного виконавця як складова частина його адміністративно-правового статусу має подвійну природу. З одного боку, вона виступає формою захисту прав, свобод і законних інтересів тих фізичних і юридичних осіб у державі, які можуть постраждати від

неправомірних дій зазначеної категорії державних службовців, оскільки вимоги державного виконавця, які висуваються останнім у процесі примусового виконання рішень, є обов'язковими для усіх органів, організацій, посадових осіб, громадян і юридичних осіб на території України. Невиконання законних вимог державного виконавця тягне за собою адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законодавством [215, с. 589]. З іншого ж боку, юридична відповідальність державного виконавця є засобом впливу на його неправомірну поведінку. І він як спеціальний суб'єкт (посадова особа) юридичної відповідальності наділений такими ознаками: правові норми про відповідальність державних виконавців як посадових осіб за порушення по службі враховують особливості служби як виду трудової діяльності; для них встановлюється підвищена відповідальність, оскільки наслідки правопорушень, пов'язаних з невиконанням службових обов'язків, негативно проявляються за межами посади; існують спеціальні заходи відповідальності за службові правопорушення (пониження в посаді, пониження в спеціальному званні, позбавлення рангу державного службовця); притягнення державного виконавця до відповідальності за правопорушення не виключає того, що ці ж його дії можуть бути кваліфіковані і як інший вид правопорушення (наприклад, адміністративна відповідальність державних виконавців за корупційні дії може наступати після застосування заходів дисциплінарної відповідальності за це правопорушення) [104, с. 130].

Порядок притягнення державного виконавця регулюється спеціальним законодавством, яке визначає загальні засади відповідальності державних службовців в Україні. Варто також відмітити, що законодавець, розробляючи нові Закони України «Про виконавче провадження» та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», майже оминув увагою питання юридичної відповідальності державних виконавців, визначивши, що виконавець несе юридичну відповідальність, визначену нормами чинного законодавства України, при

цьому не уточнюючи, про які конкретно норми йде мова. Поряд із зазначеним, значну частину норм Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» було приділено питанню дисциплінарної відповідальності приватних виконавців.

Аналізуючи норми чинного законодавства України, ми дійшли висновку, що існують наступні проблеми притягнення державних та приватних виконавців та шляхи їх вирішення:

– по-перше, питання дисциплінарної відповідальності державних виконавців є недостатньо врегульованим нормами чинного законодавства. А тому ми пропонуємо створити Дисциплінарний статут державної виконавчої служби, в якому з урахуванням специфіки діяльності державних виконавців необхідно визначити порядок їх притягнення до відповідальності та види дисциплінарного стягнення;

– по-друге, законодавець визначив, що приватний виконавець зобов'язаний до початку здійснення діяльності застрахувати свою цивільно-правову відповідальність перед третіми особами. На нашу думку, такий досвід необхідно застосувати і у практичній діяльності державних виконавців, тільки страховиком у даному випадку повинен виступати не державний виконавець, а держава в особі Державної виконавчої служби. На нашу думку, зазначене дозволить захисти права як самих державних виконавців, так і інших учасників виконавчого провадження.

Розглядаючи питання вдосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, не можна не приділити увагу контролю за діяльністю виконавців, як державних, так і приватних. Основними завданнями здійснення такого контролю є: перевірка організації роботи органів ДВС, приватних виконавців, у тому числі дотримання вимог до офісу приватного виконавця, страхування цивільно-правової відповідальності, наявності осіб, що працюють на умовах правових чи трудових договорів, умов зберігання

архіву, печаток, тощо; перевірка дотримання державними і приватними виконавцями правил ведення діловодства, правильності формування документів; перевірка дотримання державними і приватними виконавцями порядку вчинення виконавчих дій; виявлення порушень законодавства у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб); надання рекомендацій з усунення причин, унаслідок яких допущено порушення; застосування до державних і приватних виконавців заходів реагування, передбачених законодавством, у разі виявлення під час перевірки допущених ними порушень; узагальнення результатів перевірок з метою визначення типових порушень, недоліків, помилок, що допускаються державними і приватними виконавцями [145]. А отже, через здійснення контролю вбачається можливим забезпечити належне виконання виконавцями своїх обов'язків. Крім того, здійснення контролю є важливим превентивним заходом щодо попередження вчинення правопорушень виконавцем.

Незважаючи на те, що 21 жовтня 2016 року наказом Міністерства юстиції України було затверджено Порядок здійснення контролю за діяльністю працівників органів державної виконавчої служби, приватних виконавців, питання здійснення ефективного контролю за діяльністю виконавців залишається відкритим. Ми вважаємо, що необхідно посилювати контроль за діяльністю приватних виконавців, адже це є важливою гарантією захисту прав та інтересів людини, яка звернулася до приватного виконавця, від їх порушень внаслідок незаконних чи недбалих діянь такого виконавця. Зокрема, на нашу думку, варто робити планові перевірки діяльності приватного виконавця частіше, ніж раз на 2 роки, наприклад, кожного року. Крім того, варто дозволити контролюючим органам перевіряти попередні періоди, що раніше перевірялись. Крім того, необхідно розширити перелік підстав для проведення позапланових перевірок діяльності приватних виконавців.

Таким чином, узагальнюючи все вказане у представленому підрозділі дисертаційного дослідження, слід зазначити, що адміністративно-правовий статус характеризує положення державних та приватних виконавців відносно інших учасників виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень. Крім того, вдосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні є можливим лише за умови удосконалення окремих його елементів, які вже були розглянуті нами вище.

3.2 Вдосконалення взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні

Ефективна, своєчасна та якісна реалізація заходів примусового виконання судових рішень є можливою лише за умови налагодження ефективної взаємодії між учасниками виконавчого провадження. Взаємодія — це філософська категорія, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, взаємозв'язки між різними об'єктами, характеристику форм людської діяльності й пізнання, їх взаємну обумовленість, зміну стану, взаємовплив, а також породження одним об'єктом іншого. Так, взаємодія являє собою вид безпосереднього чи опосередкованого, зовнішнього чи внутрішнього зв'язку. Взаємодія — це універсальна форма руху, становлення, розвитку процесу, визначає існування й структурну організацію будь-якої матеріальної системи [23, с. 199; 176, с. 135]. С. Кожушко досить змістовно доводить, що взаємодія — це вихідне, родове поняття, яке охоплює процеси впливу об'єктів (суб'єктів) одне на одного, їхню взаємну обумовленість і взаємозаміну: взаємний зв'язок соціальних явищ як на рівні суспільства у цілому, так і на рівні функціонування його окремих груп, індивідів. Вона охоплює всі види соціальних процесів і людської діяльності, виявляється в організації людьми

спільних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності, досягнення спільної мети. Під час взаємодії відбувається обмін діями, зароджуються спорідненість, координація дій двох суб'єктів, а також стійкість їхніх інтересів, планування спільної діяльності, розподіл функцій, тощо. За допомогою дій відбувається взаємне регулювання, взаємний контроль, взаємовплив, взаємодопомога [80]. Отже, поняття взаємодії є досить багатозначним та різними вченими трактується по-різному.

Так, Л. Г. Шморгун у своєму навчальному посібнику доводить, що взаємодія — це процес безпосереднього чи опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їх взаємні зумовленість і зв'язок. У взаємодії реалізується відношення людини до іншої людини як до суб'єкта, в якого є власний світ. Взаємодія людини з людиною в суспільстві — це також взаємодія їх внутрішніх світів: обмін думками, ідеями, образами, вплив на цілі та потреби, дія на оцінки іншого індивіда, його емоційний стан [221]. Крім того, продовжує науковець, взаємодія є систематичним і постійним учиненням дій, спрямованих на те, щоб викликати відповідну реакцію з боку інших людей. Спільне життя і діяльність людей як у суспільстві, так і в організації, на відміну від індивідуального, має більш жорсткі обмеження будь-яких виявів активності чи пасивності. В процесі реальної взаємодії формуються також адекватні уявлення працівника про себе та інших людей [221].

На переконання Н. І. Кондакова, взаємодія являє собою загальну форму зв'язку предметів, явищ об'єктивної дійсності, а також зв'язку думок, що є відображенням предметів, явищ і їх зв'язків та відносин у свідомості людини. Взаємодія — це не лише зовнішнє зіткнення предметів, а зв'язок внутрішніх моментів, не просто причинний зв'язок, а й трансформація один в одного взаємодіючих предметів [85, с. 74]. На думку Є. Ю. Бараша, взаємодія — це такий стан взаємозв'язків між суб'єктами спільної діяльності, при якому вони справляють взаємний вплив один на одного та на відповідну сферу правовідносин з метою ефективного виконання як загальних, так і

спеціальних завдань у певній сфері суспільних відносин [15, с. 132]. М. Каган вважає, що взаємодія — це процес безпосереднього чи опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, який породжує їх зумовленість і зв'язок. Саме причинна зумовленість є головною особливістю взаємодії, коли кожна зі сторін стає причиною іншої і, як наслідок, одночасного зворотного впливу протилежної сторони, що й зумовлює розвиток об'єктів та їх структур [70].

Заслуговує на увагу точка зору А. А. Штанька, який, проаналізувавши визначення поняття взаємодії, виділяє наступні ознаки цього терміну: 1) взаємодія — це діяльність; 2) наявність суб'єктів взаємодії; 3) правовий статус взаємодіючих суб'єктів та нормативна база їх взаємодії; 4) узгодженість заходів щодо мети, місця, часу, методів; 5) становище суб'єктів взаємодії в ієрархії системи; 5) зміст функцій та завдань, вирішуваних суб'єктами взаємодії [222, с. 192]. На нашу думку, слід погодитись із думкою В. М. Плішкіна, який виділяє більш широке коло ознаки взаємодії, що використовується в теорії та практиці управління: 1) взаємодія — це діяльність; 2) наявність декількох (не менше двох) суб'єктів взаємодії; 3) погодженість заходів за метою, місцем, часом, методами; 4) спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів; 5) наявність нормативної (правової) бази взаємодії; 6) становище, яке обіймають суб'єкти взаємодії в ієрархії системи; 7) зміст завдань, які виконуються суб'єктами взаємодії; 8) спільна діяльність [143, с. 500].

Таким чином, під взаємодією між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні слід розуміти узгоджену, спільну діяльність суб'єктів, що беруть участь у конкретному виконавчому провадженні щодо примусового виконання судового рішення. Взаємодія передбачає можливість впливу одного учасника виконавчого провадження на іншого, але у певних межах, які встановлені нормами чинного законодавства України [161].

Для того, щоб більш змістовно розкрити сутність взаємодії, необхідно визначити її мету, завдання та функції. Так, Л. Ф. Ільчев та інші автори філософської енциклопедії, аналізуючи поняття «мета», виходять із того, що дана категорія є елементом поведінки і свідомої діяльності людини, що характеризує передбачення в мисленні результату діяльності та шляхів його реалізації за допомогою певних засобів. Автори підкреслюють, що мета виступає як спосіб інтеграції різних дій людини в певну послідовність або систему. Аналіз діяльності як цілеспрямованої передбачає виявлення невідповідності між наявною життєвою ситуацією і метою; здійснення мети є процесом подолання цієї невідповідності [199, с. 762]. У наукових працях, присвячених питанням теорії управління, під метою найчастіше мають на увазі ідеальний образ (логічну модель) бажаного стану суб'єкта чи об'єкта управління, сформульованого на основі пізнання та врахування їх об'єктивних і організаційних форм, потреб та інтересів [10, с. 164; 107].

Таким чином, мета — це той бажаний результат, якого хочуть досягти виконавці, реалізуючи заходи примусового виконання судових рішень. А відтак, проаналізувавши положення чинного законодавства України, нами було визначено, що головною метою реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні є забезпечення ефективного та своєчасного виконання судового рішення у примусовому порядку. Досягненню мети має передувати виконання конкретних завдань.

Так, відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови, завдання — це наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи [33, с. 248]. У своєму дисертаційному дослідженні В. О. Климков дійшов висновку, що завдання — це мета, досягнення якої є бажаним до відповідного моменту в межах періоду, на який розраховано управлінське рішення. Завдання вказує на безпосередню мету організації, що піддається кількісній характеристиці. Більш того, зауважує вчений, завдання являють собою сукупність вимог для прийняття рішень у конкретній ситуації [76, с. 99]. Отже, завдання — це своєрідні мікроцілі, перелік того, що

має бути зроблено до досягнення кінцевої мети. На нашу думку, основними завданнями взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні є:

- забезпечення зв'язку між учасниками виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень;
- забезпечення обміну всією необхідною інформацією між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень;
- створення всіх необхідних умов для реалізації учасниками своїх прав та обов'язків;
- забезпечення здійснення взаємного контролю між учасниками конкретного виконавчого провадження.

Варто зазначити, що завдання тісно пов'язані із функціями. У Тлумачному словнику української мови А. О. Івченка зазначено, що «функція» — це: 1. Явище, яке залежить від іншого, основного явища і є формою його вияву, здійснення. 2. Завдання, обов'язки, зв'язані з діяльністю, посадою людини. Крім того, автор словника зазначає латинське (від «functio») походження цього слова, що, на його думку, означає «виконання» [66, с. 505; 224]. Заслуговує на увагу точка зору М. М. Касьяненка, М. В. Гринюка та П. В. Цимбал, які доводять, що функція — це науково обґрунтований та логічно завершений набір процедур, видів діяльності, спрямований на досягнення мети, виконання завдання та отримання чітко визначеного кінцевого результату [72, с. 59]. Отже, функції по своїй суті є тим видом діяльності, який спрямовується на вирішення конкретних завдань. На нашу думку, основними функціями взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні є:

- інформаційна, адже саме через взаємодію учасники виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення можуть обмінюватись всією необхідною інформацією;

– функція контролю. Зміст цієї функції, на нашу думку, полягає у тому, що учасники реалізації заходів примусового виконання судових рішень наділені такою сукупністю прав, яка дозволяє проконтролювати діяльність один одного. Так, кожен учасник має право ознайомлюватися з матеріалами виконавчого провадження, робити з них виписки, знімати копії, заявляти відводи у випадках, передбачених законом, мають право доступу до автоматизованої системи виконавчого провадження, тощо;

– стимулююча. Адже лише через взаємодію учасники мають можливість стимулювати одне одного до належного виконання своїх обов'язків;

– організаційна функція сприяє належній організації діяльності суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень.

Переходячи безпосередньо до розгляду того, як відбувається взаємодія між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень, варто зазначити, що учасниками виконавчого провадження є виконавець, сторони, представники сторін, прокурор, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності — суб'єкт господарювання. Крім того, для проведення виконавчих дій виконавець за потреби залучає понятих, працівників поліції, представників органів опіки і піклування, інших органів та установ у порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження» [150]. Однак, в рамках нашого дослідження ми приділимо увагу лише основним учасникам реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, адже саме від їх дій прямо залежать якість та ефективність здійснення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення.

Одним із ключових учасників реалізації заходів примусового виконання судових рішень є стягувач. Саме він наділений таким адміністративно-правовим статусом, який дозволяє йому взаємодіяти з іншими учасниками виконавчого провадження. Однак, ми не будемо розглядати, яким чином виконавець взаємодіє з іншими учасниками

виконавчого провадження, адже більшість аспектів такої взаємодії розглядалися нами у попередньому розділі дисертаційного дослідження. А відтак, розглянемо далі роль інших учасників реалізації заходів примусового виконання судових рішень.

Зрозуміло, що важливу роль у виконавчому провадженні виконують сторони, щодо яких здійснюється виконавче провадження, зокрема, це стягувач і боржник. Стягувачем є фізична або юридична особа чи держава, на користь чи в інтересах яких видано виконавчий документ. В свою чергу, боржником є визначена виконавчим документом фізична або юридична особа, держава, на яких покладається обов'язок щодо виконання рішення. За рішеннями про стягнення в дохід держави коштів або вчинення інших дій на користь чи в інтересах держави, що приймаються судами у справах, які розглядаються в порядку цивільного, адміністративного та господарського судочинства, стягувачем виступає державний орган, за позовом якого судом прийнято відповідне рішення [150]. Варто зазначити, що відповідно до статті 15 Закону України «Про виконавче провадження» сторони виконавчого провадження та прокурор як учасник виконавчого провадження мають право ознайомлюватися з матеріалами виконавчого провадження, робити з них виписки, знімати копії, заявляти відводи у випадках, передбачених цим законом, мають право доступу до автоматизованої системи виконавчого провадження, право оскаржувати рішення, дії або бездіяльність виконавця у порядку, встановленому цим законом, надавати додаткові матеріали, заявляти клопотання, брати участь у вчиненні виконавчих дій, надавати усні та письмові пояснення, заперечувати проти клопотань інших учасників виконавчого провадження та користуватися іншими правами, наданими законом [150]. Із зазначеного вище слідує, що сторони виконавчого провадження наділені рівними права, однак, цього не можна сказати і про їх обов'язки. Так, визначаючи взаємні обов'язки сторін, законодавець додатково уточнює, що боржник зобов'язаний: 1) утримуватися від вчинення дій, що унеможливають чи ускладнюють виконання рішення; 2) допускати

в установленому законом порядку виконавця до житла та іншого володіння, приміщень і сховищ, що належать йому або якими він користується, для проведення виконавчих дій; 3) за рішеннями майнового характеру подати виконавцю протягом п'яти робочих днів з дня відкриття виконавчого провадження декларацію про доходи та майно боржника, зокрема, про майно, яким він володіє спільно з іншими особами, про рахунки у банках чи інших фінансових установах, про майно, що перебуває в заставі (іпотечі) або в інших осіб, чи про кошти та майно, належні йому від інших осіб, за формою, встановленою Міністерством юстиції України; 4) повідомити виконавцю про зміну відомостей, зазначених у декларації про доходи та майно боржника, не пізніше наступного робочого дня з дня виникнення відповідної обставини; 5) своєчасно з'являтися на вимогу виконавця; 6) надавати пояснення за фактами невиконання рішень або законних вимог виконавця чи іншого порушення вимог законодавства про виконавче провадження [150]. Таким чином, вказане вище дає змогу стверджувати, що боржник є найслабшою стороною виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення.

В контексті нашого дослідження варто зазначити, що найбільше стягувач і боржник як учасники реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні взаємодіють із державними виконавцями, а у разі особливої необхідності — з іншими учасниками відповідного провадження. Аналіз норм чинного законодавства України дав нам змогу дійти висновку, що покращення взаємодії між сторонами та іншими учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень, на нашу думку, є можливим, по-перше, через удосконалення їх прав та обов'язків, а по-друге, через розробку механізму такої взаємодії.

Ще одним важливим учасником реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні є прокурор. Законодавцем цілком змістовно обґрунтовано, що на органи прокуратури покладено виконання функції представництва інтересів громадянина або держави в суді у

випадках, визначених законом. З огляду на положення Закону України «Про прокуратуру», таке представництво полягає у вчиненні від імені держави процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави у випадках та порядку, встановлених законом. І від того, наскільки правильно й ефективно прокурори організують діяльність із захисту інтересів держави при виконанні судових рішень, залежить і результативність їх роботи [18, с. 38]. Закон України «Про виконавче провадження» передбачає, що прокурор бере участь у виконавчому провадженні (у тому числі вступає у виконавчий процес на будь-якій його стадії) лише за умови здійснення представництва інтересів громадянина або держави в суді та відкриття виконавчого провадження на підставі виконавчого документа за своєю заявою [18, с. 38–39]. Отже, під час реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні прокурор у переважній більшості виконує саме представницьку функцію у випадках, коли є потреба у захисті прав та інтересів осіб, але вже в межах виконавчого провадження. Особливість взаємодії прокурора з іншими учасниками виконавчого провадження полягає у тому, що вона (взаємодія) виникає лише у випадку необхідності представництва інтересів громадян або держави.

Наступний учасник виконавчого провадження, якому ми приділимо увагу, — перекладач. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», під час виконавчого провадження виконавець або сторони у разі потреби можуть запросити перекладача, тобто людину, яка має високий рівень спеціальних знань з іноземної мови та може налагодити комунікацію між особами, які беруть участь у примусовому виконання судового рішення та не володіють мовою кримінального судочинства. Вищевказаний закон передбачає, що перекладачем може бути будь-яка дієздатна особа, яка володіє мовами, знання яких є необхідним для перекладу. Особі, яка потребує послуг перекладача, виконавець надає строк для його запрошення, але не більше 10 робочих днів. У разі, якщо зазначена особа не забезпечить участі перекладача у визначений строк, його може призначити постановою

виконавець [150]. Перекладач несе кримінальну відповідальність за здійснення завідомо неправильного перекладу під час виконавчого провадження, а також за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків під час виконавчого провадження, про що він має бути попереджений виконавцем. Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за завідомо неправдивий переклад, тобто перекладач повинен усвідомлювати, що робить неправдивий переклад. У зв'язку з помилковим сприйняттям подій, фактів або помилок у перекладі (в разі підтвердження таких фактів) кримінальна відповідальність не настає [90].

Отже, як учасник реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, перекладач активно взаємодіє, по-перше, з виконавцем, адже саме через перекладача виконавці можуть донести всю необхідну інформацію до інших учасників провадження, які не розуміють мову, що, в свою чергу, сприяє реалізації обов'язку виконавця щодо роз'яснення сторонам та іншим учасникам виконавчого провадження їхніх прав та обов'язків; по-друге, із сторонами виконавчого провадження, що сприяє налагодженню зворотного зв'язку між ними та виконавцем. Проаналізувавши норми чинного законодавства України, ми можемо виділити наступні проблемні питання у взаємодії перекладача з іншими учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні:

– по-перше, чинним законодавством про виконавче провадження не визначено жодних вимог до перекладача, окрім того, що ним може бути будь-яка дієздатна особа, яка володіє мовами, знання яких є необхідним для перекладу. Однак, ми вважаємо, що такі критерії мають бути більш детальними. А відтак, пропонуємо визначити наступні вимоги до перекладача: 1) він не повинен бути родичем чи близьким другом (знайомим) будь-якої сторони виконавчого провадження. Якщо ж такі обставини виявляються у ході виконавчого провадження, то перекладач має оголосити самовідвід; 2) перекладач має не лише знати необхідну мову, він повинен

володіти знанням спеціальної термінології, що, звісно, спростить його взаємодію із виконавцем; 3) законодавчо визначити права та обов'язки перекладача як учасника виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень;

– по-друге, недосконалою є процедура притягнення перекладача до кримінальної відповідальності за здійснення завідомо неправильного перекладу. Зазначене пояснюється тим, що якщо перекладач здійснював переклад усно, то потім досить складно довести його умисел. Крім того, складно довести те, що перекладач саме навмисно зробив свою роботу невірно;

– по-третє, для налагодження взаємодії між перекладачем та іншими учасниками виконавчого провадження додатково необхідно уточнити підстави, на яких здійснює свою діяльність перекладач;

– по-четверте, варто зазначити, що стаття 21 Закону України «Про виконавче провадження» закріпила, що перекладач має право на винагороду за виконану роботу, що належить до витрат виконавчого провадження. Ми переконані, що таке положення є невірним, а винагороду повинна сплачувати та сторона, яка потребує участі перекладача у виконавчому процесі.

Для з'ясування та роз'яснення питань, що виникають під час здійснення виконавчого провадження і потребують спеціальних знань, виконавець виносить постанову про залучення експерта або спеціаліста (кількох експертів або спеціалістів) [150]. Залучення спеціалістів на сьогодні провадиться найчастіше за все для визначення задіяності чи незадіяності майна державного підприємства у виробничому процесі або для здійснення спеціалістом–аудитором виявлення дебіторської заборгованості перед боржником та іншого майна, що перебуває чи належить боржникові від третіх осіб. Крім того, доцільно залучати спеціалістів для вирішення окремих питань послідовності звернення стягнення на майно боржника (наприклад, є описані верстати чи техніка виробленою продукцією чи засобом виробництва підприємства та ін.). Як експерт або спеціаліст може бути запрошена будь-

яка дієздатна особа, яка має необхідні знання, достатню кваліфікацію та досвід роботи у відповідній галузі. Необхідні досвід, знання та кваліфікація підтверджуються, як правило, письмовими документами — сертифікатами, ліцензіями, дипломами, тощо [68].

Варто зазначити, що у виконавчому провадженні експерт та спеціаліст наділені досить широким колом прав нарівні зі сторонами та іншими учасниками процесу. Однак, ми поділяємо точку зору Д. Г. Глушкової, яка відмічає, що наділяти особу, котра не має юридичної зацікавленості у результаті виконання рішення, таким широким колом прав є недоцільним. Для досягнення мети виконавчого провадження — своєчасного і повного виконання рішення — достатньо наділити їх правом знайомитися з матеріалами виконавчого провадження, що стосуються їхньої діяльності, і оскаржувати дії (бездіяльність) державного виконавця з питань, що стосуються оплати послуг спеціаліста [41, с. 105]. Беззаперечно, вказана думка є вірною, адже широке коло повноважень спеціаліста може ускладнити хід виконання, затягувати його строки, якщо спеціаліст вважатиме за потрібне реалізувати надані йому права заперечувати проти клопотань, доводів та міркувань інших учасників виконавчого провадження, рівно як заявляти відвід державному виконавцю [41, с. 105]. А відтак, з метою вдосконалення взаємодії експерта та спеціаліста з іншими учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні необхідно, по-перше, звузити коло їх прав, по-друге, звузити коло суб'єктів — учасників виконавчого провадження, з якими експерти та спеціалісти можуть взаємодіяти. Зазначене дозволить прискорити їх роботу, а також зменшить їх вплив на результати виконавчого провадження.

І останнім учасником реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, якому ми приділимо увагу, є суб'єкт оціночної діяльності — суб'єкт господарювання, який залучається до виконавчого провадження для проведення оцінки за регульованими цінами, оцінки нерухомого майна, транспортних засобів, повітряних, морських та річкових

суден. Крім того, суб'єкт оціночної діяльності може залучатись, якщо складно визначити вартість майна (окремих предметів). За недостовірну чи необ'єктивну оцінку майна суб'єкт оціночної діяльності — суб'єкт господарювання несе відповідальність у порядку, встановленому законом, а оцінювач — кримінальну відповідальність, про що він має бути попереджений виконавцем [150]. Отже, суб'єкт оціночної діяльності — суб'єкт господарювання як учасник виконавчого провадження взаємодіє з виконавцем та боржником (під час оцінки його майна). Слід також відзначити, що нормами чинного законодавства не визначено порядок взаємодії суб'єкта оціночної діяльності із сторонами виконавчого провадження, зокрема, мова йде про боржника. А тому ми пропонуємо на законодавчому рівні визначити порядок такої взаємодії, зокрема, взаємні права та обов'язки суб'єкта оціночної діяльності та боржника. Зазначене, на нашу думку, сприятиме більш оперативній та об'єктивній оцінці майна.

Таким чином, забезпечення ефективної взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень є одним із пріоритетних напрямків діяльності законодавця у зазначеній сфері. Варто зазначити, що вдосконалення взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень можливе не лише через перегляд їх прав та взаємних обов'язків, законодавцю необхідно розробити ефективний механізм такої взаємодії.

3.3 Розвиток адміністративно-правових форм та методів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні

Всебічне та повне дослідження адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні потребує з'ясування форм та методів, адже саме в них знаходить своє об'єктивне відображення зміст такої діяльності. Варто також зазначити, що

розвиток адміністративно-правових форм та методів реалізації заходів примусового виконання судових рішень є неможливим без проведення ґрунтовних теоретичних досліджень, адже на законодавчому рівні не дістало свого закріплення визначення поняття ані адміністративно-правових форм та методів, ані конкретних форм та методів такої діяльності. А відтак, такі дослідження, на нашу думку, матимуть важливе як теоретичне, так і практичне значення для діяльності суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень.

В першу чергу необхідно зазначити, що така важлива правова категорія як «форма» не отримала свого однозначного сприйняття як у науково-правових колах, так і в положеннях чинного національного законодавства України, де вона хоч і часто використовується, але не отримала свого офіційного визначення. У спеціалізованій юридичній літературі відмічається той факт, що хоча поняття «форма» й дуже часто використовується як у положеннях чинного національного законодавства, так і в працях учених–правознавців, існує чимало точок зору щодо його сприйняття, ототожнення в більшій мірі з методами, напрямками, засобами, заходами діяльності уповноважених суб'єктів [114, с. 388–389; 77]. Аристотель у своїх ученнях вказував, що «форма» є активним субстанціальним началом, яке, сполучаючись з матерією, утворює речі. Він повчав, що будь-яка конкретна річ складається із матерії та форми, причому форма є як активним фактором, завдяки якому річ стає дійсною, так і ціллю процесу становлення [140, с. 231]. У великому тлумачному словнику сучасної української мови «форма» визначається як тип, будова, спосіб організації чого-небудь, «видимість, зовнішній бік чого-небудь, що не відображає суті справи, спосіб здійснення, виявлення будь-якої дії, суворо встановлений порядок у будь-якій справі та ін. [33, с. 1543–1544]. Отже, поняття «форма» у загальному розумінні означає вид, тобто будь-який зовнішній прояв певного змісту. Це шлях здійснення цілеспрямованого впливу, що вказує, як практично здійснюється будь-яка діяльність [123].

З точки зору права, на переконання С. М. Олейникова, правову форму слід розуміти як специфічну організаційну форму діяльності органів держави та посадових осіб, яка, з одного боку, здійснюється на засаді суворого дотримання вимог законів та інших нормативно-правових актів, а з іншого — її результати завжди пов'язані з появою певних юридичних наслідків [83, с. 12]. В свою чергу, В. М. Горшенєв та І. Б. Шахов переконливо доводять, що правова форма — це специфічна організаційна форма діяльності органів держави, посадових осіб та інших уповноважених суб'єктів, що, по-перше, здійснюється на основі найсуворішого дотримання вимог закону та інших нормативних актів, по-друге, її результати завжди тягнуть визначені наслідки, що мають юридичне значення або пов'язані з їх настанням. Зазначені два моменти виступають в органічній єдності і є головними визначальними властивостями, а у своїй сукупності кваліфікують кожную організаційну форму діяльності як правову [44].

Що ж стосується визначення поняття адміністративно-правової форми, то заслуговує на увагу точка зору О. М. Бандурки, який під вказаним терміном розуміє зовнішній прояв управлінської діяльності, спосіб вираження її змісту в конкретних умовах, тобто ту чи іншу управлінську дію, що має зовнішній прояв. Вчений наповнює її такими елементами: видання актів державного управління (нормативних і індивідуальних); організаційні дії; здійснення матеріально-технічних операцій; здійснення юридично значимих дій; укладення адміністративно-правових договорів [14, с. 185–186; 39]. Отже, під адміністративно-правовими формами реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні слід розуміти зовнішній прояв діяльності державних та приватних виконавців, що виражається у конкретних діях, які вони виконують з метою реалізації заходів примусового виконання судових рішень. Аналіз норм чинного законодавства України та наукових поглядів вчених дав нам змогу виділити наступні адміністративно-правові форми реалізації заходів примусового виконання судових рішень:

– арешт майна (коштів) боржника. Майно боржника — це кошти боржника в гривнях, у іноземній валюті, у цінних паперах, інші цінності (ювелірні й побутові вироби із золота, срібла, платини і металів платинової групи, дорогоцінних каменів і перлів, а також лом і окремі частини таких виробів, тощо), інші матеріальні предмети та майнові права. Стягненню підлягає особисте майно боржника, яке належить йому на праві приватної власності, його частка в спільній власності подружжя, в майні колективного підприємства, селянського, фермерського господарства, тощо. Частка боржника у спільній власності при недостатності майна боржника для покриття боргу визначається судом у порядку цивільного судочинства за поданням судового виконавця, яке розглядається в судовому засіданні з викликом боржника та інших суб'єктів спільної власності [223, с. 91]. Арешт як форма реалізації заходів примусового виконання судових рішень застосовується з метою: 1) забезпечення збереження майна боржника, що підлягає наступній передачі стягувачеві або реалізації; 2) для виконання рішення про конфіскацію майна боржника; 3) при виконанні ухвали суду про накладення арешту на майно, що належить відповідачу і знаходиться у нього чи в інших осіб [99]. Таким чином, арешт майна є важливою формою реалізації заходів примусового виконання судових рішень, адже саме за його допомогою вбачається можливим досягнення кінцевої мети відповідного виконавчого провадження. Крім того, арешт майна є своєрідною гарантією виконання зобов'язань боржника перед стягувачем;

– оцінка майна. Під оцінкою майна розуміється процес визначення його вартості на дату оцінки за процедурою, встановленою нормативно-правовими актами з оцінки майна, та є результатом практичної діяльності суб'єкта оціночної діяльності. Оцінка майна проводиться у випадках, встановлених законодавством України, міжнародними угодами, на підставі договору, а також на вимогу однієї з сторін угоди та за згодою сторін [207]. Отже, тільки у разі об'єктивної, адекватної та неупередженої оцінки майна боржника у учасників виконавчого провадження не буде підстав для

оскарження проведеної оцінки, що, в свою чергу, не дозволить затягувати виконавче провадження. Крім того, проведення швидкої та якісної оцінки дозволить не порушити права власника майна, що оцінюється, та задовольнити у повному об'ємі вимоги стягувача;

– розшук боржника. Підставою для розшуку боржника є відсутність відомостей про місце перебування та проживання боржника — фізичної особи. Виконавцем здійснюється перевірка місця проживання боржника, місця реєстрації, якщо вони відрізняються. Про встановлення факту відсутності боржника за місцем реєстрації (проживання) складається акт. Додатково здійснюється перевірка майнового стану, надсилаються запити про встановлення факту працевлаштування та отримання доходів [147]. Розшук фізичної особи боржника здійснюється відповідно до «Порядку розшуку боржника — фізичної особи», затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України 27 серпня 2008 року;

– важливою формою реалізації заходів примусового виконання судових рішень є запит. Запит виконавцем направляється в той чи інший орган для отримання необхідної інформації, у тому числі й отримання копій документації, витягів, тощо. Запит виконавця є письмовим документом, який є обов'язковим для виконання органами, установами, організаціями, посадовими особами і фізичними особами щодо надання виконавцю інформації, документів або їх копій, необхідних для здійснення його повноважень. Отримана інформація використовується органами державної виконавчої служби (приватним виконавцем) виключно із службовою метою [50]. Варто зазначити, що вказана форма реалізації примусового виконання судових рішень має декілька аспектів: позитивний та негативний. З позитивного боку варто відмітити те, що запит дає можливість виконавцю отримати більше інформації про боржника, а відтак, його виконавчі дії будуть більш ефективними. Якщо поглянути на запит із негативного боку, то суттєвим недоліком є те, що іноді проходять місяці, доки виконавець отримає необхідну інформацію (якщо взагалі отримає). Численні запити

направляються повторно, а то й втретє, вчетверте, тощо. У такому випадку втрачається час, що, в свою чергу, впливає на ефективність виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення. Варто відзначити, що чинним законодавством не передбачено відповідальності за ненадання відповіді на запит. Однак, існують норми, які передбачають відповідальність за надання недостовірних даних, але державні виконавці цим не переймаються. Саме тому з метою удосконалення зазначеної форми є необхідною розробка процедури притягнення винних осіб за ненадання інформації на запит виконавчого провадження, мотивуючи це тим, що ці особи навмисно перешкоджають примусовому виконанню судового рішення.

На наступному етапі аналізу питання, що представлено у даному підрозділі дисертаційного дослідження, розглянемо адміністративно-правові методи реалізації заходів примусового виконання судових рішень. Метод (грец. «methodos» — шлях до чого-небудь, прослідкування, дослідження) — спосіб досягнення цілі, сукупність прийомів та операцій теоретичного або практичного освоєння дійсності [24, с. 499; 48]. У Радянському енциклопедичному словнику зазначається, що «метод — це спосіб досягнення певної мети, вирішення конкретного завдання, сукупність прийомів чи операцій практичного чи теоретичного освоєння дійсності» [22]. С. В. Ківалов відмічає, що методом є способи, прийоми безпосереднього і цілеспрямованого впливу органів державного управління (посадових осіб) на підпорядковані їм об'єкти управління [74, с. 188]. Отже, метод у загальному розумінні слід тлумачити як спосіб досягнення конкретної мети. Поняття «метод» активно використовується у багатьох сферах суспільного знання, в тому числі і в праві.

Так, якщо з точки зору загальної теорії права правовий метод — це сукупність юридичних засобів, прийомів впливу, які застосовує держава при правовому регулюванні суспільних відносин, то завданням вчених у сфері галузевих наук є виявлення специфіки зазначених засобів [11, с. 38]. В. Д. Сорокін під правовим методом розумів сукупність юридичних

прийомів, засобів, способів впливу соціальних керуючих систем, що входять до державного апарату, на соціально-правове середовище в цілому і на складові її елементи. Автор виділяв декілька характерних рис методу правового регулювання, з-поміж яких виокремлював наявність своєрідної, із загальносоціальної точки зору, матеріально-юридичної основи методу правового регулювання у вигляді заздалегідь встановлених або санкціонованих державою загальних правил поведінки людей — норм, що складають цілісну систему, яка безпосередньо охоплює всю сферу соціально-правового середовища [179, с. 85, 97]. Отже, під правовими методами слід розуміти законодавчо визначену сукупність методів та прийомів, за допомогою яких вбачається можливим врегулювати певні суспільні відносини. Одним із видів правових методів є адміністративно-правові.

Так, на думку В. К. Колпакова, адміністративно-правовий метод — це сукупність прийомів впливу, що містяться в адміністративно-правових нормах, за допомогою яких встановлюється юридичне владне і юридичне підвладне становище сторін у правовідносинах [81, с. 37]. С. М. Алфьоров зазначає, що адміністративний або адміністративно-правовий метод являє собою сукупність методів права, які відображають владну природу державного управління, а врегульовані цим методом відносини визначаються як відносини влади та підпорядкованості [9]. В іншій науковій праці С. М. Алфьоров відзначає, що адміністративно-правовий метод — це сукупність правових засобів і способів (прийомів), які застосовують органи управління для забезпечення регулюючого впливу норм адміністративного права на суспільні відносини [9, с. 9]. А. Вітченко дотримувався позиції, відповідно до якої адміністративно-правовий метод (метод правового регулювання) — це інструмент у руках держави, де вона організує і забезпечує позитивну діяльність суб'єктів відповідно до приписів правових норм, встановлює зв'язок між правами й обов'язками, надає суспільним відносинам певний порядок [37].

Адміністративно-правові методи — це способи реалізації завдань і функцій виконавчої влади, засоби безпосереднього впливу органів виконавчої влади на керовані об'єкти (галузі, сфери, органи управління різних організацій, колективи працівників, громадян). Ці методи показують, як, яким чином держава вирішує завдання в області управління. Для методів управління характерним є те, що вони використовуються органами виконавчої влади для вирішення поставлених перед ними конкретних завдань, застосовуються повсякденно і вибірково, виявляються у взаємодії суб'єкта і об'єкта управління, висловлюють компетенцію органів виконавчої влади щодо прийняття правових актів, а також здійснення інших державно-владних повноважень. Звідси випливає важливий висновок про те, що методи управління похідні від політичного режиму держави [125]. Слід також вказати на точку зору Н. Саніахметової, яка серед найпоширеніших адміністративно-правових методів виокремлює наступні: обов'язкових приписів; дозвільний; заборони певних дій; призупинення певних дій; обмеження певних дій підприємців; реєстрації певних об'єктів та дій; повідомлення про здійснення певних дій; дозволу; контролю та нагляду; управління об'єктами державної власності; примусового поділу господарюючих суб'єктів; примусового припинення діяльності суб'єктів підприємництва [168].

Таким чином, під адміністративно-правовими методами реалізації заходів примусового виконання судових рішень слід розуміти закріплені в нормах адміністративного права способи та прийоми, які використовують виконавці для досягнення кінцевої мети виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень. Проаналізувавши положення чинного законодавства України, ми дійшли висновку, що під час реалізації заходів примусового виконання судових рішень в основному використовуються загальноправові методи. Такими методами, на нашу думку, є:

– метод примусу. Цілком логічно, що вказаний метод ми вказали першим, адже примусове виконання судового рішення апріорі передбачає застосування вказаного методу. Примус — це метод психічного чи фізичного впливу державних органів (посадових осіб) на свідомість і поведінку певних осіб з метою спонукати, примусити їх виконувати правові норми [4, с. 151]. Заслуговує на увагу точка зору Р. С. Мельник, який зазначає, що примус — це застосування до правозобов'язаних суб'єктів передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу морального, особистісного, майнового, організаційного чи іншого характеру з метою попередження чи припинення протиправних дій, подолання їх шкідливих наслідків, покарання за вчинення правопорушення, а також забезпечення громадського порядку і громадської безпеки [108, с. 5]. Примус, зазначають О. Н. Ярмиш та В. О. Серьогін, безумовно є авторитарним явищем, але в теперішній час і в близькому майбутньому залишиться необхідним методом для охорони правопорядку, власності, прав та інтересів громадян та організацій, створення нормальних умов для діяльності апарату публічної влади [229, с. 70]. Вчені відзначають, що для юридичного примусу характерним є те, що він здійснюється: виключно в порядку юридичної процедури; виключно тими органами публічної влади та їх посадовими особами, які наділені спеціальними повноваженнями; як реакція на протиправну поведінку підвладного суб'єкта; може застосовуватись як до фізичних осіб, так і до організацій; полягає в застосуванні до підвладних суб'єктів юридичних заходів впливу (особистого, організаційного, матеріального чи психологічного характеру), вичерпно перелічених у законодавстві [229, с. 70–71]. Таким чином, адміністративний примус як метод реалізації заходів виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень передбачає можливість впливу виконавця (в межах, встановлених законодавством) на інших учасників виконавчого провадження з метою належного виконання судового рішення. Однак, варто відмітити, що незважаючи на те, що метод примусу активно

використовується державними та приватними виконавцями, законодавець достатньо розміто визначив межі такого впливу, зокрема, мова йде про психологічний вплив;

– метод переконання. Це такий спосіб цілеспрямованого впливу на свідомість і поведінку учасників правовідносин, який проявляється в комплексі роз'яснювальних, рекомендаційних, виховних та заохочувальних заходів, що застосовуються з метою забезпечення правомірності їхньої поведінки, підвищення їхньої правосвідомості та законослухняності, зміцнення дисципліни, соціальної організованості, а також із метою профілактики правопорушень [43, с. 82]. Отже, переконання є важливим методом в арсеналі виконавців при реалізації ними заходів примусового виконання судових рішень, адже його застосування сприяє формуванню у учасників виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень розуміння виконання того чи іншого заходу;

– метод заохочення. Зазначений метод представляє собою сукупність способів, прийомів та засобів цілеспрямованого організуючого впливу органів місцевого самоврядування на посадову особу, службовця місцевого самоврядування чи інших осіб з метою стимулювання їх правильної, корисної, належної поведінки. Тобто цей метод містить в собі стимулюючий потенціал, який сприяє забезпеченню законності та дисципліни [61]. Метод заохочення активно застосовується щодо деяких учасників виконавчого провадження, наприклад, до експертів, спеціалістів, перекладачів та суб'єктів оціночної діяльності. Отже, застосування методу заохочення дозволяє належним чином організувати здійснення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення кожним його учасником;

– встановлення заборон. Встановлення заборон полягає у покладенні на суб'єкта правових відносин прямих обов'язків утримуватись від вчинення в умовах, передбачених нормою, тих чи інших дій або утримуватись від них на свій розсуд [5, с. 212]. Встановлення заборон дозволяє захистити права

учасників виконавчого провадження від неправомірних дій не лише боржника і стягувача, а й самих державних та приватних виконавців. Як приклад, слід вказати, що законодавець визначає перелік коштів, на які не може бути звернено стягнення. Крім того, законодавством визначається перелік дій, від яких мають утримуватись інші учасники виконавчого провадження [126].

Таким чином, узагальнююче все представлене у даному підрозділі дисертаційного дослідження, варто зазначити, що вказаний нами перелік адміністративно-правових форм та методів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні не претендує на вичерпність. Втім, на нашу думку, саме вони найбільш повно відображають діяльність державних та приватних виконавців. Варто зазначити, що розвиток форм та методів нерозривно пов'язаний із науковими дослідженнями у зазначеній сфері. Крім того, на нашу думку, визначення форм та методів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні потребує законодавчого закріплення.

3.4 Зарубіжний досвід правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень та можливості його використання в Україні

Проведення реформ у сфері примусового виконання судових рішень потребує глибинного дослідження зарубіжного досвіду правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень та можливості його використання в Україні. Адже саме з'ясування позитивного досвіду інших країн дасть можливість, по-перше, виявити слабкі місця в українському законодавстві, що визначає правові засади реалізації заходів примусового виконання судових рішень, по-друге, визначити шляхи усунення цих недоліків. Варто відмітити, що особливо питання дослідження

зарубіжного досвіду актуалізується у зв'язку із запровадженням інституту приватних виконавців, які вже протягом багатьох років здійснюють свою діяльність в інших державах.

Так, в першу чергу варто приділити увагу досвіду Франції, адже протягом багатьох століть ця держава є орієнтиром для переважної більшості країн світу у зазначеній сфері. Це пояснюється тим, що у Франції найдавніша і, мабуть, найрозвиненіша система і професійна організація приватного виконання, тому французьку систему часто беруть за взірець. Ще з часів французьких королів виконавці були приватними. Зараз у Франції існують цілі покоління, династії судових виконавців. Судові виконавці (французькою — «huissier») — самозайняті професіонали, які є державними та міністерськими службовцями та спеціалістами з правових питань одночасно. Вони призначаються Міністерством юстиції та керують власним бізнесом так само, як директор керує компанією, беручи на роботу кваліфікованих працівників. У Франції є цікава традиція: коли хтось із виконавців йде на пенсію, він свою контору продає. Нові господарі просто викуповують ліцензії і працюють в середньому по 50 років [163]. Отже, у Франції правовий статус приватного виконавця поєднує в собі ознаки державного службовця та приватного підприємця. Судовий виконавець має право, здійснюючи свої повноваження, діяти одноособово або вступити до об'єднання судових виконавців. Оскільки судовий виконавець несе персональну відповідальність за спричинені ним збитки, спільнота судових виконавців страхує власні ризики, а страхові премії розподіляються всередині спільноти виконавців. При здійсненні повноважень з примусового виконання рішень судовий виконавець діє від імені держави і є посадовою особою, яка вправі застосовувати заходи державного примусу. З метою підтримання на належному рівні професійних якостей судових виконавців через Національну школу судочинства та інші навчальні заклади провадиться програма безперервної освіти судових виконавців. Регіональні семінари з актуальних проблем примусового виконання рішень судів організуються та

здійснюються під проводом Інституту безперервної освіти судових виконавців [170, с. 81–82].

Цікавим у французькому законодавстві є і те, що примусові виконавці не отримують заробітної плати від держави, а стягують плату за здійснення повноважень, делегованих їм державою, за встановленими державою тарифами. Наприклад, вручення документів в межах процедури примусового виконання тарифіковано державою і оплачується за рахунок боржника. У випадку, якщо примусовий виконавець надає юридичні послуги, які можуть бути в тому ж розмірі надані іншими представниками юридичних професій, тобто не носять монопольного характеру (наприклад, консультації, які можуть також надати адвокати, нотаріуси), його винагорода має договірний характер і оплачується тим, хто звернувся [1].

Важливо зазначити, що на сьогоднішній день у Франції існує понад 1700 контор, у яких працює понад 3200 виконавців плюс 400 комісарів публічних аукціонів. Ось ці 3200 виконавців і 400 комісарів публічних аукціонів за реформою Макрона зливаються в одну професію. З 3200 приватними виконавцями працює 12000 працівників (помічники, секретарі, бухгалтери та ін.). Крім них, у Франції діє 450 державних службовців, які займаються стягненням лише податкових зобов'язань. Цікавим також є той факт, що судові виконавці у Франції можуть встановлювати факти як нотаріуси (наприклад, встановлювати факт наклепу чи незаконної реклами на інтернет-сайті або під час протестів встановлювати, що протестувальники не перешкоджають працівникам проходити на їх робочі місця, тощо). Такі встановлені факти вже не потребують доведення у суді [163].

Таким чином, судові виконавці у Франції наділені досить широким колом повноважень, що надає їм можливість виконувати свою діяльність належним чином та мати високий авторитет серед громадян. Окремо хотілося б відмітити той факт, що виконавці у Франції досить рідко застосовують заходи примусового виконання судових рішень щодо боржників. Це в першу

чергу пов'язано із розвиненим інститутом медіації (непублічна процедура розв'язання конфліктів, тому сторони уникають небажаного публічного розголошення конфлікту [196, с. 197]). Виконавці ведуть бесіди з боржником, переконують, роблять розстрочки боржникам, тощо. Необхідно також зазначити, що на окрему увагу заслуговує існування у Франції такого заходу примусового виконання судового рішення як можливість виконавця управляти майном боржника. Однак, це управління зводиться до того, щоб отримати кошти, які у подальшому можуть бути використані для погашення заборгованості боржника. Цікавим для України може бути досвід Франції стосовно того, що оплата праці виконавця здійснюється не державою, а зацікавленою особою. Зазначене, на нашу думку, по-перше, сприятиме більшій зацікавленості виконавця у результаті своєї роботи, по-друге, зменшить кількість державних витрат [127].

Наступна країна Європи, якій ми приділимо увагу, — це Німеччина. Порядок виконавчого провадження в Німеччині регулюється Цивільно-процесуальним кодексом Німеччини. Виконання рішень здійснюється в тому муніципальному суді, на території якого необхідно провести виконавчі дії. Безпосередньо виконавче провадження здійснюють реєстратори цього суду, що повноважні діяти на підставі спеціального сертифікату, який надає право виконувати рішення суду. Для виконання рішення мають виконуватися такі посилення: сторона повинна мати остаточне рішення за справою; рішення має містити пункт (вказівку) про виконання; рішення з пунктом про виконання має бути вручене стороні, проти якої постановлено рішення [228, с. 82–83]. Варто погодитись із точкою зору Н. В. Шелевера, який зазначає, що реєстратори суду в Німеччині нагадують судових виконавців колишнього Радянського Союзу. Діяльність цих осіб була ефективною, рішення суду виконувалися майже стовідсотково, адже крім впливу судового виконавця на боржника був і відповідний вплив суду. Судовий виконавець перебував «під захистом» суду [218]. Судові виконавці в Німеччині здійснюють примусове стягнення на підставі судового рішення. У них є широкий спектр

можливостей, як, наприклад, арешт майна боржника з подальшим продажем на торгах, арешт рахунків і т.д. Особливістю примусового виконання судового рішення в Німеччині є те, що судовий виконавець має право також за клопотанням боржника відкласти реалізацію арештованого майна на один рік, якщо боржник зобов'язується виплатити борг протягом зазначеного строку. Крім того, звернення стягнення на майно боржника взагалі не проводиться, якщо не можна очікувати, що отримана сума від реалізації звернених до стягнення предметів перевищить витрати примусового виконання [111]. Варто зазначити, що рішення суду про стягнення боргу дійсне впродовж тридцяти років. І якщо сьогодні боржник не кредитоспроможний, то завтра його матеріальне положення може кардинально змінитися, і відбудеться примусове виконання судового рішення.

Завершуючи розгляд досвіду Німеччини щодо примусового виконання судових рішень, варто відмітити, що ця країна є взірцем взаємної довіри між виконавцем та учасниками виконавчого провадження. Адже виконавець може самостійно надати відстрочку боржнику. Запровадження такого досвіду в нашій державі викликає деякі сумніви, що в першу чергу пов'язано із різним менталітетом наших країн, оскільки надання українському виконавцю таких повноважень може стати передумовою для зловживання своїм службовим становищем. Втім, необхідно відмітити і позитивний момент, який полягає у тому, що виконавці знаходяться під захистом суду, що суттєво підвищує їх авторитет та надає більшу кількість інструментів для виконання своїх обов'язків.

Слід також звернути увагу на досвід Італії. Виконавче провадження в цій країні регулюється Цивільним процесуальним кодексом, третій том якого визначає поняття та характеристику виконавчих документів, процедури примусового відчуження майна, відчуження майна боржника, яке знаходиться у третіх осіб, порядок проведення публічних торгів та ін. Судові рішення виконують судові виконавці, але значну роль в стадії виконання

відіграє також виконавчий суддя, який має право одноосібно вирішувати спірні питання, що виникають під час виконання або при створенні перешкод виконанню, розглядає клопотання про відстрокування або розстрокування виконання та вирішує низку інших питань. До виконавчих документів, окрім рішень суду, віднесені векселі та цінні папери [217]. Цікаво, що до примусових заходів в Італії належить управління відчуженим майном. Це майно може надаватися в управління одному або декільком кредиторам або уповноваженій організації (а при наявності згоди з боку кредиторів — і самому боржнику). Керуючий майном зобов'язаний щоквартально звітувати про фінансові результати від такого управління, а також розподіляти між кредиторами прибутки в порядку, що визначив виконавчий суддя [1; 217].

Не можна оминати увагою досвід країни-сусіда Польщі. Закон про судових виконавців та виконавче провадження від 29 серпня 1997 року запровадив нову організаційну модель професії виконавця в Польщі. Ця реформа була обумовлена необхідністю вдосконалення системи примусового виконання рішень в країні з економікою, яка динамічно розвивається. Міністерство юстиції Польщі розглядало дві моделі регулювання професії виконавця: сприйняття німецької системи, де виконавець є посадовою особою та працівником суду, рішення якого він виконуватиме, або французької системи, в межах якої судові виконавці надають публічні послуги, але вони не є посадовими особами, а діють від власного імені. Перевага була надана французькій концепції, відтепер в Польщі судовий виконавець є особою, яка надає публічні послуги. Виконавець здійснює примусове виконання рішень суду, але не є працівником суду чи будь-якого іншого державного органу. Виконавці є особами, які надають публічні послуги, мають власний офіс, професійну практику, подібну до нотаріальної [159]. Кожен судовий виконавець зареєстрований в певному окружному суді, але може здійснювати свою діяльність по всій країні, за винятком дій щодо звернення стягнення на нерухомість. Судові виконавці звертають стягнення на нерухомість виключно у регіоні окружного суду, де

zareєстровано виконавця та який називається виконавчим округом. Польські судові виконавці займають особливо відповідальне становище і як особи, які надають публічні послуги, здійснюють повноваження, тотожні повноваженням державної адміністрації в межах виконання судових рішень [159].

Варто відмітити, що система примусового виконання судових рішень у Польщі наразі зазнає гострої критики, тому що є малоефективною та такою, яка забирає достатню кількість часу. Критика стосується також системи організації органів виконання, прав та обов'язків виконавців судових рішень, а особливо — проблем, пов'язаних з коштами на утримання та нарахування зарплати виконавцям судових рішень [98, с. 127]. Однак, зазначене вище не виключає можливості застосування досвіду цієї країни щодо реалізації заходів примусового виконання судових рішень. Так, з позитивного боку варто відмітити те, що у Польщі судовий виконавець має доступ до національного он-лайн реєстру усіх фізичних осіб країни. Виконавець також має он-лайн доступ до бази даних банківських рахунків та бази даних фонду соціального страхування, що забезпечує ідентифікацію роботодавця боржника (як платника соціальних внесків). Окрім цього, виконавці мають доступ до он-лайн бази даних усіх механічних транспортних засобів. Запровадження такого досвіду, на нашу думку, значно прискорить процес реалізації заходів примусового виконання судових рішень, адже законодавець економить дорогоцінний час, не здійснюючи запити.

Розвиток системи примусового виконання Грузії нагадує вітчизняний. У 2000 році було створено департамент виконання у складі Міністерства юстиції Грузії. До нього перейшли судові виконавці, які до цього працювали при судах. У 2008 році департамент виконання було реорганізовано у самостійний орган, який отримав назву Національного бюро виконання (НБВ). Пріоритетами його роботи стало швидке та ефективне задоволення підтверджених судом вимог громадян. У 2009 році в Грузії було запроваджено інститут приватного виконання. Діяльність приватних

виконавців контролює Мін'юст. Він же видає приватникам ліцензії. Платна модель обслуговування є запорукою своєчасного виконання рішення [180]. Поряд із суто виконанням рішень структурні підрозділи НБВ надають ряд послуг: констатації фактів (наприклад, фіксація факту заливки квартири), посвідчення договорів, вирішення спорів в якості арбітражу, ведення процедур у справах про банкрутство.

Всі процеси роботи персоналу НБВ здійснюються в спеціальній комп'ютерній системі, яка включає в себе діловодство, виготовлення процесуальних документів, реєстр виконавчих проваджень та надає доступ до всіх електронних реєстрів Грузії. В Грузії функціонує реєстр соціально незахищених осіб, які мають низький рівень доходів. За наявності боржника в цьому реєстрі виконавче провадження щодо нього зупиняється [58]. Виконавці мають доступ до демографічного реєстру з усіма даними про особу включно з фотографією, що полегшує ідентифікацію боржника при виконанні рішення. Також є повний доступ до реєстрів і баз даних Міністерства внутрішніх справ Грузії, що дає змогу визначити місце проживання боржника, місце скоєння ним адміністративних правопорушень, наприклад, за неправильну паркову авто, що надає інформацію виконавцю не тільки про зареєстроване майно боржника, а і про його часті місця перебування. Також є доступ до реєстрів нерухомого майна та юридичних осіб, баз даних податкової інспекції з інформацією про доходи боржника та джерела їх отримання. З 2009 року Національний банк Грузії надав доступ виконавцям виключно НБВ до інформації про відкриті боржниками банківські рахунки з можливістю їх автоматичного арешту та списання коштів в он-лайн режимі. Приватні виконавці не мають такої можливості [58]. Таким чином, варто з позитивного боку оцінити прогресивність здійснення виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень в Грузії, зокрема, це стосується можливості виконавця в он-лайн режимі списувати кошти з боржника задля погашення його заборгованості перед стягувачем.

Вважаємо за необхідне звернути увагу на досвід такої країни пострадянського простору як Республіка Білорусь. Указом Президента Республіки Білорусь від 8 жовтня 1997 р . № 507 створено Службу судових виконавців господарських судів. Постановою Уряду від 30 січня 1998 р. затверджено Положення про Службу судових виконавців господарських судів в Республіці Білорусь. Зазначена служба входить до системи господарських судів Республіки Білорусь і є органом з виконання судових та інших актів в господарських (економічних) спорах. Отже, у Республіці Білорусь в систему примусового виконання рішень входять дві самостійні структури: судові виконавці загальних судів та Служба судових виконавців господарських судів. Судові виконавці загальних судів підпорядковуються керівникам судів та органам виконавчої влади в особі управлінь юстиції при виконкомах та Міністерстві юстиції. Служба судових виконавців господарських судів очолюється Головним судовим приставом — начальником управління організації виконавчого провадження і підпорядковується Голові Вищого Господарського суду [169, с. 114; 170].

Розділ IV ГПК Республіки Білорусь має назву «Виконавче провадження», тобто охоплює виконання судових та інших актів. До їх числа, зокрема, віднесені: 1) судові акти господарських судів; 2) рішення третейських судів Республіки Білорусь у господарських (економічних) спорів; 3) рішення іноземних судів у господарських (економічних) спорів; 4) рішення міжнародних арбітражних (третейських) судів у господарських (економічних) спорів. Винятком при виконанні рішень третейських, в тому числі міжнародних арбітражних, та іноземних судів є випадки, коли в спорі однією стороною є громадянин, який не має статусу індивідуального підприємця. Такі рішення виконуються відповідно до ст. 461 ЦПК судовими виконавцями загальних судів; 5) оформлені в установленому порядку вимоги органів, які здійснюють контрольні функції (органи Комітету державного контролю, Державного митного комітету, органи Фонду соціального захисту населення, тощо), про стягнення грошових коштів з відміткою банку або

іншої кредитно-фінансової установи при повному або частковому виконанні стягнення у зв'язку з відсутністю на рахунках боржника грошових коштів, достатніх для задоволення вимог стягувача, якщо законодавством не встановлений інший порядок виконання зазначених виконавчих документів;

б) інші документи, виконання яких відповідно до законодавчих актів віднесено до компетенції господарських судів (ст. 228 ГПК) [46; 60].

Слід зазначити, що заходами примусового виконання судових рішень в Республіці Білорусь є: накладення арешту на майно або грошові суми боржника, що знаходяться у нього і (або) інших юридичних і фізичних осіб; вилучення майна боржника; заборона боржникові вчиняти певні дії; заборона боржникові користуватися належним йому майном або вказівка користуватися ним в межах, встановлених судовим виконавцем; опечатування майна боржника; вилучення правовстановлюючих документів, в тому числі цінних паперів; а також інші заходи, визначені у статті 252 ГПК Республіки Білорусь [46; 60].

Розглядаючи зарубіжний досвід правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень, не можна обмежуватись лише країнами Європи. Окрему увагу, на нашу думку, слід приділити і Сполученим Штатам Америки. Примусове виконання рішень судів та інших органів у цій країні регулюється на федеральному рівні Федеральними правилами цивільного судочинства. Але у кожному штаті є свої правила цивільного судочинства. Тому, як правило, визнання та виконання рішення одного штату в іншому здійснюється у позовному порядку, але в деяких штатах достатньо пройти реєстраційну процедуру. На відміну від країн Європи, в Сполучених Штатах Америки немає єдиної системи виконання рішень. Примусове виконання рішень судів та інших владних органів можуть здійснювати [217]:

1. Федеральна служба маршалів, що виконує рішення судів федеральної ланки або найбільш складні рішення інших судів (за дорученням цих судів). Маршали мають досить великі повноваження, наприклад, для

гарантування безпеки свідків вони можуть видавати їм нові документи і сприяти проведенню пластичних операцій задля зміни зовнішності; маршали також займаються транспортуванням ядерних боєприпасів, беруть участь в операціях Інтерполу.

2. Служба шерифів — провадить виконання рішень судів штатів. Тут шериф — це виборна посадова особа, він державний службовець та відповідає за громадський порядок на території відповідної громади (тобто має поліцейні функції).

3. Служба судових виконавців окружної судової ради — виконує окремі категорії рішень, наприклад, рішення про недопущення дискримінації за ознаками статі.

4. Агенції по стягненню — це недержавні органи, які здійснюють неформальний тиск на боржників. Засобами тиску можуть бути письмові звернення до боржників або повідомлення про неплатоспроможність в агенцію кредитних відомостей. Агенції по стягненню діють на підставі ліцензій і можуть мати в штаті адвокатів і приватних слідчих. Агенції кредитних відомостей на запит кредитора надають відповідні довідки з позитивним або негативним рейтингом особи. В разі негативного рейтингу особі відмовляють в наданні кредитної картки. Позитивний кредитний рейтинг досить важливий, тому що 85% розрахунків громадян здійснюються кредитною картою. Тобто це досить вагомий аргумент впливу на майбутнього боржника.

5. В окремих штатах (в Каліфорнії) рішення судів можуть виконувати: 1) констеблі — штатні працівники суду, підлеглі суддям та судовим приставам; 2) служба судових виконавців окружної судової ради, яка здійснює здебільшого адміністративні функції і виконує окремі категорії рішень, наприклад, рішення про недопущення дискримінації за ознаками статі; 3) агенції зі стягнення — недержавні агенції, що здійснюють неформальний тиск на боржників [217].

Варто зазначити, що високий рівень ефективності примусового виконання рішень судів США підтримується також за рахунок добре розгалуженої системи страхування у цій країні, адже 70–75% рішень судів виконується шляхом відшкодування збитків страховими компаніями. Платня за роботу судовим виконавцям США віднесена до судових витрат, як і платня судовим клеркам та збір за внесення справи до списку справ, що підлягають слуханню. Згідно із більшістю судових рішень, судові витрати покриває сторона, що перемагає [170]. Основний засіб вчинення певного тиску на боржника — це письмові звернення до останнього стосовно початку правових дій проти боржника. Такі агенції діють на підставі ліцензії і нерідко мають у штаті не тільки адвокатів, але й приватних сищиків. Оскільки раніше у практиці таких агенцій часто траплялися зловживання, федеральне законодавство та державні структури зараз ретельно контролюють їх діяльність [200, с. 255].

У Канаді, як і в Сполучених Штатах Америки, не існує централізованої системи виконавчого провадження на федеральному рівні. Як наслідок, регулювання порядку виконання судових актів проводиться на рівні окремих провінцій. Примусове виконання тут здійснюється шерифами, які перебувають на державній службі, та приватними судовими виконавцями або спеціалізованими фірмами, які надають на комерційній основі послуги у сфері правозастосування в цивільних справах. Експерти зазначають, що останніми роками в Канаді спостерігається тенденція передачі повноважень у сфері цивільного виконавчого провадження від державних відомств до приватних агентств [135].

Окремо в рамках нашого дослідження варто вказати, що у 1952 р. у Франції був утворений Міжнародний союз судових виконавців та службовців (Union International des Huissiers de Justice et Officiers Judiciaires). Це відбулося на Першому конгресі національних палат судових виконавців Франції, Італії, Бельгії, Голландії, Греції та Люксембургу. Згодом до них приєдналися Австрія, Німеччина та Польща. Зараз ця організація налічує

більше 60 учасників. Міжнародний союз має статус неурядової організації, його головними завданнями є: зміцнення професійних зв'язків між судовими виконавцями, проведення аналізу законодавства щодо статусу виконавців, обмін досвідом та документами, зосередження уваги державних органів на важливості статусу судових виконавців, тощо. Міжнародний союз судових виконавців та службовців періодично проводить міжнародні конгреси, де розглядають найбільш актуальні питання виконавчого провадження. Однією з останніх ініціатив було обґрунтування необхідності введення Європейського виконавчого листа, який вдосконалив процедуру виконання як на території Європейського Союзу, так і в інших країнах [202]. А відтак, існування Міжнародного союзу судових виконавців та службовців має важливе значення, по-перше, для розвитку інституту державних та приватних виконавців в кожній окремій державі, адже на міжнародних конгресах стає можливим обмін досвідом; по-друге, для покращення навичок та професійних знань виконавців.

Таким чином, узагальнюючи все зазначене у даному підрозділі дисертаційного дослідження, можемо визначити наступний позитивний досвід країн світу щодо правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень, а також можливості його імплементації в нашій державі:

- необхідно підвищувати престижність роботи виконавця, як державного, так і приватного. Зазначеного, на нашу думку, можливо досягти шляхом підвищення рівня оплати праці виконавців, а також покращення соціально-правових гарантій їх діяльності;

- розширення повноважень виконавця (зокрема, державного) щодо можливості самостійно в он-лайн режимі списувати кошти з боржника задля погашення його заборгованості перед стягувачем (досвід Грузії). Звісно, реалізація цього вимагає значних матеріальних витрат, однак, це дозволить значно прискорити процедуру примусового виконання судового рішення;

- запровадити систему оплати праці виконавців (державних та приватних) на прикладі Франції, тобто оплата праці виконавця здійснюється не державою, а зацікавленою особою;
- запровадити систему страхування (на прикладі Сполучених Штатів Америки). Ефективність такого заходу пояснюється тим, що в США 70–75% рішень судів виконується шляхом відшкодування збитків страховими компаніями;
- надати доступ виконавцям до національного он-лайн реєстру усіх фізичних осіб країни. Виконавець також повинен мати доступ до бази даних банківських рахунків та бази даних фонду соціального страхування, що забезпечує ідентифікацію роботодавця боржника (як платника соціальних внесків);
- запровадити інститут медіації, що, в свою чергу, дозволить, по-перше, скоротити витрати на здійснення виконавчого провадження, по-друге, налагодити діалог між виконавцем та учасниками виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень.

Висновки до розділу 3

Під адміністративно-правовим статусом суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні запропоновано розуміти сукупність встановлених нормами адміністративного права України елементів, які визначають положення цих суб'єктів по відношенню до інших учасників відповідного виконавчого провадження.

Виокремлено та проаналізовано такі основні елементи адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні: 1) суб'єктивні права та юридичні обов'язки виконавців; 2) компетенція; 3) гарантії діяльності виконавців (соціальні, економічні); 4) юридична відповідальність.

З метою вдосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні запропоновано: а) п. 5 ч. 3 статті 18 Закону України «Про виконавче провадження» викласти у наступній редакції: «виконавець має право безперешкодно входити на земельні ділянки, до приміщень, сховищ, іншого володіння боржника — юридичної особи, проводити їх огляд, примусово відкривати та опечатувати їх в присутності працівника поліції та/або інших представників органів державної влади»; б) розмежувати в Законі України «Про виконавче провадження» права державних та приватних виконавців з урахуванням специфіки їх правового статусу; в) закріпити обов'язок державного та приватного виконавця повідомляти стягувача про надходження грошових коштів від боржника, що, по-перше, забезпечить більш ефективну реалізацію прав стягувача, адже кінцевою метою примусового стягнення є не лише забезпечення виконання судового рішення, а й захист та відновлення прав стягувача, по-друге, сприятиме підвищенню довіри населення до виконавчої служби та судової системи; г) розробити та прийняти Дисциплінарний статут державної виконавчої служби, в якому з урахуванням специфіки діяльності державних виконавців необхідно визначити порядок їх притягнення до відповідальності та види дисциплінарних стягнень.

Під взаємодією між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні запропоновано розуміти узгоджену, спільну діяльність суб'єктів, що беруть участь у конкретному виконавчому провадженні щодо примусового виконання судового рішення.

Встановлено, що основними завданнями взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні є: а) забезпечення зв'язку між учасниками виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень; б) забезпечення обміну всією необхідною інформацією між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень; в) створення всіх необхідних умов для реалізації

учасниками своїх прав та обов'язків; г) забезпечення здійснення взаємного контролю між учасниками конкретного виконавчого провадження.

Окреслено основні функції взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, серед яких названо: а) інформаційну; б) контрольну; в) стимулюючу; г) організаційну.

Дістало подальшого обґрунтування, що забезпечення ефективної взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень є одним із пріоритетних напрямків діяльності законодавця у зазначеній сфері.

З метою вдосконалення взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень запропоновано розробити Інструкцію «Про порядок взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень», в якій чітко окреслити права та обов'язки суб'єктів такої взаємодії, межі їх повноважень та компетенції.

Під адміністративно-правовими формами реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні запропоновано розуміти зовнішній прояв діяльності державних та приватних виконавців, що виражається у конкретних діях, які вони виконують з метою реалізації заходів примусового виконання судових рішень.

Розкрито сутність та охарактеризовано такі форми реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні: а) арешт майна (коштів) боржника (є важливою формою реалізації заходів примусового виконання судових рішень, оскільки саме за його допомогою вбачається можливим досягнення кінцевої мети відповідного виконавчого провадження); б) оцінка майна (об'єктивна, адекватна та неупереджена оцінка майна боржника дозволяє уникнути оскарження проведеної оцінки, що, в свою чергу, не дає підстав для затягування виконавчого провадження); в) розшук боржника; г) запит.

Під адміністративно-правовими методами реалізації заходів примусового виконання судових рішень запропоновано розуміти закріплені в

нормах адміністративного права способи та прийоми, які використовують виконавці для досягнення кінцевої мети виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень.

До методів реалізації заходів примусового виконання судових рішень віднесено такі: а) метод примусу (адміністративний примус як метод реалізації заходів виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень передбачає можливість впливу виконавця (в межах, встановлених законодавством) на інших учасників виконавчого провадження з метою належного виконання судового рішення); б) метод переконання (доведено, що переконання є важливим методом в арсеналі виконавців при реалізації ними заходів примусового виконання судових рішень, адже його застосування сприяє формуванню у учасників виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень розуміння виконання того чи іншого заходу); в) метод заохочення (активно застосовується щодо деяких учасників виконавчого провадження, наприклад, до експертів, спеціалістів, перекладачів та суб'єктів оціночної діяльності, та дозволяє належний чином організувати здійснення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення кожним його учасником); г) встановлення заборон (дозволяє захисти права учасників виконавчого провадження від неправомірних дій не лише боржника і стягувача, а й самих державних та приватних виконавців).

На підставі узагальнення зарубіжного досвіду правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень запропоновано: а) підвищувати престижність роботи виконавця, як державного, так і приватного, шляхом підвищення рівня оплати праці виконавців, а також покращення соціально-правових гарантій їх діяльності; б) розширити повноваження виконавця (зокрема, державного) щодо можливості самостійно в он-лайн режимі списувати кошти з боржника задля погашення його заборгованості перед стягувачем (досвід Грузії); в) запровадити систему оплати праці виконавців (державних та приватних) за досвідом Франції,

тобто оплата праці виконавця здійснюється не державою, а зацікавленою особою; г) запровадити систему страхування усіх видів діяльності (досвід Сполучених Штатів Америки); г) надати доступ виконавцям до національного он-лайн реєстру усіх фізичних осіб країни, а також до бази даних банківських рахунків та бази даних фонду соціального страхування, що забезпечує ідентифікацію роботодавця боржника (як платника соціальних внесків); д) запровадити інститут медіації, що, в свою чергу, дозволить, по-перше, скоротити витрати на здійснення виконавчого провадження, по-друге, налагодити діалог між виконавцем та учасниками виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає в удосконаленні адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні і виробленні на цій основі відповідних пропозицій та рекомендацій. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

1. Аргументовано, що інститут примусового виконання судових рішень пройшов тривалий шлях свого становлення та розвитку, який продовжується й досі. Виокремлено наступні етапи розвитку досліджуваного інституту: 1) період існування Київської Русі (IX – XII століття) (в цей час з'являються перші спроби законодавчо врегулювати питання примусового виконання судових рішень); 2) XV – поч. XVII ст. (на території України діяли Литовські статuti та Магдебурзьке право, реалізація заходів примусового виконання судових рішень в Україні характеризується особливою жорстокістю); 3) 1864 – 1917 рр. (поява судових приставів як державних виконавців, діяльність яких була досить детально врегульована нормами права); 4) 1917 – 1991 рр. (період існування радянської держави, протягом якого зроблено значний крок уперед у забезпеченні громадянам процесуальних гарантій виконавчого провадження, законодавство не містило прямих чи побічних заходів примусового характеру); 5) 1991 – 2015 рр. (приймається низка законів саме України як незалежної держави, норми яких покликані були врегулювати правовідносини у сфері примусового виконання судових рішень); 6) 2015 р. – до сьогодні (розпочався із прийняття законів «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та «Про виконавче провадження», якими започатковано інститут приватних виконавців в Україні та визначено засади його функціонування).

2. Під примусовим виконанням судових рішень запропоновано

розуміти цілеспрямовану діяльність уповноважених суб'єктів, які у порядку та межах, визначених законодавством, за допомогою використання специфічних інструментів сприяють належній реалізації прийнятих судом, за результатами розгляду справи, мір з метою захисту та (або) відновлення прав і законних інтересів осіб.

3. Принципи реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні об'єднано у дві групи: загальні та спеціальні. До загальних принципів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні віднесено: а) принцип верховенства права; б) принцип законності; в) принцип пріоритету прав та свобод людини; г) принцип юридичної відповідальності; г) принцип економічності та ефективності. До спеціальних принципів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні віднесено: а) принцип незалежності діяльності державного виконавця; б) принцип справедливості, неупередженості та об'єктивності; в) принцип рівності; г) принцип диспозитивності; г) принцип розумності строків реалізації заходів примусового виконання судового рішення; д) принцип співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями; е) принцип оскарження дій виконавця.

4. Механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні визначено як систему організаційно-управлінських та правових засобів, заходів, інструментів, через які забезпечується належний порядок, а також інші важливі умови, необхідні для ефективною та якісною реалізації процесу примусового виконання судових рішень.

5. Доведено, що початок виконавчого провадження є важливою стадією, яка забезпечує в подальшому правомірність застосування заходів примусового виконання судового рішення, а отже, на зазначеному етапі важливою умовою є дотримання норм чинного законодавства при оформленні всіх необхідних документів, адже будь-яка помилка може стати перешкодою для відкриття відповідного провадження. Відзначено, що початок

примусового виконання судового рішення тісно пов'язаний із реалізацією принципу диспозитивності, адже на цьому етапі обов'язковою є активна поведінка (участь) стягувача, тому що саме стягувач є найбільш зацікавленою стороною примусового виконання судового рішення. З метою вдосконалення початкової стадії виконавчого провадження запропоновано в Інструкції з організації примусового виконання рішень додатково закріпити типовий зразок заяви про початок примусового виконання судового рішення.

6. На підставі аналізу особливостей правового регулювання проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень залежно від виду заходів примусового виконання судових рішень з'ясовано недоліки таких етапів проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень шляхом стягнення коштів, цінних паперів, іншого майна (майнові права) тощо, а саме: 1) виявлення майна боржника; 2) опис та арешт майна боржника; 3) оцінка та вилучення майна боржника; 4) примусова реалізація майна боржника. У зв'язку з чим запропоновано, по-перше, статтю 48 Закону України «Про виконавче провадження» викласти наступним чином: «Звернення стягнення на майно боржника полягає у виявленні майна, його арешті, вилученні (списанні коштів з рахунків) та примусовій реалізації»; по-друге, у статті 57 Закону України «Про виконавче провадження» закріпити диференційований підхід до визначення термінів дії звіту про оцінку майна у виконавчому провадженні залежно від виду майна; по-третє, встановити відповідальність роботодавця за навмисне подання недостовірної інформації щодо розміру заробітної плати працівників; по-четверте, проводити роз'яснювальні роботи з громадянами, роботодавцями тощо щодо недопущення приховування реальної заробітної плати.

7. Запропоновано визначити чіткий перелік випадків, за яких може бути зупинено виконавче провадження щодо примусового виконання судового рішення, що, по-перше, дозволить знизити корупційний ризик у діяльності суду; по-друге, стане дієвим способом захисту права стягувача від неправомірних дій боржника.

8. Встановлено такі підстави закінчення виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень: 1) визнання судом відмови стягувача від примусового виконання судового рішення; 2) затвердження (визнання) судом мирової угоди, укладеної сторонами у процесі виконання рішення; 3) припинення юридичної особи – сторони виконавчого провадження, якщо виконання її обов'язків чи вимог у виконавчому провадженні не допускає правонаступництва, смерті, оголошення померлим або визнання безвісти відсутнім стягувача чи боржника; 4) скасування рішення, на підставі якого виданий виконавчий документ, або визнання судом виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню (зазначену підставу в Законі України «Про виконавче провадження» запропоновано викласти у такій редакції: підставою для закінчення виконавчого провадження є «скасування рішення, на підставі якого виданий виконавчий документ, або визнання судом виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню, у випадку, коли його (рішення) було видано помилково та/або коли обов'язок боржника був відсутній»); 5) письмова відмова стягувача від одержання предметів, вилучених у боржника під час виконання рішення про передачу їх стягувачу, або знищення речі, що має бути передана стягувачу в натурі або оплатно вилучена (запропоновано в Законі України «Про виконавче провадження» означену підставу викласти наступним чином: «у разі відмови стягувача від одержання предметів, вилучених у боржника під час виконання рішення про передачу їх стягувачу, або знищення речі, що має бути передана стягувачу в натурі або оплатно вилучена, всі витрати державного чи приватного виконавця сплачуються стягувачем»); 6) визнання боржника банкрутом (обґрунтовано, що оголошення фізичною чи юридичною особою себе банкрутом може бути лише підставою для зупинення виконавчого провадження з метою пошуку у боржника іншого майна, яке може бути примусово вилучене для погашення заборгованості перед здобувачем); 7) фактичне виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом.

9. Наведено такі особливості виконавчого провадження щодо примусового виконання рішень адміністративного суду: по-перше, у випадках, коли рішення суду в адміністративній справі не виконується навіть примусово, законодавством встановлена адміністративна та/або кримінальна відповідальність боржника за невиконання судового рішення, однак якщо за невиконання рішень інших судів покарання боржнику може бути призначено у вигляді штрафу, обмеження/чи позбавлення волі, то у представленому випадку для керівників за місцем роботи боржника може бути призначена санкція у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. При цьому дії або бездіяльність державного виконавця можуть бути оскаржені до вищої посадової особи або до суду в порядку, встановленому законом; по-друге, порядок виконання деяких рішень адміністративного суду визначено у самому Кодексі адміністративного судочинства України; по-третє, в КАС України закріплено можливість примирення сторін виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення.

10. З метою вдосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні запропоновано: а) п. 5 ч. 3 статті 18 Закону України «Про виконавче провадження» викласти у наступній редакції: «Виконавець має право безперешкодно входити на земельні ділянки, до приміщень, сховищ, іншого володіння боржника – юридичної особи, проводити їх огляд, примусово відкривати та опечатувати їх в присутності працівника поліції та/або інших представників органів державної влади»; б) розмежувати в Законі України «Про виконавче провадження» права державних та приватних виконавців з урахуванням специфіки їх правового статусу; в) закріпити обов'язок державного та приватного виконавця повідомляти стягувача про надходження грошових коштів від боржника, що: по-перше, забезпечить більш ефективну реалізацію прав стягувача, адже кінцевою метою примусового стягнення є не лише забезпечення виконання судового рішення,

а й захист та відновлення прав стягувача; по-друге, сприятиме підвищенню довіри населення до виконавчої служби та судової системи; г) розробити та прийняти Дисциплінарний статут державної виконавчої служби, в якому з урахуванням специфіки діяльності державних виконавців необхідно визначити порядок їх притягнення до відповідальності та види дисциплінарних стягнень.

11. З метою вдосконалення взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень запропоновано розробити Інструкцію «Про порядок взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень», у якій чітко окреслити права та обов'язки суб'єктів такої взаємодії, межі їх повноважень та компетенції.

12. Розкрито сутність та охарактеризовано такі форми реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні: а) арешт майна (коштів) боржника; б) оцінка майна; в) розшук боржника; г) запит. До методів реалізації заходів примусового виконання судових рішень віднесено такі: а) метод примусу; б) метод переконання; в) метод заохочення; г) встановлення заборон.

13. На підставі узагальнення зарубіжного досвіду правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень запропоновано: а) розширити повноваження виконавця (зокрема, державного) щодо можливості самостійно в он-лайн режимі списувати кошти з боржника задля погашення його заборгованості перед стягувачем (досвід Грузії); б) запровадити систему оплати праці виконавців (державних та приватних) (досвід Франції), тобто оплата праці виконавця здійснюється не державою, а зацікавленою особою; в) запровадити систему страхування усіх видів діяльності (досвід Сполучених Штатів Америки); г) надати доступ виконавцям до національного он-лайн реєстру усіх фізичних осіб країни, а також до бази даних банківських рахунків та бази даних фонду соціального страхування, що забезпечує ідентифікацію роботодавця боржника (як платника соціальних внесків); г) запровадити інститут медіації, що, у свою

чергу, дозволить: по-перше, скоротити витрати на здійснення виконавчого провадження; по-друге, налагодити діалог між виконавцем та учасниками виконавчого провадження щодо примусового виконання судових рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авакян А. В. Общая характеристика исполнительного производства в зарубежных странах. URL: http://www.concourt.am/armenian/con_right/4.222003/A.V.%20Avakya.htm.
2. Авер'янов В. Б. Доктринальні засади сучасного розвитку і реформування українського адміністративного права. *Виконавча влада і адміністративне право* / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Вид. дім «Ін Юре», 2002. С. 60–73.
3. Авторгов А. М. Адміністративно-правовий статус державного виконавця: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київ. нац. ун-т внутр. справ, Каф. адмін. права і процесу. Київ, 2008. 212 арк.
4. Административная деятельность органов внутренних дел. Часть Общая: учебное пособие 3-е изд. / Под ред. А. П. Коренева. Москва, 2000. 367 с.
5. Адміністративне право України: основні поняття: навчальний посібник. / За заг. ред. доктора юридичних наук, професора І. П. Голосніченка. Київ: ГАН, 2005. 232 с.
6. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2-х томах: Том 1. Загальна частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). Київ: Юридична думка, 2004. 584 с.
7. Александров Н. Г. Экономическая политика КПСС и законодательство о труде. *Экономическая политика КПСС, труд и право*. Москва: Изд-во МГУ, 1973. С. 3–17.
8. Алімов Р.С. Процедури в адміністративному праві України: теорія і практика: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Донецьк, 2002. 164 с.
9. Алфьоров С. М., Ващенко С. В., Долгополова М. М., Купін А. П. Адміністративне право. Загальна частина: навч. посіб. Київ: Центр учбової л-ри, 2011. 216 с.

10. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекций. Москва: Омега-Л, 2004. 584 с.
11. Бабич І. Г. Принцип справедливості в римському праві і у сучасному зобов'язальному праві України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Одеська національна юридична академія. Одеса, 2006. 183 арк.
12. Байтин М. И., Яковенко О. В. Теоретические вопросы правовой процедуры. *Журнал Российского права*. 2000. № 8. С. 93–102.
13. Балюк І. А. Господарське процесуальне право: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2008. 224 с.
14. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник. Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. 480 с.
15. Бараш Є.Ю. Організаційно-правові засади діяльності установ виконання покарань: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2006. 190 с.
16. Батлер У. Е. Русское право к 1800 году глазами иностранцев: некоторые размышления. *Вестник Московского Государственного Университета*. (Серия 11 «Право»). 1996. № 3. С. 53–54.
17. Баулін О. В., Лебідь В. І., Матвеев П. С, Пожидаєва М. А. Адвокатський іспит: підготовчий курс: навч. посіб. Київ: Алерта, 2013. 736 с.
18. Белікова С. О., Драган О. В. Участь прокурора у виконавчому провадженні: навчальний посібник. Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. 142 с.
19. Білоус В. Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект): дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія держ. податкової служби України. Ірпінь, 2004. 448 арк.
20. Білоусов Ю. В. Виконавче провадження: навч. посіб. Київ: Прецедент, 2005. 192 с.
21. Білоцерківський В. Я. Історія України: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 536 с.

22. Большая советская энциклопедия: в 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. 3-е изд. Москва: Сов. энциклопедия, 1974. Т. 16. 616 с.
23. Большой энциклопедический словарь / Под ред. А. М. Прохорова. 2-е изд. Москва: Научное издательство «Большая Российская энциклопедия»; СПб: Норинт, 1998. С. 1456.
24. Большой энциклопедический словарь: философия, религия, эзотеризм, политэкономия / Главн. ред. и сост. С. Ю. Солодовников. Минск: МФЦП, 2002. 1008 с.
25. Большой юридический словарь / Под ред. А. Я. Сухарева, В. Е. Крубских. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: ИНФРА-М, 2000. 704 с.
26. Бондар І. В. Особливості вилучення у боржника і передача стягувачеві певних предметів, зазначених у рішенні. *Цивілістична процесуальна думка*. 2015. № 1. С. 57–59.
27. Бонтлаб В. Новели правового регулювання виконання судових рішень у цивільному судочинстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 8. С. 4–9.
28. Борисов В. В. Правовой порядок развитого социализма. Вопросы теории. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1977. 408 с.
29. Бородін І. Л. Правове регулювання виконавчого провадження: історія та сучасність. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2008. № 2. С. 39–42.
30. Валеева Р. Х. Исполнение судебных решений в первые годы Советской власти. *Известия ВУЗов. Правоведение*. 1959. № 1. С. 109–112.
31. Валеева Р.Х. Гражданские взыскания в русском дореформенном процес се. *Известия ВУЗов. Правоведение*. 1961. № 1. С. 148–152.
32. Варналій З. С. Політико-правове регулювання підприємництва в Україні: теорія і практика: монографія / З. С. Варналій, В. М. Кампо, І. І. Мазур та ін. Київ: Знання України, 2005. 380 с.
33. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.

34. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.

35. Виконання рішень господарських судів у критичному стані! *Щотижнева інформаційно-правова газета «Правовий тиждень»*. URL: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121376>.

36. Виконання рішень у адміністративних справах. URL: http://court.gov.ua/userfiles/03_web.pdf.

37. Витченко А. М. Метод правового регулювання соціалістических общественных отношений. Саратов, 1972. 161 с.

38. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ: МАУП, 2003. 240 с.

39. Волкович О. Ю. Адміністративно-правові засади управління господарськими товариствами: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2010. 227 с.

40. Врублевський О. Ви виграли суд: що далі?: Практич. посіб. в запитаннях та відповідях. Київ: Леста, 2007. 60 с.

41. Глушкова Д. Г. Участь спеціаліста при виконанні судових рішень. *Форум права*. 2008. № 3. С. 104–110.

42. Головатий С. П. Верховенство права: юридичний принцип, який в Україні офіційно визнано та який має діяти. *Українське право: матеріали міжнар. конф. «Верховенство права: питання теорії та практики»*. 2006. № 1. С. 13–14, 85–90.

43. Гончарук С. Т. Адміністративне право України: Загальна та Особлива частини: навч. посібник (на допомогу слухачам, що здають державні та поточні іспити з адміністративного права) / НАВСУ. Київ, 2000. 239 с.

44. Горшенев В. М., Шахов И. Б. Контроль как правовая форма деятельности. Москва: Юрид. лит., 1987. 176 с.

45. Господарське процесуальне право: підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, Т. В. Степанова та ін.; за ред. О. П. Подцерковного, М. Ю. Картузова. Харків: Одіссей, 2012. 400 с.

46. Господарський процесуальний кодекс Республіки Білорусь від 15 грудня 1998 р . № 219-3: прийнято Палатою представників 11 листопада 1998 року. Схвалений Радою Республіки 26 листопада 1998 року. http://kodeksy-by.com/hozyajstvennyj_protseessualnyj_kodeks_rb.htm

47. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.

48. Гришко О. М. Запобігання корисливим злочинам щодо осіб похилого віку: віктимологічне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Акад. адвокатури України. Київ, 2010. 213 с.

49. Гук Б. М. Проблеми дефініції поняття виконавчого провадження. *Університетські наукові записи*. № 1 (29). С. 101–106.

50. Гуменна О. Оцінка майна при виконавчому провадженні через аборгованість: що слід враховувати. URL: <http://pravotoday.in.ua/ua/press-centre/publications/pub-543/>.

51. Гумін О. М., Пряхін Є. В. Адміністративно-правове забезпечення: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 4. С. 46–50.

52. Гуславський В. С. Управління співробітництвом ОВС України з правоохоронними органами країн СНД: організаційно-правові засади: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2006. 444 с.

53. Денисюк Д. С. Адміністративно-правові засади дозвільної діяльності ДАІ МВС України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2010. 192 с.

54. Деревянко Б. Періодизація правового регулювання виконання рішень господарських та інших судів. *Університетські наукові записки*. 2014. № 2. С. 192–198.

55. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Факт, 2003. 384 с.

56. Дождев Д. В. Римское частное право: [учебник для вузов] / под ред. В. С. Нерсисянца. Москва: Издательская группа ИНФРА М-НОРМА, 1996. 704 с.

57. Долгополов А. М. Організаційно-правові питання діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Каб. Міністрів України, Нац. аграр. ун-т. Київ, 2008. 268 арк.

58. Досвід Грузії у сфері виконання судових рішень. URL: <http://vse.media/dosvid-gruziyi-u-sferi-vikonannya-sudovih-rishen/>.

59. Дубіна О. О. До гарантії прав державного виконавця у виконавчому провадженні. URL: [www.ksru.edu%2F...%2FДубіна_До%2520%2520гарантії%2520прав%2520...%0D%0A&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8](http://www.ksru.edu.ua/.../Дубіна_До%20%2520гарантії%20прав%20...%0D%0A&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8).

60. Жандаров, В.В. Хозяйственный процесс: учебное пособие / В. В. Жандаров, С.Н. Колбасин. Минск: Акад. МВД Респ. Беларусь, 2006. 340 с

61. Журавель Я. В. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ін-т законодавства Верхов. Ради України. Київ, 2008. 18 с.

62. Заворотько П. П., Пастухов В. П. Виконання судових рішень в Українській РСР (історико-правовий нарис). Київ, 1973. 216 с.

63. Зуєв Р. Щодо механізму адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини. *Юридична Україна*. 2011. № 8. С. 46–51.

64. Зупинення вчинення виконавчих дій у виконавчому провадженні / Юридичний інформаційний проект про виконавче провадження та примусове стягнення боргів // Правовий путь. URL: <https://legalway.org/post/articles/zupinennya-vchinennya-vikonavchih-dij-u-vikonavchomu-provadhenni/>.

65. История государства и права СССР: ученик: в 2 ч.: Ч. I. / Под ред. Ю. П. Титова. Москва: Юрид. лит-ра, 1988. 567 с.

66. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. Харків: Фоліо, 2002. 540 с.
67. Інструкція про провадження виконавчих дій: Наказ Міністерства юстиції України від 15.12.1999 р. № 74/5 // <http://ukrconsulting.biz/%D0%B9.html>.
68. Інші учасники виконавчого провадження. URL: http://studopedia.com.ua/1_39471_Inshi-uchasniki-vikonavchogo-provadhennya.html.
69. Історія української культури: навч. посіб. / За ред. О. Ю. Палової. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 368 с.
70. Каган М. С. Мир общения: проблемы межсубъектных отношений. Москва: Политиздат, 1988. 319 с.
71. Карашук К. Л. Історико-правова природа становлення правового регулювання прав стягувача у виконавчому провадженні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 12. С. 105–113.
72. Касьяненко М. М., Гринюк М. В., Цимбал П. В. Організація роботи та управління органами державної податкової служби України: навч. посібник. Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. 229 с.
73. Келина С. Г., Кудрявцев В. Н. Принципы советского уголовного права. Москва: Наука. 1988. 173 с.
74. Ківалов С. В. Адміністративне право України: підручник. Одеса: Юрид. літ., 2003. 893 с.
75. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Адміністративне право України: навч.-метод. посіб. Вид. 2-е, перероб. і доп. Одеса: Юрид. л-ра, 2002. 312 с.
76. Климков В. О. Організаційно-правові засади діяльності спеціального органу з питань банкрутства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 205 с.
77. Кобзєва Т. А. Поняття адміністративно-правових форм управління фінансовою системою України. *Форум права*. 2016. № 4. С. 140–145.

78. Коваль О. А. Принципи процесуального права та їх втілення в законодавчій регламентації діяльності міліції України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Київський національний ун-т внутрішніх справ. Київ, 2006. 198 с.

79. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/conv>.

80. Кожушко С. Взаємодія як філософське та психологічне поняття. URL: <http://social-science.com.ua/article/1221>.

81. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

82. Комаров В. В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України. Харків: Право, 2012. 624 с.

83. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції України: дис...доктора юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2002. 408 с.

84. Комітет з питань верховенства права та правосуддя рекомендує парламенту прийняти за основу проект закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення підстав для визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: <http://rada.gov.ua/fsview/86700.html>.

85. Кондаков Н. И. Логический словарь. Москва: Наука, 1971. 656 с.

86. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/conv>.

87. Копитов Ю. А. Адміністративне право: підручник для бакалаврів. Москва: Юрайт, 2013. 645 с.

88. Корж-Ікаєва Т. Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. 17 с.

89. Костюков А. Н. Должностное лицо: административно-правовой статус. *Известия ВУЗов. Правоведение*. 1987. № 2. С. 21–23.

90. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
91. Кримінальний процес: підручник. / За заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 544 с.
92. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
93. Купін А. П. Історія виникнення та розвитку інституту виконавчого провадження. *Право та державне управління: збірник наукових праць*. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2012. № 3. С. 21–25.
94. Кураков Л. П., Краснов А. Г., Назаров А. В. Экономика: инновационные подходы: учебное пособие. Москва: Гелиос, 1998. 600 с.
95. Курс советского гражданского процессуального права: в 2 т. Москва, 1981. Т. 2 (автор гл. 29 А. А. Мельников). С. 456.
96. Лаврів О. Я. Система принципів трудового права України: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2007. 226 с.
97. Лагода О. С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний ун-т держ. податкової служби України. Ірпінь, 2007. 187 арк. + дод.
98. Леунова, В. О., Солонар А. В. Запровадження інституту приватних виконавців. *Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та безпеки суспільства*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 21–22 травня 2015 р. / За ред.: А. М. Куліша, М. М. Бурбики, О. М. Резніка. Суми: СумДУ, 2015. С. 127–130.
99. Лихацький Д. Ю. Загальний порядок звернення стягнення на майно боржника. *Офіційний сайт міністерства юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6809.
100. Літошенко О. С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київський національний економічний ун-т. Київ, 2004. 201 с.

101. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвітку: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корещького НАН України, 2001. 136 с.
102. Лукашук И. И. Международное право. Общая часть. Москва: БЕК, 1997. 371 с.
103. Ляшенко Р. Проблемні питання правонаступництва у виконавчому процесі: теорія, практики та законодавча регламентація. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. Вип. 93. С. 102–104.
104. Макушев П. В. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу державного виконавця. *Право і суспільство*. 2016. № 2. С. 127–132.
105. Малиновський В. Я. Державне управління: навчальний посібник. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. 558 с.
106. Марочкін І. Є. Організація судових та правоохоронних органів: підручник / І. Є. Марочкін, Л. М. Москвич, П. М. Каркач та ін.; за ред. І. Є. Марочкіна. Харків: Право, 2014. 448 с.
107. Марченко Б. М. Адміністративна діяльність Державної прикордонної служби України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2009. 220 арк.
108. Мельник Р. С. Забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу, не пов'язаних з відповідальністю: автореф. дис. канд. юрид. наук. Харків, 2002. 19 с.
109. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: пер. с англ. Москва: Дело, 1995. 704 с.
110. Мирова угода на стадії виконання новація? URL: <http://avlaw.kiev.ua/ru/stati/112-mirova-ugoda-na-stadiji-vikonannya-novatsiya-ukr.html>.
111. Миронюк Р. Зарубежный опыт принудительного исполнения решений судов и других органов публичной администрации и направления

его внедрения в Украине. URL: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2015/4-2/15.pdf>.

112. Молдован В. В., Молдован А. В. Судоустрій. Україна, Велика Британія, Російська Федерація, США, ФРН, Франція. Судові органи ООН: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 364 с.

113. Молдован В. В., Чулінда Л. І. Правознавство. 2-ге вид.: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 184 с.

114. Музичук О. М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні: монографія. Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 654 с.

115. Музичук О. М. Уточнення сутності категорії «правовий статус суб'єкта адміністративно-правових відносин» та його елементного складу. *Форум права*. 2008. № 1. С. 316–321.

116. Мушкет И. И., Хохлов Е. Б. Полицейское право России: проблемы теории. Санкт-Петербург, 1998. 165 с.

117. Надьонов О. В. Адміністративно-правове забезпечення фінансової безпеки банків: поняття та необхідні ознаки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2016. Вип. 39. Том 2. С. 17–21.

118. Науменко О. Загальні принципи примусового виконання рішень господарських судів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Юридичні науки. 2010. Вип. 85. С. 97–101.

119. Науменко О. Історія виникнення та становлення інституту виконавчого провадження. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2007. № 77–78. С. 49–53.

120. Непочатенко О. О., Мельничук Н. Ю. Фінанси підприємств: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 504 с.

121. Нерсесянц В. С. Система юридических гарантий прав и свобод граждан. *Социалистическое правовое государство: концепция и пути реализации*. Москва: Юрид. лит., 1990. 318 с.

122. Ніколаєв І. Виконавче провадження в Україні: Актуальні питання. Київ, 2004. 80 с.
123. Німко О. Б. Адміністративно-правове регулювання державного молодіжного житлового кредитування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. 201 с.
124. Новий тлумачний словник української мови: в 4 т. / Укл. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ: Аконіт, 1998. Т. 1: А–Е. 910 с.; Т. II: Ж–ОБД. 910 с.; Т. III: ОБЕ–РОБ. 927 с.; Т. IV: РОБ–Я. 941 с.
125. Овсянко Д. М. Административное право: учебное пособие. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Юристъ, 2002. 468 с.
126. П'ятницький А. В. Адміністративно-правові методи реалізації заходів примусового виконання судових рішень. *Права та обов'язки людини у сучасному світі*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, Україна, 13–14 листоп. 2015 р.) О.: ГО «Причорноморська фундація права», 2015. С. 127–129.
127. П'ятницький А. В. Досвід Франції щодо правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень та можливості його використання в Україні. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 берез. 2015 р.). Х.: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2015. С. 12–14.
128. П'ятницький А. В. Елементи механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. *Стан та перспективи розвитку юридичної науки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 1–2 верес. 2017 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2017. С. 65–68.
129. П'ятницький А. В. Становлення правових засад реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. *Право UA*. 2018. № 1. С.46–52.
130. П'ятницький А. В. Характеристика спеціальних принципів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні.

Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 16–17 верес. 2016 р.). Львів, 2016. С. 52–57.

131. Памятники русского права. Памятники права феодально-раздробленной Руси XII–XV вв. Псковска и Новгородска судни грамоты / [под ред. С. В. Юшкова]. Москва: Госюриздат, 1953. Вып. 2. 442 с.

132. Панаріна Н. В. Право як нормативна основа формування правопорядку: дис... канд. юрид. наук / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2008. 202 с.

133. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–97.

134. Пастухов В. П. История законодательства об исполнении судебных решений в Украинской ССР: дис. ...канд. юрид. наук / Киевский ордена Ленина гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко. Киев, 1970. 285 с.

135. Пашковська Т. Інститут приватного виконання рішень: а як у них? URL: <http://radako.com.ua/news/institut-privatnogo-vikonannya-rishen-yak-u-nih>.

136. Пашук А. Й. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в 17–18 ст. (1648–1782 рр.). Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1967. 179 с.

137. Перелік обставин, які повинен встановити суд для надання відстрочки виконання ухваленого рішення суду у кожному конкретному випадку (ВГСУ від 14 грудня 2016 р. у справі № 922/796/15). URL: http://protokol.com.ua/ru/vgsu_perelik_obstavin_yaki_povinen_vstanoviti_sud_dlya_nadannya_vidstrochki_vikonannya_uhvalenogo_rishennya_sudu_u_kognomu_konkretnomu_vipadku/.

138. Петренко П.Д. Виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні. *Офіційний web-сайт Міністерства юстиції України*. URL: <http://old.minjust.gov.ua/4905>.

139. Петришин О. В. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2014. 368 с.
140. Петрушенко В. Л. Філософський словник: терміни, персоналі, сентеції. Львів: Магнолія 2006, 2011. 352 с.
141. Підприємницьке право: навч. посіб. / За ред. О. В. Старцева. Київ: Істина, 2006. 208 с.
142. Підстави для відкриття виконавчого провадження / Методичні рекомендації для використання в роботі юрисконсультам // Головне територіальне управління юстиції у Рівненській області. URL: http://rivnejust.gov.ua/media/files_for_pages/Підстави_для_відкриття_виконавчого_провадження.pdf.
143. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ: підручник / За заг. ред. к.ю.н. Ю. Ф. Кравченка. Київ: НАВСУ, 1999. 702 с.
144. Полный свод законов Российской империи: в 16 т.: Т. 16, ч. 1. Санкт-Петербург: Книгоиздательская фирма Чичинадзе Д. В., 1998. 458 с.
145. Порядок здійснення контролю за діяльністю працівників органів державної виконавчої служби, приватних виконавців: Наказ Міністерства юстиції України 21.10.2016 № 3004/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1440-16>. [Електронний ресурс]
146. Правова абетка. Європейський суд з прав людини. URL: <https://helsinki.org.ua/articles/pravova-abetka-evropejskuj-sud-z-prav-lyudyny/>.
147. Практика розшуку боржника та його майна в виконавчому провадженні. *Офіційний web-сайт Головного територіального управління юстиції у Кіровоградській області.* URL: http://www.krjust.gov.ua/news/ID_praktika-rozshuku-borghnika-ta-iogo-maina-v-vikonavchomu-provadghenni-27-03-17.html.
148. Пригуза П. Д., Пригуза А. П. Науково-практичний коментар Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у редакції з 18 січня 2013 року (доктринальне

тлумачення норм права неплатоспроможності та статей 1–21). Херсон: ТДС, 2013. 304 с.

149. Притуляк В. М. Повноваження суду при примусовому виконанні судових рішень у цивільних справах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2016. 205 с.

150. Про виконавче провадження: Закон України: від 02.06.2016 №1404-19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.

151. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України: від 14.05.1992 № 2343-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/conv/para3#n3>.

152. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України: від 05.06.2012 № 4901-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4901-17>.

153. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень: Наказ Міністерства юстиції України 02.04.2012 № 512/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України 29.09.2016 № 2832/5). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12/conv/print>.

154. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1403-19?info=1>.

155. Про практику розгляду судами процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у цивільних справах / Узагальнення судової практики // Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. URL: http://sc.gov.ua/ua/uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html.

156. Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення у цивільній справі: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та

кримінальних справ від 28.01.2013 № 24-152/0/4-13. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v-152740-13/conv/print>.

157. Проблемы общей теории права и государства: учебник для вузов / Под общ. ред. академика РАН, д. ю. и., проф. В. С. Нерсесянца. Москва: Норма, 2004. 832 с.

158. Проект «Ефективність виконання судових рішень: європейський досвід». *Вісник Центру суддівських студій*. 2006. № 7–8. 36 с.

159. Професія судового виконавця в Польщі. *Електронний веб-портал Приватних виконавців України*. URL: <http://ispolnitel.com/publications/67-rubrika-obzor-zarubezhnogo-opyita-polsha>.

160. Пятницкий А. В. Принципы реализации мер принудительного исполнения судебных решений в Украине. *Право и Закон*. 2017. № 2. С. 250–255.

161. Пятницкий А. В. Сущность взаимодействия между участниками реализации мер принудительного исполнения судебных решений в Украине. *Право и Политика*. 2016. № 4. С. 61–66.

162. Рейхель М. О. Гражданський процесуальний кодекс УССР. *Вестн. Сов. юстиции*. 1924. № 19 (29). С. 615–618.

163. Реформа примусового виконання рішень крізь призму досвіду Франції. URL: <http://blog.liga.net/user/vshklyar/article/27428.aspx>.

164. Решетникова И. В., Ярков В. В. Гражданский процесс. Москва: НОРМА, 2002. 340 с.

165. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) у справі № 1-33/2004 від 2.11.2004 р. № 15-рп/2004. *Вісн. Конституційного Суду України*. 2004. № 5. С. 38–45.

166. Сажина В. В. Административная юстиция: к теории и истории вопроса. *Советское государство и право*. 1989. № 9. С. 37.

167. Сайко Л.Ю. Історія виникнення і розвитку інституту виконавчого провадження. *Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства*: матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред. кол.: А. М. Куліш, М. М. Бурбика, М. І. Логвиненко, В. М. Семенов, А. В. Баранова. Суми: СумДУ, 2013. С. 104–106.

168. Саниахметова Н. А. Регулирование предпринимательской деятельности в Украине: организационно-правовые аспекты: монография. Одесса: Одесская гос. юрид. акад., 1998. 233 с.

169. Селезнев В. А. Исполнительное производство в зарубежных странах: организационно-правовой аспект. *Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения*. 2010. № 4 (23). С.111–117.

170. Сіверін Д. В. Зарубіжний досвід діяльності органів, що здійснюють повноваження, пов'язані із виконанням судових рішень, та його адаптація до вітчизняної правової системи. *Європейські перспективи*. 2014. № 3. С. 81–87.

171. Скакун О. Ф. Теория государства и права: учебник. Харьков: Консум; Ун-т внут. Дел, 2000. 704 с.

172. Скакун О. Ф. Теория держави і права: підручник: [пер. з рос.]. Харків: Консум, 2006. 656 с.

173. Скакун О. Ф. Теория права і держави: підручник. 3-те видання. Київ: Алерта; ЦУП, 2011. 524 с.

174. Словарь терминов по теории государства и права: учебное пособие / Рук. авт. кол. Н. И. Панов. Харьков: Основа, 1997. 195 с.

175. Словник іноземних слів / За ред. члена-кореспондента АН УРСР О. С. Мельничука. Київ: Наук. думка, 1974. 565 с.

176. Современный философский словарь / Под общ. ред. В. Е. Кемерова. 2-е изд. Лондон, Франкфурт-на-Майне, Париж, Люксембург, Москва, Минск: Панпринт, 1998. 1064 с.

177. СолонАР А. В. Особливості юридичної відповідальності державного реєстратора юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Т. 2, Вип. 3. С. 245–249.

178. СолонАР А. В., Васильєва В. В. До питання запровадження інституту приватних виконавців в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 1. С. 65–68. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/44373>.

179. Сорокин В. Д. Метод правового регулювання. Теоретические проблемы. Москва: Юридическая литература, 1976. 143 с.

180. Стадник Г. Концепція запровадження інституту приватних виконавців. URL: http://www.commerciallaw.com.ua/attachments/161_Visnyk-33_2011.pdf.

181. Становлення інституту державного виконавця в Україні. *Офіційний веб-портал Головного територіального управління юстиції у Закарпатській області*. URL: <https://www.zakjust.gov.ua/prymusove-vykonannia-sudovykh-rishen-i-rishen-inshykh-orhaniv/istoriia-stvorennia-derzhavnoi-vykonavchoi-sluzhby-v-ukraini>.

182. Стефанюк В.С. Проблеми конституційного й адміністративного правосуддя при застосуванні норм Конституції, законів та інших нормативно-правових актів. *Вісник ВСУ*. 2002. № 1(29). С. 54–56.

183. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2007. 624 с.

184. Строки прийняття рішень виконавцями та вчинення виконавчих дій. *Офіційний сайт Головного територіального управління юстиції у Закарпатській області*. URL: <https://zakjust.gov.ua/yurydychni-konsultatsii/434-stroky-pryiniattia-rishen-vykonavtsiamy-ta-vchynennia-vykonavchykh-dii-05052017>.

185. Сучасна правова енциклопедія / О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, В. С. Ковальський [та ін.]; за заг. ред. О. В. Зайчука; Ін-т законодавства

Верховної Ради України. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 408 с.

186. Татулич І. Співвідношення понять «судове рішення» та «судовий наказ» в цивільному процесі. *Юридична Україна*. 2013. № 6. С. 76–81.

187. Теліпко В. Е. Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: науково-практичний коментар / За ред. В. В. Молдована. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 528 с.

188. Теория государства и права / Под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. Москва: НОРМА-ИНФА, 1998. 570 с.

189. Теория государства и права: учебник для вузов / В. М. Корельский, В. Д. Перевалова. Москва: НОРМА-ИНФА, 2002. 616 с.

190. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.

191. Теорія управління в органах внутрішніх справ: навч. посібник / за ред. В.А. Ліпкана. Київ: КНТ, 2007. 884 с.

192. Тертишніков В. І. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар. Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. 576 с.

193. Тиунова Л. Б. Системные связи правовой действительности. Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-петербург. ун-та, 1991. 136 с.

194. Толкачев К. Б., Хабибулин А. Г. Органы внутренних дел в механизме обеспечения личных конституционных прав и свобод граждан: монография. Уфа: Уфимская ВШ МВД СССР, 1991. 168 с.

195. Уварова О.О. Роль принципів права у процесі правозастосування: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2009. 211 с.

196. Ульянова Г. О. Захист авторських прав у правовідносинах, які виникають у зв'язку з рекламою: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Одес. нац. юрид. акад. Одеса, 2008. 18 с.

197. Участие общин в предупреждении преступности. *Борьба с преступностью за рубежом*. 2000. № 12. С. 31–33.
198. Фатхутдинов Р. А. Стратегический менеджмент: учебное пособие. Москва: ЗАО «Бизнес-школа «Ител-синтез», 1987. 304 с.
199. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. Москва: Сов. Энциклопедия, 1983. 840 с.
200. Фіолевський Д. П., Лобанцев С. Ю., Мезенцев Є. І. Державна виконавча служба в Україні: навч. посіб. Київ: Алерта, 2004. 564 с.
201. Француз І. Г. Становлення засад правового регулювання суб'єктів примусового виконання судових рішень в Україні: від витоків до 1917 року. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 1. С. 12–18.
202. Фурса С. Проблеми виконання рішень господарський судів: нові механізми та відповідальність. *Право України*. 2011. № 6. С. 67–72.
203. Халішхов В. М. Державна виконавча служба: генезис організації та методики функціонування. URL: http://pap.in.ua/5_2016/10.pdf.
204. Хвостов В. М. Система римського права: [учебник]. Москва: Спарк, 1996. 522 с.
205. Хропанюк В. Н. Випробування українського кримінального законодавства на «європейськість». *Віче*. 2005. № 3. С. 57–62.
206. Цели и средства в праве и правовой политике: [монографія] / Малько А. В., Шундигов К. В. Саратов: Изд-во ГОУ ВПО «Саратовская государственная академия права», 2003. 296 с.
207. Цивільний кодекс України: Коментар / За заг. ред. Є. О. Харитонова, О. М. Калітенко. Одеса: Юрид. літ-ра, 2003. 1080 с.
208. Цивільний контроль за діяльністю міліції: організаційно-правові питання: науково-практичний посібник / За заг. ред. М. І. Іншина, О. М. Музичука, Р. С. Веприцького. Харків: Вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ, 2007. 206 с.

209. Цивільний процес: навчальний посібник. / А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук, О. І. Угриновська та ін.; за ред. Ю. В. Білоусова. Київ: Прецедент, 2005. 172 с.
210. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
211. Черданцев А. Ф. Теорія государства и права: учебник для вузов. Москва: Юрайт, 2001. 432 с.
212. Черепяхин Б. Б. Правопреемство по советскому гражданскому праву. *Труды по гражданскому праву*. Москва: Статут, 2001. 479 с.
213. Чечот Д. М. Постановления суда первой инстанции по гражданским делам. Москва: Юрид. лит., 1958. 166 с.
214. Чистоклетов Л. Г. Адміністративно-правовий статус суб'єкта забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2015. Вип. 31 (3). С. 37–40.
215. Чумак О. Дисциплінарна відповідальність працівників державної виконавчої служби України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2013. № 26. С. 587–593.
216. Чхиквадзе В. О принципе равенства в советском праве. *Социалистическая законность*. 1985. № 2. С. 21.
217. Шандрук С. Системи примусового виконання рішень суду. Світовий досвід. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2010_5/fail/Shandruk.pdf.
218. Шелевер Н. В. Особливості виконавчого провадження в країнах Європейського Союзу. *Форум права*. 2016. № 1. С. 262–266.
219. Шестак В.С. Механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації культурної функції держави. *Форум права*. 2010. № 2. С. 578–585.
220. Шиманович О. М. Судові постанови у цивільному процесі України (на матеріалі рішень і ухвал суду першої інстанції): автореф. дис... канд. юрид. наук / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Київ, 2005. 20 с.

221. Шморгун Л. Г. Менеджмент організацій: навч. посіб. Київ: Знання, 2010. 462 с.
222. Штанько А. О. Правопорушення як вид правової поведінки: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Київський національний ун-т внутрішніх справ. Київ, 2009. 272 с.
223. Штефан М. Й., Омельченко М. П., Штефан С. М. Виконання судових рішень: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 320 с.
224. Щербина В. І. Функції трудового права: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05 / Акад. мит. служби України. Д.: АМСУ, 2008. 423 арк.
225. Юридична енциклопедія: в 6 т. / [ред. Ю. С. Шемшученко та ін.]; НАН України, Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького. Київ: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 3: К–М. Київ: [б.в.], 2001. 792 с.
226. Юшков С. В. Общественно-политический строй и право Киевского государства. Москва: Гос. изд-во юрид. лит., 1949. 544 с.
227. Як виконати судові рішення / упоряд. С. Сегеда, О. Татаревський. Київ: [б.в.], 2003. 124 с.
228. Ярков В. В. Основные мировые системы принудительного исполнения. *Університетські наукові записки*. 2006. № 2. С. 84–101.
229. Ярмиш О. Н., Серьогін В. О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: підручник. Харків: Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002. 650 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Список публікацій здобувача:

1. Пятницький А. В. Сущность взаимодействия между участниками реализации мер принудительного исполнения судебных решений в Украине. *Право и Политика*. 2016. № 4. С. 61–66.
2. П'ятницький А. В. Механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. *Форум права: електрон. наук. фахове вид.* 2017. № 5. С. 284–290. URL:http://nbuv.gov.ua/jdf/FP_index.htm_2017_5_45.pdf DOI:<http://doi.org/10.5281/zenodo.1203932>
3. П'ятницький А. В. Досвід країн Європи щодо правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень та можливості його використання в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 4. С. 129–132.
4. Пятницький А. В. Принципы реализации мер принудительного исполнения судебных решений в Украине. *Право и Закон*. 2017. № 2. С. 250–255.
5. П'ятницький А. В. Особливості початку здійснення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення. *Право і Безпека*. 2017. № 4. С. 122–127.
6. П'ятницький А. В. Становлення правових засад реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. *Право UA*. 2018. № 1. С. 46–52.
7. П'ятницький А. В. Поняття та види заходів примусового виконання судових рішень в Україні, особливості їх реалізації. *Верховенство права*. 2018. № 1. С. 73–78.
8. П'ятницький А. В. Досвід Франції щодо правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень та можливості

його використання в Україні. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 берез. 2015 р.). Х.: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2015. С. 12–14.

9. П'ятницький А. В. Адміністративно-правові методи реалізації заходів примусового виконання судових рішень. *Права та обов'язки людини у сучасному світі*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, Україна, 13–14 листоп. 2015 р.) О.: ГО «Причорноморська фундація права», 2015. С. 127–129.

10. П'ятницький А. В. Характеристика спеціальних принципів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 16–17 верес. 2016 р.). Львів, 2016. С. 52–57.

11. П'ятницький А. В. Елементи механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. *Стан та перспективи розвитку юридичної науки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 1–2 верес. 2017 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2017. С. 65–68.

АКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**

Відповідальний секретар

Кримінологічної асоціації України

доктор юридичних наук, професор

О.М. Литвинов

«17» січня 2018 року

А К Т

впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право П'ятницького Андрія Васильовича «Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні» у наукову діяльність Кримінологічної асоціації України

Комісія в складі:

1. Яценко А. М. – доктора юридичних наук, доцента, члена Кримінологічної асоціації України.

2. Фіалка М. І. – кандидата юридичних наук, доцента, члена Кримінологічної асоціації України.

3. Авдєєв О. О. – кандидата юридичних наук, члена Кримінологічної асоціації України.

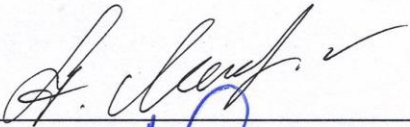
цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження П'ятницького Андрія Васильовича «Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право, використовуються у наукових дослідженнях Кримінологічної асоціації України.

Зокрема при: 1) окресленні видів заходів примусового виконання судових рішень в Україні; 2) визначенні елементів правового механізму забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень; 3) вдосконаленні правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових

рішень в Україні; 4) удосконаленні форм взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні; 5) при наданні консультативно-дорадчої допомоги щодо супроводження правотворчого процесу правоохоронних органів; 6) при розробці пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства, яке регулює діяльність правоохоронних органів.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження П'ятницького Андрія Васильовича «Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні» в наукову діяльність Кримінологічної асоціації України забезпечило розширення науково-методичного інструментарію експертно-кримінологічного дослідження нормативно-правових актів і їх проектів з питань правоохоронної діяльності.

Члени комісії

 _____ (А. М. Яшенко)

 _____ (М. І. Фіалка)

 _____ (О. О. Авдєєв)

«17» січня 2018 року

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**
вул. Козацька, 116, м. Київ, 03118
Тел. 228-10-31
E-mail: sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

**SCIENTIFIC INSTITUTE
OF PUBLIC LAW**
116 Kozatska Str., Kyiv, 03118
Tel. 228-10-31
E-mail: sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

15.01.2018р № 5/112-91

На № _____ від _____.

ДОВІДКА

про використання результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право П'ятницького Андрія Васильовича «Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні» під час внесення змін і доповнень до законодавства, що регламентує діяльність Державної виконавчої служби

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді К 55.051.07 Сумського державного університету, що результати дисертації П'ятницького Андрія Васильовича «Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні» спрямовані на: вдосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні; узагальнення напрямків вдосконалення взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні; надання рекомендацій щодо розвитку адміністративно-правових форм та методів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні використовуються Науково-дослідним інститутом публічного права під час розробки пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства та розроблення нових нормативно-правових актів з питань судочинства та правоохоронної діяльності в межах реалізації теми наукового дослідження «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0115U005495).

Директор Інституту

В.В. Галуцько

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник начальника Управління -
начальник відділу правового забезпечення
виконання рішень Управління державної
виконавчої служби Головного
територіального управління юстиції у
Дніпропетровській області

Н.Б. Храмова

«10» січня 2018 року

А К Т

про впровадження результатів дисертаційного дослідження П'ятницького Андрія Васильовича «Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право у правозастосовну діяльність Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Дніпропетровській області

Комісія в складі:

1. Лисяк С.В. – головного спеціаліста відділу правового забезпечення виконання рішень Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Дніпропетровській області;

2. Чаус А.О. – головного спеціаліста відділу правового забезпечення виконання рішень Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Дніпропетровській області;

3. Запорожець Ю.С. – провідного спеціаліста відділу правового забезпечення виконання рішень Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Дніпропетровській області

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження П'ятницького Андрія Васильовича «Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні», поданого

на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право використовуються у правозастосовній діяльності Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Дніпропетровській області.

Зокрема при: узагальненні видів заходів примусового виконання судових рішень в Україні та особливостей їх реалізації; встановленні елементів механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні; визначенні особливостей правового регулювання проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень залежно від виду заходів примусового виконання судових рішень; опрацюванні особливостей примусового виконання судових рішень окремих судів.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження П'ятницького Андрія Васильовича «Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні» у практичну діяльність Головного територіального управління юстиції у Дніпропетровській області забезпечило розширення науково-методичного інструментарію під час розробки рекомендацій щодо вдосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, вдосконалення взаємодії між учасниками реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні.

Пропозиції дисертанта щодо розвитку форм та методів реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні взято за основу для підготовки відповідних методичних рекомендацій.

Результати дисертаційного дослідження П'ятницького Андрія Васильовича «Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні» мають необхідний теоретичний рівень та практичну спрямованість, сприятимуть підвищенню

якості законодавчого забезпечення діяльності органів державної виконавчої служби.

Члени комісії

Лисяк С.В.

Чаус А.О.

Запорожець Ю.С.

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
 Сумського державного університету

 В.Д. Карпуша
 « 18 » січня 2018 р.

АКТ

про впровадження в освітній процес результатів дисертаційного дослідження
 П'ятницького Андрія Васильовича «Адміністративно-правове забезпечення
 реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні» на здобуття
 наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 –
 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Комісія у складі:

Голова – завідувач кафедри АГПФЕБ, д.ю.н., доцент Гаруст Ю.В.

Члени комісії – к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ Солонар А.В.;

- к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ Резнік О.М.

Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження П'ятницького Андрія Васильовича «Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні» і їх використання в освітньому процесі з дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи», кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства і кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету.

Висновок: комісія вважає, що результати проведеного дослідження П'ятницьким Андрієм Васильовичем «Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні» отримані на основі ґрунтовного аналізу та вивчення особливостей діяльності з примусового виконання судових рішень в Україні, мають комплексний характер

та використовуються при проведенні лекцій, семінарських і практичних занять кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства і кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету зі студентами при вивченні дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи».

Акт виконаний у 2-х примірниках.

Голова комісії

Ю.В. Гаруст

Члени комісії

А.В. Солоняр

О.М. Резнік